

НАЗВУСІТРИЧ

ЛІТЕРАТУРА,
МИСТЕЦТВО,

НАУКА, ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ.

РІК ВИДАННЯ ПЯТИЙ

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ Ч. 7-8 (103-104) 15 КВІТНЯ 1938

Я. ШУТОВІЧ

Сучасна білоруська література

Багушевіч і нашанівці.

Після культурного й політичного занепаду в XVII і XVIII ст., білоруський нарід, як і деякі інші європейські, в XIX ст. починає своє культурне і політичне відродження.

В культурно-національному житті білоруського народу в ту добу література займає почесне місце і відіграє першорядну роль.

Нова білоруська література, хоч початками сягає перших десятиків літ XIX ст., починає розвиватися буйно і приймає властивий відродженецький напрям з виступом на літературну арену першого національного, в повнім значінні того слова, поета **Францішка Багушевіча** (Мацея Бурачка), славного автора віршових

Творчість нашанівців показує, що вони справилися з тими завданнями достойно, як і слід майстрам слова і добрим синам свого народу; в мистецькому слові вони в усю широчінь і глибину охопили ідеї білоруського Відродження, надали їм повного вислову.

В тому періоді білоруська література виростала і розвинулася ідейно і мистецьки. Показалася ціла плеада творчих талантів, з такими тузами білоруського мистецького слова, якими є народні поети **Янка Купала** і **Якуб Колас**, а також **Максім Багдановіч** (помер в Ялті в 1917 р.), **Зьмітрок Бядуля-Ясакар**, **Алес Гарун** (пом. 1919) і ін. *).

Літературна продукція цих поетів багата і різнородна. Переважає тип віршованої творчості, а в ній ліричний жанр. Водночас розвивається і мистецька проза — оповідання, новела, в яких автори мистецькими образами зображують переважно сільський побут. З прозаїків того часу сильними і яскравими талантами виявилися **Тарас Гушча** (Якуб Колас), **Ядвігін Ш.** (пом. 1922), **Цішка Гартни** (Цьотка, пом. 1916), **Зм. Бядуля**, **Максім Гарецькі**, **Власт** і багато інших.

Творчість нашанівців являється в білоруській гарній літературі справді великим вкладом у національну культуру, як з боку змісту, так і з боку мистецьких цінностей. Література тієї доби викликає зацікавлення з боку літератури і критики інших народів і твори кращих поетів перекладають на чужі мови.

Літературний рух нашанівського періоду стався міцною основою для дальшого росту і розвитку білоруської літератури, для найближчого її періоду, що почався по всесвітній та громадянській війні і що триває до наших днів.

Література повоєнна.

Білоруська література в ті нові часи розвивається в особливих політичних та ідеологічних умовах.

Риський трактат розтяв живе тіло Білорусі на дві частини: більша частина — Східня Білорусь — численніша населенням (до 7 мільйонів) опинилася під владою советів; там, на території етнографічної Білорусі, не охоплюючи її всю, утворено Білоруську Совітську Соціалістичну Республіку. Друга частина Білорусі — Західня — (ок. 3 мільйони населення) перебуває в межах польської держави.

З уваги на світогляд, ідеологію і весь лад політичного, громадського, економічного і культурного життя, діаметрально інші в советській і польській державі, і білоруський літературний рух там і тут має, розуміється, такий інший характер. Білоруська література підсоветської Білорусі, як і вся духовна творчість, мусить підпорядковуватися і служити ідеям комунізму-ленінізму, бути засобом соціалістичного будівництва і русифікації, тоді, коли в Польщі тих моментів у білоруській літературі, розуміється, не стрічаємо — тут вона має деяку змогу йти по лінії загального національно-культурного і соціального розвитку білоруського народу, по лінії пропаганди в мистецькій формі ідейних основ, започаткованих Багушевічем і виражених найяскравіше в добу нашанівців.

Білоруська підсоветська література, наскільки в першому десятилітті свого існування йшла перейнявши ідейний багаж по нашанівських письменників, за інерцією й висловляла, хоч і в звужених рамках, мотиви білоруського відродження, то в наступному десятилітті

* Всі імена і цитати подаємо по можливості в білоруській транскрипції.

вона змушена була, під ударом советської критики, в обставинах жорстокого політичного режиму, із шкодою для свого розвитку і національних інтересів, зречися своїх раніших позицій, статися літературою партійною, засобом політичної боротьби за комунізм, за совети, за соціалістичне, за перетворення психіки білоруса в бажаному для большевиків напрямку, за зрусифікування — політичне і культурне — білоруса, а передусім сталася зброєю пропаганди культу «геніяльного» Йосифа Вісаріоновича Сталіна і його «соратників».

Та, не зважаючи на важкий політичний режим та ідейну однобічність, білоруська підсоветська література в першому десятиріччі існування совлади значно зросла. Поетично-віршова творчість представляється поважно і дрібними віршами і більшими поемами, в ліричному й епічному жанрі. На особливу увагу заслуговує белетристика. Коли в попередньому періоді білоруської літератури белетристична творчість представлялася дуже скупо, обмежуючись майже виключно до коротких оповідань, то в підсоветській білоруській літературі встигли розвинути і повість, новела, роман, при тому високої мистецької вартості. Видатними авторами белетристами, окрім старіших письменників — **Тараса Гушчі**, **Зм. Бядулі**, **Цішки Гартнаго**, **Макс. Гарецького**, **Власта**, з'являються й нові таланти, що проявилися вже в советських умовах життя. З цих останніх найвидатніші і дуже плідні **Міхась Зарецькі**, **Симон Баранавіч**, **Міхась Линьков**, **Платон Галавач**, **Мікуліч**, **Мурашка**, **Вішбіч**, **Скриган**, **Лявонні**, **Васіль Каваль** і ін.

Письменники в техніці творчості йдуть за духом часу, використовуючи чужі, властиві для самостійного розвитку білоруської літератури форми творчості.

Журнали й організації.

Цікаво тут відмітити той літературний напрям, що його творило літературно-мистецьке об'єднання «Узвішша», засноване в Мінську в 1926 р. Те об'єднання, дотримуючись зовсім правильного погляду на завдання мистецтва, передусім, — що мистецька література перш за все призначена для естетичного переживання, а через нього для завдань виховних, — намагалася творити мистецтво, в якому би, як каже Бабарека, «як у дзеркалі відбилися людська думка в глибині віків і, як у нерухомій огнищевій, кристалізувалася думка віків прийдешніх». Те об'єднання, протиставляючись різним шкідливим для білоруського самостійного літературного розвитку тенденціям, перемогла їх, виступаючи проти тасування в практичній мистецькій діяльності засобів канонізованих у міжнародній літературі, творячи для білоруської літератури національну форму, виробляючи їй теоретичні принципи для самостійного розвитку. Цікаві ті принципи представляються так: 1) культура мови, 2) життєва самовілка, 3) конструкційна образність, 4) динамічність композиції, 5) Милозвучна ритміка, 6) Білоруський жанр, 7) Одність творчої-мистецької ідеї, 8) Різноманітність формальних реальностей, як засобів вислову живого життя і особи, і кляси, і нації і взагалі людства.

Білоруська література під советами презентується поважно з боку письменницьких кадрів. Столиця советської Білорусі Мінськ був справжнім Олімпом, де знайшлися побіч творців білоруської літератури старшого покоління ціла плеада молодих талановитих письменників, як **Язеп Пушча**, **Уладзімер Дубовка**, **Алесь Дудар**, **Адам Бабарека**, **Валери Мараков**, **Анатоль Вольні**, **Аркадзь Марковка**, **Юлі Тавбін**, **Макс. Лужанін**, **Павлюк Трус**, **Падабед**, **Міхась Чарот**,

Алесь Якімовіч, **Андрей Александровіч**, **Пятрусь Глебка**, **Пятрусь Бровка**, **Міхась Зарецькі**, **Міхась Линьков**, **Кузьма Чорні**, **Платон Галавач** (білоруський Шолохов) і багато, багато інших. Білоруську критику репрезентували такі імена, як **Макс. Гарецькі**, **Адам Бабарека**, **проф. Піотуховіч**, **акад. Замошні**, **Уладзімер Держинські** і ін. Працю видавничу розгорнуло передусім Державне видавництво Білорусі. Почали виходити літ.-мистецькі періодики — «Маладняк», «Полимя», «Узвішша» і ін. до 1931 р., пізніш «Полимя Революції», «Література і Мастацтва».

Літературний рух оформлювався й організаційно. В 1923 р. появляється літ.організація «Маладняк» складена передусім з селян. У 1925 р. начисляє вона до 500 членів. В 1926 р. пов-

Максім Танк.

збірників «Дудка білоруська» і «Смик білоруський». Від нього починаючи, білоруська література викazuje своєрідності білоруського національного духа, ті риси характеру білоруської нації, якими вона визначається серед інших європейських народів. За словами білоруського літературного критика, літературознавця, поета і письменника в одній особі — **Адама Бабареки**, «Ф. Багушевіч починає відродженецький злам в історії білоруської літератури і громадськості, характерний своїм скепуванням до всебічного самовизначення Білорусі. Багушевіч — каже той сам критик — являється в ряді інших своїх сучасників найяскравішим виявником білоруської свідомості свого часу». Цього самого погляду є й інші білоруські історики літератури, як **Максім Гарецькі**, **проф. Піотуховіч** і ін. Серед сучасників Багушевіча, і пізніших, у сфері його впливів працюють на ниві білоруської літератури **Адам Гуринович** (помер 1894), **Ал. Ельскі**, **Альгерд Абуховіч**, **Ян Няслуховскі** і ін. Всі вони у своїй творчості висловлюють масові селянські настрої, пишуть у народньому дусі. Тому й зачисляють їх до письменників-народників. Ця саме народницька доба підготувала новий період, що почався з початком нашого століття і тривав до кінця світової війни. Тому, що літературний рух того часу гуртувався переважно біля газети «Наша Ніва», яка виходила з 1906 р. до світової війни, цей по-Багушевічівський період звать білоруси «нашанівським». Ідейні основи літератури нашанівської доби — це продовження і розвиток ідейних основ літератури часів Багушевіча. Вони охоплені ідеологією білоруського Відродження, яка на ґрунті загального білоруського національно-культурного життя представляється, як вияв сили творчого духа білоруського народу в його змаганні за своє сріцально-національне визволення, в його змаганні до культурного самовизначення і місця серед інших культурних народів. Побіч цих загальних завдань, викликаних моментами громадської потреби, знала вона й інші, кажучи словами загаданого А. Бабареки — «репрезентувати у світі білоруське почуття і думку, представляти мистецьку свідомість і висловляти естетичні осяги Білорусі по світу».

Міхась Машара.

стає нова організація «Узвішша», а в 1937 р. літоб'єднання «Полимя». Під час жорстокої боротьби комуністичної влади з білоруським національним рухом у періоді 1928—31 рр. всі ті організації визнані за менш чи більш націонал-демократичні і, як такі, зліквідовані. На їх місці повстала нова організація — **Беларуськая Асоціація Пралетарскіх Письменьніків** (Бел-АПП), що в 1932 р., у зв'язку із загальною перереорганізацією літературних організацій у советах перетворилася в **Союз Советських Письменьніків Білоруської Советської Соціалістичної Республіки**, що, не зважаючи на постійну чистку і внутрішню боротьбу, ослаблений до того сильно виключенням зі свого складу кількох десятків, т. зв. «ворогів народу», триває ще до останніх днів.

Літературний рух у підсоветській Білорусі, розвинувшись та зміцнившись у період до 31 р., не позбавлений в тім часі своєрідностей білоруської національної свідомості, її елементів та характеру, пізніше поступово занепадає.

Під московським натиском.

Московський політичний централізм і великодержавний шовінізм ударив сильно по всім національно-культурним житті підсоветської Білорусі. Усе здібне, творче, що творило білоруську — хоч і в рамках комуністичної ідеології — науку, культуру, мистецтво, зліквідовано, ізольовано від творчої праці. Той удар відчула на собі й література. Кращі літератори і критики за свої часто проблематичні «націоналістичні ухили» змушені були відійти від літератури — їх вислано з меж Білорусі або розстріляно. До числа тих жертв московського наступу на Білорусь належать **Пушча**, **Ул. Дубовка**, **Максім Лужанін**, **Макс. Гарецькі**, **Власт**, **Юлі Бавбін**, **Ньоманскі**, **Ул. Держинські** та ін.

Ті з письменників, що залишилися в підсоветській Білорусі по 1931 р., багато тільки до 1937 р., змушені у своїх публичних виступах признатися до своїх «націоналістичних гріхів», виречися своєї давньої творчості, вважати її за «темну пляму» у своєму житті (**Купала**, **Колас**, **Гартни**, **Бядуля** і ін.), задекларувати творчість, згідну з вимогами партії, Москви, т. зв. советського реалізму і т. п.

АЛЕСЬ ДУДАР

І в нязнанай цьмянай далі...

Ми в незнаній, тмяній далі слів нових нераз шукали,
слів нових нераз шукали і минали марно дні...
А в життєвому просторі розспались співів зорі,
розспались співів зорі коло озера в багні.

І не думали ніколи, що у владі нашій доля,
що у владі нашій доля і не вирветься від нас,
не приснилось нам і в сні це — дум високих колісниці,
дум високих колісниці — що окружать світ нараз.

Хто ж казав, що в темній далі слів даремно ми шукали,
слів даремно ми шукали, щоб ніколи не знайти?
Дні нові не за горіями. Наша доля буде з нами,
наша доля буде з нами днями ясними цвісти.

(пер. С. Г.).

Характерний тут факт, що в другому десятиріччі (як і в першому) у час безперервної і жорстокої боротьби з білоруським націоналізмом, ідеологія того національно-демократизму «поражала» передовим письменників молодого покоління, вихованого вже в советських умовах.

Білоруська підсоветська література у тому другому десятиріччі існування совлади, тронена в ненормальних обставинах важкого політичного режиму, загально кажучи, тематично, ідейно та з мистецького боку вихолощена з білоруських елементів. Коли в періоді першого десятиріччя тематичною домінуючою було білоруське село, її життя, побут, її природа-пейзаж, коли тоді висловляла вона бодай частинно білоруську національну свідомість і націо-

Наталія Арсеньєва.

нальні, культурні та соціальні інтереси білоруського народу, була носієм білоруської національної душі, проявляла культ до славної історичної минувшини, то в другому десятиріччі білоруська підсоветська література була змушена зречися тих моментів, писати згідно з принципом «національна форма — соціалістичний зміст», триматися точно методи т. зв. «советського реалізму», творити «пролетарську» літературу, при тому писати мовою, зрусифікованою декретами з 1932 р., висловляти тенденції політичного і культурного московського централізму, а передусім виявляти, як уже згадано, культ до Сталіна і його «соратників».

Само собою розуміється, що національний і політичний гніт, русифікаторська політика з боку Москви викликала з білоруського боку реакцію.

Білоруська реакція.

Якийсь А. Сянкевич у статті «Клясова боротьба в білоруській советській літературі», вміщеній в «Ізвестіях» (ч. 3, 1931 р.) подає деякі характеристичні факти тієї реакції, тієї самооборони білорусів. На його гадку на театральній дискусії в Мінську в 1928 р. висунуто теорію білоруської самостійності, щоб протиставити білоруську культуру російській; учасники дискусії висказалися за орієнтацію в мистецтві на Захід, — ті «нациміські настанови» мали виявитися ще яскравіше підчас дискусії над шляхом розвитку білоруської літературної мови. За іншими советськими джерелами виходить, що на згаданій театральній дискусії висловлено протест проти русифікаторської політики в театрі взагалі, а спеціально проти вистави на сцені першого білоруського держтеатру перекладної пьєси російського драматурга Іванова «Бродепоїзд», коштом вистав у тому театрі пьєс із білоруського репертуару. У газеті «Савецкая Беларусь» надрукована в тім часі серія статей, що висловлює такий протест. Частина білоруських письменників із керівництва письменницької організації «Маладняк», обороняючись від впливів Москви, протиставила вхолоду тієї літературної організації в пролетарське об'єднання письменників Союзу. — Письменник Міхась Зарецькі написав роман «Кривіч» і оповідання «Падарож на нову землю», де він виступив з критикою московської політики в Білорусі; Дудар-Глибкоцькі написав повість «Вечер з Усходою», з протимосковським наставленням, також вірш «Парубілі наш край». Поет Пушча у своїх поемах оспівував роззітну на хресті Білорусь, а в своїх «Лістох да сабакі» він просить собаку міцніше берегти батьківський дім, щоб його не пограбували сусіди. Поет Дубовка в поемі «І пурпурових віцедей узвіви» виступив в обороні білоруської самостійної думки, проти керівництва в літературі компартії, а в поемі «Комбайн» проти колективізації.

Ті факти, взяті з советських джерел, показують наглядно, перед ким і чим боронилися білоруські літератори.

Так було до 1931 р.

В найближчих роках боротьба проти московських впливів на літературному фронті не вважає. Про це свідчать часті чистки білоруських письменників і інші факти. В 1932 р., по виступі білоруських літераторів Нікановича, Сідаренки і ін., вищиснено письменницьку організацію від націоналістичних елементів, а, за словами голови Союзу Советських Письменників БССР, М. Клімковича, що виступив з докладом на першому з'їзді того союзу в 1934 р., — «боротьба проти залишків націоналізму в літературі розгортнулася справді широко лиш після відомої постанови ЦК від 27. І. 1933 р., в якій ЦК КП(б)Б осудив гнило-ліберальні відносини Арг.-Комітету до націоналістичних елементів у літературі і притуплення клясової пильності ряду робітників літературно-видавничої справи».

Найбільшійший удар білоруська підсоветська література, як і вся білоруська підсоветська культура, дістала в 1937 р., коли то десятки і сотні білоруських літераторів, науковців, культурних діячів, обьявлено «ворогами народу» й усунуно від їх варстатів праці. В першу чергу тими «ворогами» визнано таких: Цішка Гартни, Міхась Чарот, Міхась Зарецькі, Алесь

З білоруської поезії

НАТАЛІЯ АРСЕНЬЄВА

НОВА ЗИМА.

У обіймах глухого спокою
Сплять простори під небом німим.
Знов на шибках зручною рукою
Тче зима делікатний килим.
Знову мряк пропливають отари,
Знов синіє сумна далечінь,
І займається мертвим по жаром
Вечорами небесна глибінь.
А недавно, здається учора,
На блакитних полотнах небес
Ткали шовком зеленим узори
Золотаві ладузки берез.
Палло липою й медом в повітрі,
Теплий морок пестливо зітхав
І курились в вечірньому вітрі
Порохи на зігрітих шляхах.
Так недавно... Учора здається...
Хоч сьогодні гуде заметіль,
І на серці живому снується
Мертвим пасмом зимова біль.

(пер. Н. Лівницька-Холодна).

МАКСІМ ЛУЖАНІН

ГОЛОСИ МІСТ

(Фрагменти поеми).

Щоб ви знали, товариші!
День...

День... був ясный, такий, як сон,
Що, бувало, присниться, сон.
Що в дитинстві буває, сон,

Підіймалося (за ліском).
Нахилилося (над піском).
Розвивалося (пояском).

Відбивалося — на воді.
Доганялося — у ході.
Золотилося — в бороді.

(Значить, сонце — було й ріка)
У старенького рибака.

Значить сонце.. Як сон ясный, —
Кине осінню голосів,
Над верхівками всіх лісів,
Капельюх золотавий свій.
І тоді — полетять уділ
Жовті пташечки без голів,
Обезкрилені, на вітрах.
І все листя зашелестить,
до весни воно облетить,
вкрне північний холод їх,
в хуртовинах закрутить страшних,
під постелю їх сніг захова,
і зросте на їх костях трава —
безголових, жовтих пташин,
що безкрило черкали синь.
Павутиння осінніх шовків,
Золотистий перкаль листків.

І ліси усі, як палати,
і хатини — пані багаті
у казковій землі якийсь,
що у мріях жили колись.

Недалеко вже до зими.

І приходять вона між них,
Наче гостя — гарна вдова, —
і удій усім видава,
і підчислює урожай,
найхитрішим малюнком з книг
одхобляє вона мій край.

Але край мій — не поле й ліс.
Але край мій — не бруд і твань.
Але край мій — не ланті з лян.
де — все гнеться, як на смолі,
де схиляється голова,
де бідує «дурний мужик».
Може хто й до такого звик.
Та, як маеш ти очі й слух —
зупинися — почувеш ти
і побачиш нові світи:
іншим звуком ударив смик,
інша армія йде музик.
Край мій — всіх нас єдиний край.
Край мій — сила гартованих рук.
Край мій — вольти великих вольт...
В час, як ми здобували зорю —
називався він —

Білорусь...

(пер. с. г.)

Дудар-Глибкоцькі, Янка Скриган, Алесь Звонак, Шашевські, Мікуліч, Вольні, Хадика, Кляшторні і ін., та критиків: Піотуховіча, Замоціна і т. д. Треба зазначити, що ті «вороги народу» не раз калялися у своїх «помилках».

Московський політичний і культурний централізм, перемагаючи білоруський «націоналізм» у літературі, бачив його прояви передусім у формі пропаганди теорії безкласовості білоруської нації, в ідеалізації старосвітчини — історичного минулого Білорусі, в пропаганді ідеї загальнонаціональної самобутності, в націоналістичному романтизмі, в естетичних тенденціях, формалізмах, національній екзотичності і стилізаторстві, у психологізмі. Ця боротьба по 1931 р. доходила до крайностей, часто смішних. Нпр. прояви націоналізму бачить совкритика в творі Бядулі «Салавей», де герої твору мають, мовляв, польські прізвища, та що автор малює білоруські пейзажі, а присяжний критик А. Курчар докоряє поетові Дарожнаму за те, що він ужив у свому вірші шостистопного хорею, на гадку того критика шкідного, бо, бачите, «білоруська національна «Лявоніха» (текст білоруського народнього танку) має той сам розмір!

Письменники, що залишилися, пишуть на теми, що нічого не мають спільного з білоруською національною свідомістю та з її потребами, пишуть на теми т. зв. пролетарські, в душі кому-

МАКСІМ ТАНК

З ПОЕМИ «НАРАЧ».

Люблю твої, Нарач, заливи, затоки...
як вітер кріслаті тумани розвіє,
як піна срібляста на хвилях залдзвонить,
Цілуючи зорі, колишучи місяць.

Люблю, як у сонці палаєш ти злотно,
полотнами хвиль простеляючись синьо
як сірими днями сумуєш скорботно,
і пісня рибальська над берегом лине.

Люблю твої бурі, твої хуртовини,
як в пісні, в них міші ушерть молоді...
і хочеться зблизика грудьми вогняними
припасти до чорних від гніву прибоїв.
(пер. М. Романишин).

В. ВАСІЛЬОК

НЕ СХИЛЯТИ ГОЛОВ.

Пришовши з піснею на світ,
жили ми в горю від колиски;
про горе нам за юних літ
співали матері. Так близько

зжились з ударами життя
ми, наче найвірніші друзі.
Та перед бурею схилять
голови не вільно нам у тузі!

Лиш гарт поваже в цю пору
кільце з кільцем у перемогу;
лиш силою мозольних рук
шлях викуем для краю свого.
(пер. О. Тарн.).

ЯНКА КУПАЛА

З КНИЖКИ «БЕЗНАЗОВНАЄ».

Покинем спадщину ми для потомків,
Але не ту, яку
Від предків на історії обломках
Дістали ми, важку.

З новою думкою по цілім світі
Нащадок піде наш;
Згинатись він не буде, ані пити
Із недопитих чаш.

Дістали ми стежки, які так часто
Могли з доріг звести,
Та кинемо ми битий шлях до щастя,
Аби лиш вміти йти.

На спинах предків позростили вежі,
Де торг вели за нас,
А ми нащадкам нашим кинем межі
Без фалшу і прикрас.

Ще й сліпоту лишили нам невтішну,
Пошану для покут,
А ми залишим визволення пісню,
Вітцівський вільний кут
(пер. с. г.)

МІХАСЬ МАШАРА

ІЗ СІНГОВИМ ВІТРОМ

Сніги, сніги... навколо німо.
Мовчать і поле і куці.
Лиш вітер кидає несгрімно
Свій спів, у далеч женучи.

Иду в далину... В лице махає
Крилом холодним заметіль,
а кров горить... як хміль гуляє,
життям сповняючи що-сил.

Грай, буре, грай... і бий ув очі!
Я хочу жить! Життя люблю!
Ні в ясный день, ні в темній ночі
нікому шляху не вступлю.

Кохати так, як я кохаю,
ненавидіти так, як я,
лиш той зуміє, хто відає
ціну всіх радощів життя.

Скачи, скачи — о, милий вітре!
Щоб під снігами ти не змовк,
бо ми оба — стихій діти, —
мені життя таку бурить кров.

Махай кругом крилом кудлатим,
дзвени казок зимових чар,
з тобою зрину я, як з братом:
ти — бунту дух, а я — пісняр.
(пер. с. г.)

нізму, політичного і культурного московського централізму, а передусім пишуть дитирамби на честь Сталіна і його соратників.

Література цьогобічна.

Білоруський літературний рух у Польщі числом своїх літературних сил і їх продукції — це треба ствердити об'єктивно, — значно уступає рухові підсоветської Білорусі. Головною причиною цього треба бачити в жалювном матеріальному положенні, невідрадних соціально-економічних та політичних відносинах, які переживають білоруси в Польщі. При відсутності свого національного, громадського капіталу, браку видавничих фондів, будьякої державної підтримки, наявності талантів і творчих літературних сил білоруського народу в Польщі жеде кращої пори для свого розвитку та вияву.

Представниками білоруського поетичного Парнасу з цього боку риської межі, які усе ж таки дають про себе знати білоруському, та й не тільки білоруському, загально, є: із репрезентантів старшого покоління Казімер Сваак (помер 1926 р.), Янка Біліна, Вінецук Адажани, Кравцов Макара, Францішак Аляновіч і ін., а з молодших — Міхась Машара, Наталія Арсеньєва, Міхась Васільок, А. Бярозка, Хьводар Ільяхевич, і дуже талановитий молодий поет, що дебютує від трьох років, Максін Танк. Цей

останній стихійно творчий і свіжий талант. У минулому році видана його поема «Нарач» і збірники віршів «На етапах» (сконфіскований) і «Журавінави цвєт» викликали увагу та зацікавлення з боку критики інших народів. Танк у світлі тієї критики числиться поетом на європейську міру, поетом великих творчих спромог.

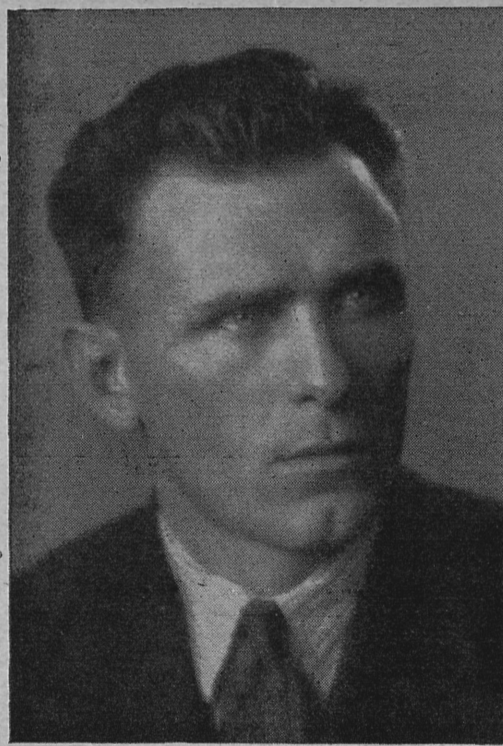
З нечислених літераторів кожен має по кілька надрукованих творів, що є значним вкладом у білоруську літературу. Усі вони пишуть переважно віршом, хоч час до часу пробують пера і в прозі. Однак треба ствердити, що коли західно-білоруська поезія сьак-так розвивається і, передусім у творчості Танка, досягнула значних мистецьких вершин, то проза залишилася далеко позаду, — немає тут яскравих талантів-белетристів, цьогобічна білоруська література не має ще роману, поважної повісті і новели, у порівнянні з тим, що ми бачимо у Східній Білорусі, де белетристика широко розвинулася.

Тиматочо та ідейно творчість західно-білоруських письменників висловляє, загально кажучи, мотиви білоруського національного відродження, мотиви боротьби білоруського народу за свої права, патріотизм, красу білоруської природи, відображуючи побут і кровні інтереси білоруського села. Коли йде про вислів білоруської думки й почуття, то в творчості передусім Танка той вислів ми знаходимо. Устами того поета промовив могутній творчий дух білоруського народу — досі переважно в аспекті соціальному.

Один з польських літераторів, ближче познайомившись з білоруською цьогобічною літературою виленського середовища, у своїй статті, надрукованій у «Пйоні» стверджує, що виленський білоруський літературний осередок «на протязі кількох років потрапив створити всі необхідні в літературному житті елементи, по транив створити своєрідний мікрокосмос, що відповідає у всіх додатних та відємних деталях великим національним літературам».

З боку організаційного літературний рух західно-білоруських земель досі не оформлений. Минулого року була спроба закласти «Союз Білоруських Письменників і Журналістів», але та спроба так і залишилася на папері. Ініціатори тієї організації вважали, що при сучасній політичній конюнктурі, при сучасному відношенні державних установ до білоруського національно-культурного і загально громадського життя, в час ліквідації останніх білоруських культурно-освітніх установ та організацій, легалізація згаданого Союзу безвиглядна і тому навіть не подавано статуту до затвердження, ждучи кращих часів.

Білоруські літератори, з браку приватних чи громадських видавничих фондів, не можуть втримати спеціального літературного журналу, змушені горнутися до різних політично-громадських часописів, що ніколи не відмовляються друкувати літературно-мистецькі твори. З білоруських журналів, які спеціально звернули увагу на літературу і в тому напрямі ма-

Міхась Васільок.

ють великі заслуги, слід згадати видаваний у Вільні до останнього часу журнал «Калосьсе», кварталник, що появляється вже четвертий рік, далі місячник «Беларускі Летаніс», двотижневик (раніше місячник) «Шлях Маладзі», вкінці журналі, що появлялись кілька літ тому — «Родня Гоні», «Ньоман» і ін. У всій білоруській пресі друкувалися і друкуються, окрім згаданих літераторів, багато початкуючих приклонників Аполлона.

Реасумуючи досягнення білоруського Парнасу, білоруського поетичного слова, треба сказати, що вони значні. За кілька десятиліт літ свого розвитку білоруська література у невимовно невідрадних матеріальних та політичних умовах, запрезентувалася немалими досягненнями, скількисно і якісно.

Білорусь — країна, відвічний мужик якої «усе жадання душі своєї, все змагання своє виказав тільки у прекрасних і багатих казках і все почуття своє виказав у сумних, повних туги і розпачі піснях і не знав пісень веселих» («Спалох на загонах», Платон Галавач) — Країна, у людей якої «хитрі і сильні зброєю політики стерли їх власне імя і виховали в серцях їх сором до себе самих» (там само).

Ось та Білорусь, по своїм культурнім і політичним занепадні в 17 і 18 ст., пригнічена впродовж віків, протягом кількох останніх десятиліт свого Відродження промовила від свого імени про свої права і потреби, засвідчує значними досягненнями і творчими талантами, засвідчує правом зайняти почесне місце між іншими культурними народами світу.

МИХАЙЛО АНТОНОВИЧ.

Один із ювілеїв німецького романтизму

В 150-ліття народин Йозефа фон Айхендорфа.

Мало поміченим поза Німеччиною пройшов стоп'ятдесятилітній ювілей з дня народження «найбільшого лірика молодшого німецького романтизму». Німецькі романтики і так мало відомі поза межами своєї країни. Мішанина релігійних і філософських першнів, напруження національного почуття — все те не знаходило прямого відгуку в світі. «В світі» — це означало в XIX столітті Англію і Францію, що вважали себе одиницями носіями духових течій. Для нас зараз цей погляд не годиться, бо процес культурного і національного освідомлення славянських народів зв'язаний тисячними нитками з німецьким романтизмом. Тому для нас не можуть бути Сайдуними імена Новалиса, Гельдерліна, Кернера та інших зведених до неозначеного почуття, відруховості чину й ірраціонального зв'язку зі своїм минулим. В мрійливій філософії романтизму крилися зародки модерної національної свідомості.

Молодий Йозеф фон Айхендорф виріс у глибоко релігійній, старокатолицькій оточенні і 1805 року вступив на університет у Галле. Це був рік великих подій в європейській історії, рік бою під Австерліцом, катастрофи Австрії, зеніту могутності Наполеона. Але що обходило молодих романтиків уся політика світу? Ще не затерлися вражіння «Атенею», пробоевого журналу, в якому брати Шлегелі виступили з пропагандою ідей романтизму, ще повторювано на пам'ять їх зідливі нападки на такі опори класиків, як Шіллер чи Фосе — німецька республіка поетів та філософів жила своїм власним життям. Нова духовна течія бурхливо пробивала собі шлях. У Галле створився власний кружок романтиків: запальний, абстрактний професор Шляермахер повчав свою аудиторію, що релігія, віра — це стремління обмеженого до безконечного, прагнення людини до універсуму, до злиття з ним. Знімичний норвежець Стеффенс, якого особливо уважно слухав Айхендорф, захоплювався гармонією космосу, проливав слюзи зворушення перед Сикстинською Мадонною і класифікував квіти за числом пильників. За містом утопала в зелені вілля гостинного композитора Райхардта, повна веселих молодих панночок — в тих садах і не треба було більше для створення літературно-мистецького кружка, для проголошення переваги чуття над сухим бездушним розсудком XVIII віку.

Пісні роздавалися дунко
Про коней на герці гучні,
Спінялися постаті струнко,
Як в лицарські давні дні*).

У розпаленій юнацькій фантазії оживало поетичне Середньовіччя зі зубчатыми замками на стріжках скелях, з гордими графами, з епископами в пишній орнаті, з ратманами у сріблї й хутрах — багате, барвисте, соковите, заляте сонцем — таке, яким воно ніколи не було в дійсності. Як і інші романтичні кружки, так і Галле виводило боротьбу «філістерам», дарма, що мало хто з ентузіастів романтизму точно уявляв собі, що власне таке ці філістери.

Мандрівним лицарством були ми,
Нам замком був кожен ще дім,
І панни з квітками ясними
Ставали в вікні неоднім.

Серед цього кружка знайомився Айхендорф у перше з «Гимнами до ночі, та з іншими творами Новалиса і пересякав тими вражіннями, що на все життя зробили з нього одного з видатніших національних і католицьких письменників Німеччини.

Втіх не оддзвонять переливи,
І з сяєва веселих днів
Мені також таємні співи
В душі лишилися на дні.

Так висловився поет сам про вражіння своєї молодості.

Однак незабаром прийшлося молодим романтикам таки занехати царину чистої духовності. 1813 рік захопив їх усіх одним могутнім поривом до національного визволення, до бою проти Наполеона. Стеффенс, тоді вже з Бреслау, забув і за слюзи перед Сикстинською Мадонною, і за пильники на квітах, щоб поривистою промовою закликати своїх студентів вступати у військо, сам перший подаючи приклад; Фіхте покинув свою філософську катедру, Теодор Кернер покинув свою артистку «Туні» серед лінивого безжурного Відня, теж і Айхендорф, одним із перших, опинився в рядах добровольців Ліцова. Та винятковий пех переслідував поета підчас цілої визвольної війни. Його уділом була нудна безконечна служба по етапах, ескорт полонених, сірі будні у нуднім гарнізоні здобутої кріпости Торгау. В останній кампанії дістала його частина наказ іти до дівчої армії, але прибула вона тільки ввечері після бою на поля Ватерльоо. Айхендорф побачив лише гори трупів, почув зойки ранених та обсервував здалека силуети пруських відділів, що до останнього духу преслідували ворога.

На післявоєнні роки припав розцвіт літературної діяльності Айхендорфа. Розуміється, не все із шости і восьминадцятих збірок його творів представляє сьогодні лектуру для широкого загалу. Але деякі його оповідання лишилися тривало в руках читацької публіки. Таке в першу чергу іскристе і життєрадісне «З життя недотепи» (Аус дем Лебен айнес Таугеніхтс) де жива, інтригуюча фабула розгортається на фоні патріархально змалюваного XVIII століття в Німеччині та Італії. Головний герой — ледащо з вдачею мистця, що його батько за неробство прогнав зі свого млина. І ось пленяється він з любов'ю скрипкою не у вирій подій, а немов коло них, слабо розуміючи те життя, яке його оточує, ті інтриги, в яких він мимоволі грає головну роль, завжди такий самий млявий, розмріяний. Але все кінчається щасливо: Дунай тихо шумить при кам'яних ступенях гераси і поруч стоїть гарна вимріяна жінка (нема чого розбиратися у минулих пригодах, замість того, щоб ловити насолоду хвилини.

Згідно з романтичною традицією змалював Айхендорф Італію, як край помаранчів та огнистих коханок — це був відворот від давніх класичних інтересів Гете, для якого Італія була в першу чергу країною гармонійних викінчених пропорцій римських руїн.

У «Мармуровій статуї» опрацював Айхендорф сюжет саги про Тангайзера. Прекрасна поганська богиня, оживаючи, принадує до себе недосвідчених юнаків. Та сила християнської віри перемагає. Молодий Фльоріо, залишившись сам на сам із оманливою красунею, раптом чує здалеки релігійну пісню свого приятеля; і на хвилину здалося йому, що, замість пишного мармуру й позолоти палацу, бачить він спорохнявіле каміння, поросле сухою травою між якою звивається чорне тіло гадини. Момент сумніву, — і з глибини серця вимовлені слова молитви рятують zagrożеного юнака.

Слабше виглядає напад Айхендорфа на французьку революцію («Замок Дюранд»). Занадто загальним і сильним було те уявлення про старий режим, що його сугерували світові талановиті революційні промовці, творячи сіль небувалих наклепів на уявні злочини королів і шляхти. І мимоволі в глибині душі найзавзятіших ворогів якобінців гніздилося переконання, що революція була справедлива, що вона була заслуженою карою за здирства і кривди вельможних. Ця свідомість заслуженості революції пробивається і у Айхендорфа, хоч він і старається представити якомога симпатичніше останніх представників графського роду.

Ці три оповідання і до сьогодні масово читають у Німеччині. Але ще більше признання судилося ліричним поезіям Айхендорфа. Їх легкий плавний ритм прямо споконував численних композиторів добирати до них мелодії і шляхти. І мимоволі в глибині душі найзавзятіших ворогів якобінців гніздилося переконання, що революція була справедлива, що вона була заслуженою карою за здирства і кривди вельможних. Ця свідомість заслуженості революції пробивається і у Айхендорфа, хоч він і старається представити якомога симпатичніше останніх представників графського роду.

А тим часом він не тільки належав до цього пізнього покоління, але навіть судилося йому за його довгого життя пережити і самий романтизм. Уже в тридцятих роках з'являються

нові подиви. «Молода Німеччина» різко виступає проти ідеалів 1813 року. Гайне, сам напів романтик, з безличним сарказмом нападає на романтизм. Смак публіки шукає за простішими сюжетами зі звичайного життя. Поодинокі старі романтики поволи самітніють. Айхендорфові на його прозаїчній службі міністерського референта в Берліні, чи Кенігсберзі вистачило об'єктивності з науковою безсторонністю оцінити в кількох працях позитивні й негативні риси свого літературного напрямку, насвітлити причини його упадку, але сам він назавжди лишився вірний ідеалам своєї молодості. Відгук вражіння з першого року в Галле, з дальших років товаришування з Геррессом та Клеменсом Брентау у Гайдельберзі, залишилися таємним співом у глибині серця, як висловився сам Айхендорф. Статочний пруський урядовець уже не уявляв себе мандрівним лицарем, а кожен дім гостинним замком, але з великим захопленням працював над відреставруванням колишньої орденської столиці Марієнбургу, що досі лежав у руїнах. Все та сама чарівна глибина таємного лісу, той сам потяг до мандрівки в далечині (Вандерлюст), та сама могутня символіка католицького богослуження лишаються сюжетами його творчості. З нагоди відвідин на замок Гібхенштайн коло Галле 1840 р. ствердив Айхендорф у вже двічі цитованому тут віршові розбиття і розпорощення представників коліс свіжого повного сил напрямку.

Постарілась панна; в негордім
Отарі філістрів нудних
Розсіявся лицарів орден,
Ніхто вже не знає своїх.

На замків руїнах у тузі,
Мов дух їх, окутаний сном,
Стою я самотній, без друзів,
І все наче мертве кругом.

Та з цих кількох уривків видно, що Айхендорф залишився вірний романтизмові не з заскорозлості, не з невміння привчитися до нових форм вислову, а тому, що романтичне сприймання оточення назавше зберегло для нього свою новість свіжості і невичерпаність. Це не трудно бачити і по його найпізніших поезіях, це висловив поет і сам у своєму крилатому реченні «Евіг юнг іст вас вір лібен!»

П. КОВЖУН.

Кілька слів про збирацтво

Коли вимавляємо слово збирач, тобто колекціонер — бачимо перед собою висококультурну людину, що з пієтизмом і поштивою зберігає для свого народу і людства ті, чи інші предмети людського вина, чи то історичні, чи сучасні. Чи це буде зброя, чи образи своїх, чи світових мистців, чи різьби, чи вироб з золота, чи монет, чи килими, чи порцеляна, чи означена книгозбірня, чи екслібриси, чи навіть

Та ж коли б ми зберегли бодай значну частину нашого давньоминулого — наша національна свідомість ніколи б не впала до того стану, в якому була ще недавно... Знаємо дуже добре, що на Великій Україні в селах, де були тільки козацькі могили, горби, — звичайні горби, — там цілковито неспівомово населення під час революції освідомлювалося стихійно протягом короткого часу — треба було лиш

Bohdan Chmielnicki Exercitus Zaporovien
Praefectus Belli Servilis autor Rebellium,
Cosaccorum et Plebis Ukrainae dux

Богдан Хмельницький.
(Театрум Еуропеум, Франкфурт 1663) Збірка інж. Ю. Крохмалюка.

почтові значки і т. д. — все це має величезне значіння для культури; чейже збирацтво рятує предмети, що їх нищить час, який відбирає нам докази нашого минулого життя, топить нашу традицію, та робить з нас не Націю, а дику юрбу некультурної сірої людської маси, хоч би і як багатомільйоново!

Кожна освічена людина мусить здригатися при думці, що в нас пропало тільки цінностей. Те, що нам залишилося, — все чудом збережене, а не нашою свідомістю і волею і все це жалюгідні рештки нашої минувшини...

НАРЕШТІ... ХРИСТЯ ПОДОБАЄТЬСЯ

Сизки мені Христе, чому носиш сукні? Це смішне!

Ні, не роблю того для приємності. Прийди завтра до мене, а я поясню Тобі...

Галинко, скажу Тобі правду. Не пошу судити з декольтом, бо маю погану шкіру.

Алеж є простий засіб. Переведи лікування маслиновим оліюком, уживай мила Пальмолів до миття і купелі! Побачиш висл ди...

ДВА МІСЯЦІ ПІЗНІШЕ

Чи це Христя? Як з казки! Глянь на Івасю па її декольт! Чиж не захоплює вона нині ввечір?

ЛІКАРІ - ДЕРМАТОЛОГИ ствердили, що маслиновий оліюк при температурі тіла всякає в шкіру і робить її делікатною. Входить він глибоко в пори, при чім поширює їх. Велику кількість цього вартюного маслинового оліюку вживають до виробу кожного кусня мила Пальмолів. Тому його густа піна змиває шкіру, не дразнить її — змичнює і відмолоджує! Щоденна купіль милом Пальмолів — це правдива купіль краси, яка запевнює розкішну перу та уопіш.

Мило Пальмолів можна дістати у всіх перфюмерях і дрогеріях а теж у крамничих Народної Торговлі, міських українських кооперативах і Центросоюзу.

чів, де тисячі музеїв, де мало не кожний італієць є історик і мистецтвознавець!

У голандців найбільшою національною гордістю є їх малярство так званої і відомої у всьому світі «голандської школи», і то малярство таке, яке у нас майже не чується — nature morte. Але дай Боже, щоб ми його таким мали!

У Західній Європі з праці приватних збирачів повстали величезні галерії, музеї, краєзнавчі збірні — себто національний капітал, що не має ціни на гроші, бо супроти єдиних творів і предметів гроші — це ніщо. Що ж то тепер при миром, могли б сзачати мільони найкращої валюти як гонорар за «Слово о полку Ігоря»? Прошу лиш подумати, що ми втратили б, коли б цього твору не мали?

На цьому місці не є моїм завданням писати історію українського збирництва — цінних збирачів княжої української доби — самих князів чи монастирів і визначних діячів того часу, також збирачів Готманщини, бо це здалека завело б нас. Але варто кинути оком на збирачів кількадесяти літ тому взад.

Найбільшими нашими збирачами цих років були відомий громадський діяч Ханенко на Україні, а нині митрополит Андрій Шептицький у Галичині. Діяльність їх обох на цьому полі просто епохальна!

Ханенко, дослідник і збирач української старовини, основник Музею Мистецтва у Києві, нагородив у своїх збірках багато винятково цінних творів. При чому система його збірок ішла перш за все по українській лінії, а далі по лінії західно-європейського мистецтва та східного, щобо багатити тим нашу країну. Його збірки предметів із золота та емалі великокняжої доби — це просто найцінніше що ми взагалі маємо. Тканини з часів XV—XVIII століть, pigki чудові ікони з XIV—XV віків, античні теракоти, римське скло, старовинні меблі, мистецтво Сходу — металеві фаянсові вироби з XIII—XIV і XV століть, збірка перських мініاتور, великі збірки цінних предметів італійської і французької порцеляни, китайська порцеляна,

*) Всі переклади віршів редакційні.

дельські вази і т. д. В збірках Ханенка є образи Рембрандта, Веласкеса, Перуджіна, Белліні, Спінеллі, Аретіна, Гоббемі, Буша і т. д., взагалі гарно представлені італійська, фламандська і французька школи. Шкло, зброя, килими, гобеліни, єгипетські предмети — це побіжний лиш перегляд цієї величезної збірки, що перевищує кращі подібні збори Заходу! Самозрозуміло, що до цього всього приходить величезна фахова бібліотека. Багато з того зацілило з революції і є тепер у «націоналізованих» музеях.

Митрополит Андрій Шептицький у нас також на полі збирання зробив епохальне діло. Створив Національний Музей, який ми знаємо з прецизними збірками, єдиними у своєму роді, ікон, мистецтва, в тому старого і сучасного, також і західно-європейського, та бібліотеку.

Це так би сказати чільні українські збірачі, але не забуваймо, що таких, не багато меншого масштабу є цілі десятки збиранців. Збірка Ганзена у Києві, лікаря Матвіїва, інж. В. Пещанського, М. Брандта, або старших — Єварницького у Катеринославі, Васильківського у Харкові та сотні хоч менших, але спеціальних, величезного культурного значення збірок, розкидано по багатьох місцях України — Полтаві, Одесі, Херсоні, Житомирі і т. д. Є збірки картин, зброї срібла (Масляників у Києві) нумізматичні збірки і т. д. На загал беручи, на Україні справа збирання стояла не погано, багато краще як у Галичині.

Збірачі — це люди високої культури і освіти, що повною любов'ю, не раз пристрасно люблять предмет свого зацікавлення. Праця їх не оцінна і така діяльність належить до найкращих, якою людина може віддати пошану минулому.

Час від часу ми будемо подавати про наших збиранців тут, у нас. Хто, що, як, навіщо, збирає. Нам важні молоді збірачі, ті, що піднялися з любов'ю до цього діла, ті, що збагатять наш культурний позем ось-ось незадовго.

Збірка інж. Юрія Крохмалюка

Інженер-хемік Юрій Крохмалюк — така є його офіційна спеціальність — це також є резервним старшиною летунства. Однак з замишування, так би сказати серцем, є він істориком із досить рідким у нас зацікавленням. Воєнним істориком. Його солідна найновіша праця — це «Богдан Хмельницького», та один чисто літературний твір — також епізод з боїв Хмельницького під Львовом.

Як уже можна догадатися, збірка молодого колекціонера (це саме по цій лінії). Він розшукав і придбав оригінальну мапу бою під Лоевом із 31. VI. 1649 року, також оборонні позиції Радивиля перед полковником Богаченком та плян бою під Полтавою. Має Ю. Крохмалюк у себе 7 старих мап, в тому мапу Бопляна і цілу серію старих гравюр українських міст: перші гравюри Львова і Перемишля. Замість з часів Хмельницького і т. д. У збірці знаходяться прецікаві старі автентичні воєнні лютючки, якими послуговувалися в ті часи. Чи не прецікава така лютючка про облогу Люблина Хмельницьким? Або не менше цікаве тогочасне звітлення так званої «Християнської

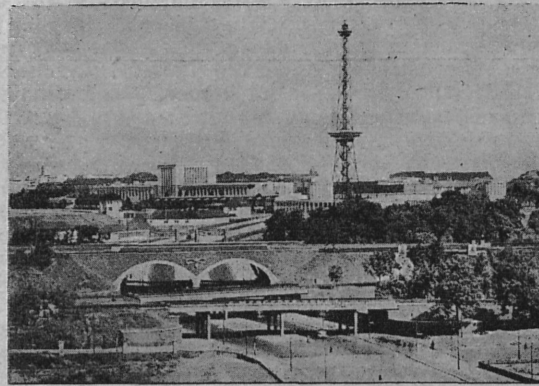
ЮРІЙ ЛУЦЬКИЙ.

Берлінська провесна

Буває різна провесна. Нераз вона коротка і хмарна, плаче дрібним дощем, нераз мов би її зовсім не було, коли то по зимі нежданно наступає літо, а нераз вона справді гарна. Саме цьогорічна провесна в столиці Третьої Німеччини заслуговує вповні на таку назву. Почалась вона в половині березня, в днях, коли знеможена літами бабуся Австрія дожила своїх останніх хвилин, а її молоденька внучка почала вже в колісці кричати «гайль Гітлер». Якраз у днях, коли цілий світ стежив з запертим відихом від Адольфа Гітлера до «давнього царського» Відня, блиснуло в Берліні сонце. І не тільки блиснуло. Прямо настала весна. Вічно мрячне місто Берлін — стало соняшне і радісне. Очевидно не треба собі цього двозначно пояснювати, мовляв тільки з нагоди влучення Австрії настала весна, або з наказу фірера, засяло сонце. Ці думки треба рішуче відкинути. І хоч усі Берлінці вперто заявляють, що тільки завдяки австрійським подіям маємо таку скору весну, то можна вեսати в це сумніватися.

Та правда правдою: маємо вкінці весну. І коли вже про неї писати, то хіба треба проминути всі її природні прояви. Всі ж бо вони так добре нам знані і, коли у Львові вже також весна, то можна їх наново відчувати. У місті вулиці застеляються тоді сонцем, хтось

продає перші квіти, наймолодші мішухи оглядають з відозвів перший раз весняне сонце, підчас коли їх батьки пробують годувати в парку вивірки. Все це можна стрінати в кожному місті з деякими відмінностями. Тож, як писати про весну в Берліні, так не про зелений Тіргартен, нові весняні сукні берлінок і капелюхи їх

Берлін — вид на місто.

мужів, а писати про загальний весняний настрій міста, про те, що тут тепер люди говорять, чим живуть і радіють. Одним словом таки писати про австрійські події.

Одного гарного весняного ранка довідався Берлін про упадок уряду Шушніга. Так почала кінчитися остання сторінка австрійської історії. Всі з непокоєм чекали, що буде далі. А тимчасом події йшли шаленим темпом уперед. В годині 12 знав уже цілий Берлін велику історичну подію: Аншлюс. Тоді то пролунали кризь радіє голосники слова Фірера: «Від нині рано машерують німецькі воєнки через австрійський кордон». Всі відчували важність та історичність хвилини. Але здається не було вже тоді німців, які сумнівалися в успіх кроку Гітлера. Коли тисячі людей стояли перед вуличними голосниками і з незвичайною увагою слідували за промовою, можна було з їх очей ви-

Берлін — вул. Під Липами.

читати, що в тій хвилині всі вони еднаються в одному почутті патріотизму і самопосягати і підчиняються слуханню свого проводові. В найближчих годинах принесли чапосиписи вістки про те, з якою радістю витають австрійці німецькі полки. В Берліні настала радість. Вже ніхто не сумнівався в успіх. Настрій міста став якийсь торжественний, а з очей німців біла гордість. І хоч та радість не була криклива і шумна, та проте вона була правдива і щира.

— «Наш Фірер все для нас зробить» — говорив до мене кельнер.

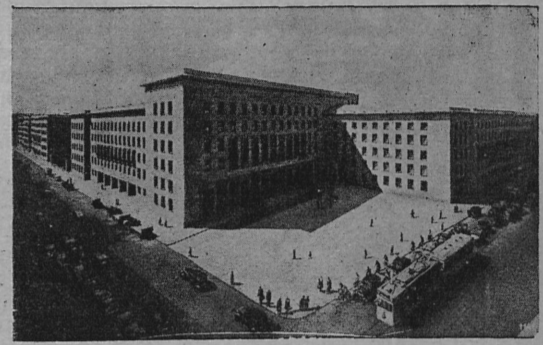
— «А що на це скаже заграниця?» питаюся знайомого німця.

— «Нічого, бо що вона може сказати, коли один нарід, відділений штучно і охоплений однією ідеєю, лучиться в одну державу?»

Ніяких сумнівів у нікого. Одна воля, одно почуття, що ось Нова Німеччина росте, що друється паперові тракти, а змагання нації увінчується успіхом.

Потім настали великі дні нової німецької Австрії. Відень витав Фірера, а Берлін готувався також до овації в день повороту. Тож, коли на летовище Темпельгофу прилетів догоочікуваний літак і появився Гітлер, з грудей стотисячної юрби вирвався переможний клич «Хай живе перемога!» «Один нарід, держава і вожд!» Ентузіазму, з яким витав Берлін Адольфа Гітлера, не в силі описати. Треба було стояти серед тих мільонів людей, бачити їх владувані обличчя, чути той крик і самому кричати що сил. Тоді, в той гарний весняний вечір, коли радість лучила серця, можна було відчувати ту нову, стихійну силу сьогодишньої Німеччини.

Так минули дні, в яких повстала Велика Німеччина. Люди вернулись знову до праці, а місто до давнього порядку. Тільки ще прапо-

Берлін Міністерство летунства.

ри у вікнах пригадують незабутні дні і віденські вальси переливаються в нескінченність у голосниках. А молоді стелиться вже мандрівка в нову чарівну країну — Австрію. Так під крок воєнків, у час національного зєднання і під знаком нової доби Великої Німеччини, настала в Берліні весна 1938 року.

Приймаю пацієнтів у моїм заведенні у Львові, вул. Сикстуська 17. Тел. 265-73. від 9—1 і від 3—30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Пльомби, золоті, плятинові і емаліовані корони, штучні зуби в золоті, кавчуки, і в нержавіючій сталі. Полекші в сплатах — НАСС

Юрій Косач.

У міському суді

(Уривок з комедії «Кирка з Льолею», нагородженої на конкурсі Топіж-у.

Дія відбувається в 1669 р.)

ДІЯ П'ЯТА.

Заля засідань у львівському ратуші. По середині подіюм, на якому засідає суд. Здовж стін лави. Над столом суду два велитенські леви й інсигнії міста та правосуддя. Вікна високі — венеційські на ринок. Важкі духові двері на сходи. В залі, хоч є свічки — темно. Є також диба, знаряддя тортур, полиці з актами — грубими книгами.

ЯВА ПЕРША.

На лавах дрімають райці — худі й товсті, в чорному й різному вбранні.

Інстигатор за окремим столиком в окулярах, худий, в чорному. Предсідник Мудрович посередині за столом товстенький з борідкою, в чорному. Непорушно стоїть кат, спершись на велитенський топір, ждучи на жертву. Він увесь у червоному, Біля дверей увесь час клопочеться маленький і кругленький возний. Кризь двері дещо відкриті видно купу мішан, що все хочуть добитися до залі. Варта — два воєнки вусаті й здоровенні на поготівлі.

МУДРОВИЧ (монотонним змудженим голосом): Панове райці — печаті маєте?

РАЙЦІ: Маємо, маємо пане.

МУДРОВИЧ: Правосуддя іменем республіки львівської творите?

РАЙЦІ: Творимо, творимо пане.

МУДРОВИЧ: Тож слід починати. Які справи маєте, пане королівський інстигаторе?

ІНСТИГАТОР: Справа Дзюрдзьової Платнірихи.

МУДРОВИЧ: Платніриха Дзюрдзьова! Ввести її!

ВОЗНИЙ: Платніриха Дзюрдзьова на залю...

ЯВА ДРУГА.

Ті ж і Платніриха Дзюрдзьова.

ДЗЮРДЗЬОВА: Стою тут, добрий пане, й ви, чесні панове райці.

МУДРОВИЧ: Чим промишляєш небого?

ДЗЮРДЗЬОВА: Платніриха я, моєсті ласкавий пане, а міста Львова опікує. Мій муж, а діток моїх батько, доставляє за привзблом Бога моздіри до королівської артилерії.

МУДРОВИЧ: А, платніриха.

РАЙЦІ (киваючи до себе головами): А, платніриха.

ДЗЮРДЗЬОВА: Але, мостіпане, цина й мідь тепер нівроку дорогі стали. Робимо також кельні й дзбани: друшляки й рожни а також пательні. Віда

скрізь настала нівроку велика, а тепер два роки король його милість війни з турками не чинить — то ж потерпаємо так, нівроку. Знов же генерал артилерії замовлення почав чинити не у нас, у рідному промислі, а в Гданську — ті прокляті німці забрали нам увесь дохід. Нівроку злидні настали превеликі, зжался Пане, ох-ох-ох. Діточок кількоро, а муж, як на те, заслабів на ноги, ні руш з хати — сама йому мушу пиво носити — раніше бувало нівроку з господині не виженеш. Проте й ралець невеликий я принесла: тобі й пану інстигатору, що змогла, а панам райцям магістратським, нехай не ремствують, — малий, велми малий... ох — часи наші тяжкі... копу яєць свіжих тобі, пів копи пану інстигаторові, а по тузину на райців...

ВОЗНИЙ (як тигр кидається до неї та вихоплює клуночки та кошички).

МУДРОВИЧ: І то добре, і то добре. Люблю яєшню на солонині з шапраном і перчиком...

І. РАЙЦЯ... не превозношу, поштивий, над цибульку...

ІНСТИГАТОР: Ад рем пропріям, мішанка львівська Дзюрдзьова платніриха обвинувачується ув смерті нагальній, що з її рук отримав кравчина жидівський Мардохай...

ЖИДИ (за дверима, надармо стараються дістати на залю): Права, права жадаємо, панове...

МУДРОВИЧ: Тихо! Праву станеться досить. Що, невісто, скажеш на своє виправдання? А правду говори, бо інакше візьмемо тебе на дибу!

ДЗЮРДЗЬОВА: Невинна, невинна я, так мені допоможи св. Юрію і св. П'ятонько. Жидовин Мардохай прихордив раз-у-раз за лихвою до мужа, здираючи гвалтом, останню сорочку. Терпець мій урвався, хотіла я своє право довести, замірилась варехою й жидовину Мардохаяв попала просто в погане нехрещене чоло. Отут він і духа випустив. Невинна, невинна я...

ЖИДИ: Права, права свого жадаємо!...

МУДРОВИЧ: Тихо! Праву досить станеться. Тримаючи під увагу, що жидовини львівські особливо докучають чесним людям з лихвою, що ми всі на власній шкурі досвідчили, а з варехи, предмету невинного, киненого невістою в чоло, ще й нехрещене, навряд чи можна згинути, ухляю крімен мортіс репентіне від невісти цієї, чесної платнірихи, що по своїх силах виявила пошану до львівського права. Жидовин правдоподібно загинув своєю смертю від пристріту, або кольок у животі. За цим вношу на виправдання платнірихи. Що скажеш, інстигаторе?

ІНСТИГАТОР: Зрікаюсь обвинувачення.

МУДРОВИЧ: А ви, панове райці, призволяєте на виправдання?

РАЙЦІ: Призволяємо!

ЖИДИ: Права, права свого жадаємо!

МУДРОВИЧ: Праву сталося досить. Як сказав Варто — виведи!

ПЛАТНІРИХА: Дякую, дякую тобі суде... довіку не забуду (зникає, відгрожує і показуючи язика жидам).

Командант Фіюме

З приводу смерті д'Анунція

Смерть забрала недавно творця, що був водночас найцікавішою людиною свого часу. Творчість і життя Габрієля д'Анунціо є зайвим доказом того, що граней між епохами неможливо класти. Італійський поет fin du siècle був таким же самим кільцем історії італійських відроджень, як Кардуччі і Маррадді, що відділили д'Анунціо — співець нової Італії від генерації романтиків: Габрієля Россетті, Вінченцо Монті, Алесандро Манцоні і Джакомо Леопарді.

Росіянам (пор. думку еміграційного критика, Георгія Адамовича: «Коли в російській літературі є якісь загальні, глибокі, визначувальні риси, то вони різко протилежні, різко ворожі всьому, що представляє собою д'Анунціо післявоєнний, але й дав ніший». Посл. Нов. 3. III. 1938) незабагненно й ворожою лишається постать д'Анунціо; має вона для них за багато чогось з давнеримського «арбітра елегантій», од кондот'єра часів Галаців і Сфорців, од полум'яного Клерка до передренесансової, забігаючи чогось од гравдивого пана, якого не інтересує ні приниженість, ні натуралістичне задивлення в щоденність, ні замилення в темніших сторонах людської душі.

Паном з крові й кости була в житті ця невисока людина, можливо ніщешанець більш темпераментом, як з ідеології, такий як останньою його бачили: у військовому одязі, князь Монте Нівозе, серед своєї віллі, Вікторіялі, де покої були трохи на зразок середньовічної келії домініканина, трохи на зразок терему патриція, одинокий, з голою як коліно головою, зовсім без вій...

Завівся він у славі, як хуртовина, молодим хлопчиком видав перші вірші *Primo Vere*, славив любов, жіночу красу, змисловість, природу, як Байрон горів за крилатим шалом, небуденністю, підб'ємом. 15-и років утік з ліцею, пірвав чиюсь дружину — красуню, «більш божественну ніж Беатриче», завівся між поетами в Римі, підбивав, бешкетував, шалів, писав книжку за книжкою. «Посол Краски», обраний до парламенту зробив своїм виборцям злого жарту: перейшов зо скрайньої правіци до скрайньої лівіци. На порозі століття коханець Елеонори Дузе, захоплений автомобілізмом, авіацією, літає на перших невольятах летунства — біплянах Куртіса. Студіює, пише, французьку мову знає краще од французів, у Парижі знаєає тріюмфів, виставляючи свої пєси. Багач, довжик, zagrożений вязницею, у 1915 ангажується до чуж. легіону, бо Італія ще невральна...

Ось людина, для якої жожен день має бути поемою. Ось людина, що тільки хотіла визволити свою расовість, жити в XX ст., так як жили його предки, пірати з Абрुцців. Те, що нам видається театральністю, емпазою — для нього було природне.

Творчість Юнацької поезії (*Canto Novo Intermezzo di Rime, Isottero, Chimera*) — життя, півдня, темносинього неба, сонця, моря. Пасіонуючий, іноді брутальний вірш. I «Landi del Cielo, del Mare, della Terra, e degli Eroi» — патетична прокляція, світогляд, мистецьке вірую. Славить героїчну акцію богів і людей грецького міту; цивілізація та дала нам глумз краси. Зв'язує сучасність з легендою антики, славить вечір, обличчя перли, оливник, сосновий ліс — отже він пантеїст, його мета тільки — артистична насалада з величчя зеднання природи й людини, нема нічого

ЯВА ТРЕТЯ.

Ті ж і німецький міщанин Оллендер із свинею на шnurку. Також вдова Єндичкова.

ІНСТИГАТОР: Віндикую в імені короля його Мості й львівської Річипосполитої — гм... гм... гм...

МУДРОВИЧ: Гм... гм...

ВОЗНИЙ: Гм... гм...

РАЙЦІ: Гм... гм...

МУДРОВИЧ: Не попереджуеш, міщанине німецький, справи про кожне убивство ніяким вступним процедуром?

ГОЛЛЕНДЕР: Вас?

ВОЗНИЙ: Не розумієш, чоловіче добрий, — кожна справа вимагає оливи, як возик шміру, бо не поїде?

ОЛЛЕНДЕР: Іх ферштеге ніхтс...

ВОЗНИЙ: Не розумієш, чоловіче, що приходячи до будинку, де досить чиниться праву, треба відповідно й заздалегідь узброїтись у необхідний ралець на удобрухання теміди львівської...

ОЛЛЕНДЕР (знизує раменами).

МУДРОВИЧ: Бреше гунцвот, добре він розуміє, про що річ іде, інстигуй, пане інстигаторе королівський! Чини право суворо.

ІНСТИГАТОР: Юріс прецєпта гек сунт: альтерум нон ледере, суум квівке трібуре... Обвинувачена — імя, чи без імені?

ВОЗНИЙ: Без імені, без імені — тварина відомо...

ОЛЛЕНДЕР: Імени... імени... Наме?

ЄНДИЧКОВА (огрядна вдовиця): Деметрія, панове райці, — так її гунцвот псубрат кличе. Бісурмен проклятий! Німчур... ух ти... Права свого жадаю,

із нахилу до копирсань у душі, до милосердя на людські терпіння. Це екстаза перед зовнішнім чарівним світом — ні разу не відчуємо перебільшености, блискотливости стилю. А ось приходить другий мотив інспірації: патріотизм. *Conzone di Garibaldi, La Canzoni della Gesta d'Oltremare* — сні про героїство, про античний Рим, про місію Італії, що безсмертна, як і Мати-Природа з *Landi* Цей самий поетичний світ у романах — *Terra Virgine. Il tronfo della Morte, Le Virgini della Rocce, Il Fuoco*,

гимни безмежній красі, шукання нечистих вражін, екзальтація силою особистости. Викликує давній Рим, Венецію, палати, сади, сонце, солов'я, водограї, життя мортців. Глумз життя героїв д'Анунціо — втіхи красою, рафінованими вражіннями, жорстокими пасіями. Це йде інколи до перверзности — твори ці «неморальні», коли хто хоче. Але є там афірмація життя, особистости. Є стількі багатства в малюнку, що «неморальність» можна дарувати.

І знов любов до Отчизни — гимни патріотизмові, офірі, вірі. Театр д'Анунціо знаменує його переможею індивідуальність, він ломить давніші традиції новими темами, новими засобами. Спрага поширити сили особистости по через ломку забобнів моральних перегород. Пасія героя тяжить у Габрієлевих трагедіях як Ананке у грецьких. «Мертве місто» — світ спокуси, гриху, войовничу брутальність у «Франческа з Ріміні», врешті в «Кораблі» — гльорифікація Венеції, море нострум, влади Італії над ним. Це були слова, повідь слів, що рвались із надрів творця, слів, що іноді починали гнітити своєю могутністю, своєю літаврістю. Це була одна частина істоти людини — сон. Але прийшла війна й акція. Барес недаремно називав жартовливо поета «абруцьким піхотинцем». В 1915 д'Анунціо виголошує промови в Генуї, в Римі: «Римляне, нас мають продати, як стадо баранів. Йдемо на поміч Франції хочемо визвольної батьківщини. Хай живе Італія велика, найбільша!» І Італія виповіла війну.

А по війні, коли Сен-Жерменський договір відбирав Італії Фіюме, д'Анунціо на чолі 287 «ардлілік» ввійшов у місто й проклямував італійську регенцію. Його життя в Фіюме, як згадає його секретар Л. Кошнічки, мало щось із казки. «Доля зробила мене на кінець життя князем юности» — говорив поет, живучи на контрторпедовій убраному квітами, серед театру на вулиці, серед музики й співів, змінюючи військовий одяг на «одяг поета» як Данте чи Петрарка...

Обложений у Фіюме, ранений, обвинувачений у зрадї стану — уступив. Але епопея Фіюме — ця справжня *chanson de geste* Габрієля д'Анунціо, перейшла вже до історії нової Італії. Поезія стала акцією, сон дійсністю.

Незадовго перед смертю (квітень 1937) ерміт з Вікторіяле писав до Мусоліні:

«...Після стількох битв, перемог, після стількох контрастів, після такої витрати волі, ти доконав того, що в історії великих людей не завжди було доконуване. Ти створив міг... ти визначив слідом свого коня границю африканського завойовання в бігу невтомному, який я порівнюю до бігу Мазепи, того з легенди...»

Можливо, що завязки фашистської ери Італії таяться й у ранніх творах команданта Фіюме. Може є щось із химерних снів д'Анунціо писаних на переломі століть, снів про фурию завойовника, погорду життя й смерти,

Дзвінкова пані

В'їжджає віз на третю греблю ночі. Хто нас, вітре кличе?
Чи скоро вийде нам назустріч білий схід, мов олень з бору?
І ти для мене дивний і я сам для себе таємничий.
Мій віз, мов птах, два крила куряви здіймає з вітром поруч.

Дай карти, пані квітня, карти дай і ворожи з долоні!
Я їду в радість дня, я їду в смуток ночі, чуєш серце?
Ех, ти не чуєш, ні! Тож граймо в карти! Заколиш на лоні
бездонної весні! Сип вітер в сні і зорі сип, мов скельця!

Тож граймо в темні карти доли! Хай це може карти смерти.
Приходь, струнка княгинє дзвінко й розсуди мене і вітер!
Нас двох сьогодні забатаго. І обидва ми уперті.
Хвилину дай, хвилину дай! Дарма при зорях пальці гріти.

Мій дім за третьою зорею. В ньому жде мене кохана.
Заходить ніч увита з клочча сну, що від проміння тонше,
зір цвяхами прибита до землі, де плещуть аж до рана
останні солов'ї, що миять крила у сходячим сонці.

В зорі рожевих пальцях карта смутку затремтять і в'яне.
Хвилину дай п'яніти! Впитись дай собою до нестями,
а карту смутку — карту злу в криницю вкинь, рожева пані,
і віз мій поведи горою понад всі зрадливі ями!

Долина третіх півнів. Ранній плюскіт щиглів у блакиті.
Роса на сивих квітах — поволока з золотого клею.
Із плєсток долонь детять слова у молодість сповиті;
кохана, вітер, пані дзвінкова і дім, що за зорею.*

*) Із збірки «Зелена Євангелія», що появиться на днях.

У ЛАС
САМЧУК

ВОЛИНЬ
РОМАН-ХРОНИКА
III

Величавий монумент борні та здвигу молодого покоління!
Книга, що є гордощами нашої культури
Книга, що її очікують тисячі!

УЛАСА САМЧУКА

„БАТЬКО І СИН“

Третя частина „Волині“ у продажі

17 арк. друку вел. 8^о, двоколірова обкладинка праці проф. Роберта Лісовського з Праги.

Ціна 4,50 зл., з пересилкою 5 зл., для Ч. С. Р. 30 корон, для других країв рівновартість 5,50 зл.

Гроші слати складанками ПКО для Кооп. Банку „Дністер“ у Львові, ч. конта 143961 з допискою Вкл. 18016 Волинь.

Замовляти в укр. книгарнях або по адресі:
Василь Рудко, Львів, вул. Сикстуська 43а (Напередодні).

шладу розкоші, ризику, розтратництва, поганської любови до природи, до людської особистости — в світогляді й чині сучасного італійського покоління. Недаремно на якомусь комуністичному конгресі в перших повоєнних роках, коли італійські комуністи гучнявили про «зріст революційної акції в Італії, Ленін сердито перебив їх: «все це брехня, я знаю в Італії тільки одного революціонера. Це — Габрієль д'Анунціо». Так чи інакше командант Фіюме був одним із тих передвісників доби, що дали почин до відновлення глумз героїчности, що докрути нього нації пізнають себе і обєднуються.

ІНСТИГАТОР: Вдовице: ад рем пропріям.

ЄНДИЧКОВА: Єндика також йому прилагодила я, надіваного, на додаток пантарочку...

ІНСТИГАТОР: До речі ближчої...

ЄНДИЧКОВА: Попоївши добре, мій дружина, доброї памяти Єндичок, земля йому пером, щоб сальце завязалось, вийшов у садок полежати на каптані битім рисями (сторгувала я його у кравчині руського одного) ...гунцвот же Оллендер випустив із хліва безрогу, що перелізла через діру в паркані на наш бік: підкопалась під грушу, рила, рила, рила, а що груша старенька була, то й звалилась і сонного мого дружину... і... і... і... (плаче) чесного мого мужа з ложа малженського законного, славної памяти Єндичка задавила на смерть...

МУДРОВИЧ: Халепа!

РАЙЦІ: Халепа максіма!

ІНСТИГАТОР: Щож може сказати на те оскаржена?

СВИНЯ: Хр... хр... хр...

МУДРОВИЧ: А ти що, господарю й справнику посередній убивства, спільнику злочинного зв'язати?

ОЛЛЕНДЕР: Іх ферштеге ніхтс...

Швай... іх ферштеге ніхтс... МУДРОВИЧ: Справа ясна й проста. Королівський інстигаторе, маєш що додати?

ІНСТИГАТОР: Суворого виміру справедливости домагаюся...

ЄНДИЧКОВА: Права, права свого жадаю!...

МУДРОВИЧ: Діксі! Буде тобі дано право. Райці панове! У львівській рес-

публіці стався випадок нечуваній. Злочинець, винний смерті Леолеонського чесного мужа, що за життя податки справно платив, судові й райцям упоминки обильно складав, повторюю, злочинець іменем сус-Деметрія перед вами. Що вносиш, пане інстигаторе?

ІНСТИГАТОР: Покарати його горлом.

РАЙЦІ: На горло, на горло!

МУДРОВИЧ: Господаря, німчина Оллендера: за то, що зв'язати нерозумного не пильнував, до злочину намовляв і злочин приготував, до вежі на шість тижнів...

ІНСТИГАТОР: А якою смертю покарати: топленою, огнепальною чи сіканою?

РАЙЦІ: Сіканою!

МУДРОВИЧ: А по каранню злочинця горлом, що робити?

ІНСТИГАТОР: Понеже треба було б, щоб ні сліду од злочинної тварини на память нащадкам не залишилось, пропонує: засмажити й зісти, судові й райцям спільно.

МУДРОВИЧ: Чи всі панове райці на це призволяете?

РАЙЦІ: Всі! всі!

І. РАЙЦЯ: Цибульки додайте...

II. РАЙЦЯ: Перчику слід було б...

МУДРОВИЧ: Варто, кате, чинить своє діло, задовольніть право...

ОЛЛЕНДЕР: Іх ферштеге ніхтс...

СВИНЯ: Хр... хр... хр...

МУДРОВИЧ: Варто — німчина до вежі: злочинця на шафот!

(Виводять свиню, що квичить і Оллендера. За ними похмуро кат і Єндичкова, все кланяючись судові).

Листування М. Коцюбинського з О. Маковеем

На день 25 квітня 1938 р. припадають 25-літні роковини смерті одного з наших найкращих прозаїків, Михайла Коцюбинського. Його смерть налягла важким тягарем на все свідоме українське громадянство, хоч не прийшла вона несподівано.

Уже в 1911 р. було в Києві відоме, що Коцюбинський хворіє важкою недугою. У «Щоденнику» Е. Чикаленка на стор. 237—238 записано про хворобу Коцюбинського та про підмогу, яку дало йому на лікування українське суспільство, таке:

«Вчора, проїздом з Чернигова закордон, був М. М. Коцюбинський. В. М. Леонтович ще торік водив Михайла Михайловича по лікарях і всі визнали, що він хорий на грудну жабу і йому зовсім не можна жити в холодному кліматі. Щоб підправити його, наше Товариство підмоги літературі, науці і штуці» видало Коцюбинському 500 рублів на подорож закордон, щоб він там підправив себе здоров'я. Він справді прийшов бадьорий і набрався на Капрі

пришлю Вам де-що, що за останній час «Буковина» під керуванням такого талановитого й рухливого редактора (кажу це цілком щиро) стала цікавішою, живішою й вартішою газетою. Числа «Буковини», в яких видрукована була стаття жінки моєї, спасибі Вам, дістали. Питаєте, чом не видаю своїх оповідань вкупі? Насамперед оповідань тих у мене як кіт наплакав, а потому — видати — гріш треба який видати на це, а з цим добром теж не густо. Тай признаюся Вам щиро — на писання свої я поки що дивлюся як на спробу пера і — знов по ширості — й сам досі не відаю, що з мене буде: торба чи міх? як каже приказка. — Дуже буду вдячний Вам за кожне слово, яким обізветеся до мене. Колиб Вам не видалося дуже сміливим мое прохання, я б попросив у Вас фотографію Вашу. Міні так хотілось би побачити поличку людини, яку я давно вже знаю з літератури й праці якої, дякуючи гарній ідеї, здоровому гумору, сприти й красі форми дали міні стільки приємних хвилин! Сподіваюся, що не забудете прихильного до Вас М. Коцюбинського. Жінка моя засилає Вам низенький уклін.

Другого листа написав Коцюбинський теж із Алушти дня 2 ст. вересня 1896 р. Ось він: «Високоповажний Добродію! Посилаю Вам тим часом коротеньку допис. Скоро надрукуєте, пришліть з ласки свої на алуштинську адресу те число «Буковини», де помістите допис. Сподіюся дістати від Вас відповідь на попередній лист мій а покищо бувайте здорові та людям милі! Повік щирий М. Коцюбинський. Дружина моя засилає Вам сердешне привітання».

Дальша переписка поміж обома письменниками перепинилася аж до 1903 р. З того часу залишилися в архіві Маковеева дві листівки та лист М. Коцюбинського й М. Чернявського. Лист із дати 3. II. 1903. на краткованому папері листового формату записаний на всіх чотирьох сторінках. Перша листівка з двома видами Чернигова, а саме «Дому Мазепи» і «Дворянського Собрання» з д. 19. II., друга з портретом Шевченка з д. 7. XII. ст. 1903 р. Подаю їх у дослівному відписі:

Високошановний Добродію! Останніми часами літературний рух на Україні стає по мітню жвавішим. Про се свідчить і зріст літературної продукції і збільшенне літературної діяльності і росповсюдженне української книжки не тільки серед народних мас, але і в інтелігентних сферах. Як російська так і європейська критика усе частіше звертає своє око на наше письменство, ставить йому свої вимоги. За сто літ існування новіша література наша (з причин, виявнених яких належить до історії) живилася переважно селом, сільським побутом, етнографією. Селянин, обставини його життя, його нескладна здебільшого психологія — то майже і все, над чим працювала фантазія, з чим оперував досі талант українського письменника. Винятки, очевидно, минаємо. Таке обмеженне сфери творчості не раз підкреслювалось не тільки критикою, але й інтелігентним читачем, який, до слова кажучи, в останні часи значно виріс. Вихований на кращих зразках європейської літератури, такої багатой не лиш на теми, але й на спосо-

міть участь у нашому збірнику своєю працею і надсилає матеріал не пізніше 1-го Маю ст. ст. сього 1903 року на адресу: Г. Чернигов, Сівверянская ул. д. Михайлу Михайловичу Коцюбинському. Сподіваємось, що справи літератури української не менше дорогі Вам, як і нам і через те наші запитання не лишать ся без відповіді. З дійсною повагою М. Коцюбинський, М. Чернявський. Чернігів 1903, II. 3. 1)

19 ст. ст. II. 1903 р. Сердечне дякуємо Вам, Вельмишановний Добродію за обіцяну поміч. Ми дуже шануємо Ваш талант і ще раз просимо написати для нашого збірника хоч невеличку новелу та кілька віршів. Здоровимо щиро Ваш. М. Коцюбинський.

7 ст. ст. XII. 1903. Чернігів. Високоповажний Добродію! Може у Вас хоч тепер є що готового з прози чи з поезії для нашого альманаху? Я нік не можу погодитися з думкою, що Вас у тому збірнику не буде! Саме тепер маю посилати рукописи до цензури, але зажду ще на Вашу відповідь. Щирий прихильник Вашого таланту Михайло Коцюбинський. 2)

Відтак довелось стрінути Маковеева з Коцюбинським аж у 1909 р. у Відні. Розказувала мені про цю стрічу п. Ольга Маковеева таке: В червні 1909 р. поїхали ми з чоловіком до Відня. Саме тоді в двірській опері виступала світової слави співачка Сельма Курц. Про неї — попри світлі голоси європейської критики — чула я ще таке: Професор чернігівського

1) Цей лист (без двох перших слів і останнього речення) надрукував львівський «Літературно-Науковий Вістник» 1903, XXI, ст. 216—17 Хроніки й Бібліографії, бо його розіслано й іншим видатним письменникам (ред.).

2) У цих листах згадується за альманах «Зв'язок життя». У Херсоні, 1905 за ред. М. Коцюбинського та М. Чернявського. Маковей не прислав для альманаху нічого. З Галичини взяли в ньому участь: І. Франко, А. Чайківський, О. Луцький; крім них із Буковини О. Кобилянська. (ред.).

С. ГОРДИНСЬКИЙ.

Справи формальні

У нас покищо тільки музики й малярі займаються такими речами. В поезії, за сюжетом, ідеєю, музичністю і т. п., речами сама проблема побудови вірша з погляду поетикального ніколи не була в нас у надто великій пошані; в цюгобінній літературі тієї проблеми просто нема (з дуже рідкими винятками) і галицькі поети цими справами ніколи поважно не займалися, ні не показували великої охоти їх пізнати. Правда — в класичних гімназіях учили нас грецької і римської поезиці, але її подавали в такій формі, що й залишалася в діянні непотрібною абстракцією. Не диво, що виробився досить ненормальний стан, що поети, і то добрі, писали свої вірші, стоячи здалека від усіх поетикальних проблем, приймаючи машинально здобуті свої попередників, або сусідських поетів. Вірш був для них вірш, або «широ від серця», а як щось формально не в лад, то Бог і невібагливі читачі простять, автім можна завжди викрутитися поетичною ліценцією. Річ була не тільки в «галицькій» мові, що була заповнена польонізмами, вульгаризмами, варваризмами, але й у самому вмінні користуватися поетичними засобами в найширшому розумінні, з ремеслом, свідомим своїх спромож.

Найгірше, що наша молодь не виявляє намагань зрвати з тією «традицією», хворуючи, як і її попередники, на ту саму недугу — «надхнення», далеке від свідомої творчої роботи, від правил поетичного ремесла, що одне може дати певну й вартісну форму тому надхненню. Бо самий процес поетичного творення, — в які класи та високолетні слова його б і не вбирати, по суті — чорна робота, де вірш усе ж таки «робиться» сумаю інстинкту і поетичного вміння, яким він кермує; без цього останнього та творчості безрука і безнога, і справді важко говорити про справжню творчість там, де немає свідомості дозволених і недозволених поетичних засобів. Коли самі поети на ті всі поетикальні справи не звертають уваги, то годі уявити собі справжній розвиток поезії; це мусить бути перша вимога **сіне ква нон**, яку ставимо до всякого поета. Коли його поетичний розвиток не буде йти впарі з розвитком і поглиблом форми, коли поет не буде давати її все кращу від збірки до збірки, від вірша до вірша, коли до того він ще молодий, він завжди даватиме поетичні недоноски. Правда, «поетичних шкіл», у широкому розумінні, в нас не було, коли не рахувати поважних починів у цьому напрямі за Збручем в минулому десятилітті. Тимчасом у нас легкосердно сприймаю вірші, де годі «розлізти ямба од трохея», але ж від кравця чи шевця вимагаємо бездоганно зробленої роботи. Це може грубо порівняння, але поганій поет і поганій кравець поспуноють і найкращу матерію! Тому брак цієї свідомості нічим не виправданий, тим більш обставинами, бо, звичайно, ми розглядаємо не їх, а твори.

Колісь один з підсоветських поетів, Первотмайський, писав:

...уранці вийдуть знову

В гарматній бій твої товариші,

А ти все рахуватимеш цезури,

Аж доки точну риму зібє з ніг

Далекій асонанс близького бою,

— та тут поет, натякаючи на те, що в час «бурі й напоруча нема коли ганятися за доксоналізмом, помилувався, хоч і гарно поетично сказав: «гарматний бій», про який він пи-

университету, Цінгерле, перебував раніше, заки прийшов до Чернівців, у Відні, а пізніша слава артистка, Сельма Курц, була в нього за прислугу. Почувши раз її спів, рішився Цінгерле допомогти їй та дійсне поміч покінчити співацьку школу й так із домашньої прислуги вийшла слава співачка. Ми з чоловіком хотіли дуже послухати співу славної артистки, та на жаль годі було дістати білетів до театру. Усі місця були розпродані. Врешті по довгих клопотах вдалося Маковееві добути два білети, що їх хотів звернути був до каси театру тому, щомісяця були якраз напроти одного з філярів, який заслонював вид на сцену. Але треба було користуватися й тим. Підчас одного з антрактів підійшов хтось до нас і почав сердечне влитися з Маковеем. Показалося, що це був Коцюбинський, що саме тоді їхав на Капрі. Довго в ніч затагнулася по театрі гуторка між обома письменниками, бо Маковей запрохав Коцюбинського на вечерю, а за вечерою пішла щира, приятельська розмова на найбільш цікаві тоді теми нашої та світової літератури. Згадувалося теж і про домашні, буденні справи. Коцюбинський розказував н. пр., якто він перебував зо своєю дружиною в Алушті, а його молода тоді дружина взялася сама хазайнувати та раз наварила якоїсь такої страви, що обоє не знали, що воно, а їсти наварене було годі. Розказував Коцюбинський дуже цікаво, з гумором, хоч видно було, що хвороба мучить його. Наступного дня відіхав Коцюбинський на полудне шукати порятунку для здоров'я, а прибувши до Капрі, написав до Бережан, де Маковей перебував на феріях у свого тестя, пароха Кордуби, ще таку картку: 22. VI. 909 Capri (Napoli, Hotel Royal Nr. 23) Дорогий Товаришу! Я й досі під вражінням нашої стрічі у Відні і часто згадую Вас тут, на цьому острові чудес, краси і спокою. Тут мені дуже добре, спочиваю і поправляюся. Маю дуже гарне і цікаве товариство. Буду дуже радий, коли напишете до мене кілька слів, обізветесь на сей сердечний привіт Вам і Вп. Пані Ваші. Не забувайте Вашого М. Коцюбинського.

Осип Маковей.

сил і думалось, що він уже підкріпився на довго, але в Чернигові, за роботою в земстві, знов підупав на здоров'я.

Далі розказує Чикаленко, що завдяки заходам Леонтовича погодився Смирненко видати Коцюбинському, як допомогу, по 1000 рублів річно. Леонтович зобов'язався давати від себе по 500 рублів, а згадане Товариство ще 500, так, що до смерті мав Коцюбинський одержувати допомогу в висоті 2000 рублів річно. Тепер міг уже Коцюбинський взятися за лікування та за працю на літературному полі. Це лікування, хоч напочатку помогло було Коцюбинському, не повернуло йому здоров'я. Подаємо знову виїмок із «Щоденника» Чикаленка, що малює стан здоров'я Коцюбинського:

«Цими днями прийхав з Чернигова порадитися з лікарями М. М. Коцюбинський. Коли я зайшов до нього в готель, то мало не скрикнув од несподіванки: Коцюбинський так висох, що обличчя його зробилося малесеньке як кулачок. Виявилось з його оповідання, що, повернувши весною з Капрі він застудився, а оправившись трохи поїхав у гуцульські гори на студії. Літо було мокре, холодне і він знов застудився. Тепер його страшенно душить астма і він уже четвертий місяць мало що спить — не більш 2—3 години в добу, а часом то й зовсім не спить. Це його так збезсилило, що він і ходити не може. Завдяки заходам В. М. Леонтовича зібрався консилиум з кращих у Києві лікарів і рішили, що йому обов'язково треба лягти в лікарню і лікуватися, — бо в нього ослабло серце, а це загрожує життю. М. М. Коцюбинського прийняли в університетську клініку і я навідую його щодня, вертаючись з редакції додому. Якось лікування не йде йому на пожиток, — наче йому стає гірше, дуже він ослаб, навіть умиватися йому важко. Сну все таки нема, хоч лікарі й про це дбають» (ст. 327—328).

Врешті невмистима смерть вгасила останню іскру життя великого письменника. Опис його похоронів та заходів, щоб допомогти сім'ї покійного, подає Е. Чикаленко за 88 ч. кийської Ради з 1913 р. на ст. 370—374 свого «Щоденника».

II.

Знайомство Коцюбинського та його дружини, Віри, з Осипом Маковеем почалося з 1896 р., коли Маковей був редактором «Буковини». В червні 1896 р. післала була Віра Коцюбинська Маковееві свою статтю про хліборобські спілки у Херсонщині. Цю статтю видрукував Маковей у другій половині липня, переслав ч. «Буковини» із статтю до Алушти в Таврії, де тоді перебував фільоксерний відділ, що в ньому служив М. Коцюбинський, а водночас просив Коцюбинського прислати літературний матеріал до фельетонів «Буковини». На це письмо відповів Коцюбинський таким листом:

10 ст. ст. Серпня, 96. Алушта. (Фільоксерний Отряд). Високоповажний Добродію! Вибачте, прохаю, за пізно відповідь на Ваш любий лист. Міні просто ніколи було відповідати, а тут ще й спека африканська! Бо коли Ви, редактор, сидите в хаті, «працюєте в поті цілого тіла», то що сказати про «фільоксериста», що по спецї мусить виходити по виноградниках часом верстов 30 на день! Та от незабаром спека спаде, настануть вечорі, і я матиму більш вільного часу — значить зможу відгукнутися на Ваше прохання прислати що небудь до «Буковини». І з тим більшою хіттю

Михайло Коцюбинський.

би оброблювання сюжетів, наш інтелігентний читач має право сподіватися й од рідної літератури ширшого поля обсервації, різностороннє — вірного малюнку всіх сторін життя усіх, а не одної верстви суспільності, бажав би зустрітись в творах красеного письменства нашого з обрізкою тем філософічних, соціальних, психологічних, історичних і інших. Відносячись з повною повагою до студій життя простонародного і навіть думаючи, що література наша далеко не вичерпала для своїх цілей того життя, нижчелісани, однак, беруть на себе сміливість скромним почином задовольнити з одного боку потреби сучасного інтелігентного читача, а з другого — викликати серед українського письменства більший інтерес до намічених вище тем. — Власне — ми маємо на меті видати літературний збірник (поезії, новелі, повісті, драматичні твори), в якому хотілось би помістити нові, ніде ще не друковані твори переважно з життя сучасної інтелігенції, а також на теми соціальні, психологічні і історичні. Чистий дохід з видання визначаємо на премії за видінці твори красеного українського письменства по конкурсу, який буде в свій час об'явлено. Коли Ви В. Д. спочуваєте нашій меті, то будьте ласкаві — при-

ця Франкова традиція якось не прийнялась, бо саме «молодомузці» були дуже «розспівані».

Незвичайно цікавий матеріал дістанемо, коли порівняємо між собою з того погляду хочби тогочасні поеми: Клена, Пачовського і Бабія; ми зумисне звертаємо увагу саме на поеми, а не на дрібні вірші, бо в поемах дістаємо більшу кількість прикладів. У Клена вся тонічна система строго дотримана, нема в нього ані одного ритмічного зриву, себто в нього слово зі своїм лексичним наголосом щільно заходить за метричну канву, крім, розуміється, дозволених вийняток, які дають до цілю вжити спондеї («Біс є найнебезпечніший тоді...»), завжди з односкладовим словом спочатку рядка, або після синтактичної павзи. Зовсім не те бачимо в Пачовського: у нього ритмічні зриви багато, майже на кожній сторінці по кілька:

Піднялось серце — гордо СЛОВА впали...
Край них Михайлик, лицар, що МАВ крила...
ГРАЄ красками, наче море в ніч...
І всі серця в один ДЗВІН стали бити...
МУСЯТЬ сповнити вічний заповіт; —
ДАЙТЕ їм кулі — можуть світ здобути.
О, ТАКЕ військо раз на тисяч літ...

Бачимо тут удари не на лексичних наголосах, або ж ціле слово приходять на тезис («дзвін» — на ненаголошеній частині стопи). Правда, Пачовський уживає і правильних спондеїв («Князь вовком перебіг дорогу в сонці...»), зустрічаємо навіть такі незвичайні (хоч теоретично й можливі) побудови, як:

Огонь. Жах. Рев. Шал. Зойк. Тиф. Ад
Проклять!
— але назагал наведені приклади, що звучали б нормально в польському вірші, вражають вухо в українському, ще й до того в класичному (терцині!).

Пачовський своїми поетичними засобами все ще у колі «Молодої Музики» і її специфічних характеристичних ознак; зате Бабієві, що належить мов до посередньої, вже повоєнної генерації, цей вплив силлябізму не дає часто опанувати форми. Правда, його поема писана не ямбом, а анапестом, розміром, що вимагає більшої роботи над собою. Характеристична вимога українських тридольників та, що вони вимагають не тільки удару на кожному слові, але й однакової кількості слогов, себто — кілька стій, тільки слів; конструкції в роді «х міць досягла розперезаного рівника» (Маланюк), де стрічаємо тільки чотири слова на п'ять стій, отже в результаті одно слово з двома наголосами, належать до вийнятків. У тристоповому анапесті Бабія вимагалоб на чотири рядки рівно дванадцять слів; коли не дотримуватися цієї засади, завжди почуваємо в вірші якусь ненормальність, як це бачимо на таких прикладах:
То не хмари, а дим КРИЄ сонце...

Кожна пядь ЗЕМЛІ кулями зрита...
Вже мінає страшний РІК один...
То кинь і скель ВАЖКІ тремі...
і т. д. — де підкреслені слова треба неприемно проковтувати, бо вони вихоплюються з метричної, вибраної поетом, системи, вони безнаголосні, а тимчасом кожне слово хоче бути рівноцінне в ряді інших. Коли поет не перестерігає цієї системи, то це його доводить до інших, куди більших помилок; потреба читати слово згідно з лексичним наголосом змінє нераз ритм:

Чи то бомба з ЛІТАКА — Капрони...;
тут мусимо або читати фальшиво наголос, або на рядок припадає по чотири наголоси і бо ж читати хореем. Далі стрічаємо рядки, які порушують загальну схему тридольності, анапест переходить знов в інші розміри:

Йшло три сотні вранці в пролом
З бою вернуло тільки дві сотні,
Третя заснула довічним сном,
В очайдушній атаці піхотній...

Як бачимо, в вибрано поетом метричну схему вриваються інші піло впливом і народних ритмів і силлябізму, так, що не дотримано одноцілі стилизованості. А тимчасом тридольники мають уже в нас вироблену, хоч і недавно це, традицію. Вже Леся Українка довела їх до немалої досконалості, свідомо опрацьовуючи саме ті ритми (Б. Якубський обчислив, що вона написала 81 поезій тридольними супроти 70 ямбохоревів), а останніми роками Бажан довів їх до остаточного формального майстерства.

Таких порівнянь можна б зібрати ще більше, але й цих досить, щоб переконатися про згадану на початку відмінність ритмічних засобів та не зовсім досконалих вразливості «галицького» вуха на метричній системі, яка навіть у «вільному русії» приріднювання виявляє свої ознаки. Наймолодша поезія намагається затерти ті різниці, зуніфікувати поетичні вимоги, як це бачимо в ділянці мовній. Чим раз частіше критика висловлює прогріхи проти мови, але сама конструкція вірша з погляду ритмічного лежить якось поза увагою наших критиків. Ця справа вимагає постійної уваги. Головною повинна придивлятися до неї літературна молодь, якій усі поетикальні справи майже невідомі і яка вирячує очі, коли їй заговорити про спондеї та пеони, але ж яка вже інстинктивно відчуває, що часто в її писаннях щось не влад і з браку свідомості законів поезії бється, як риба об лід. А тимчасом по бібліотеках роками лежать нерозрізані підручники поезики, і нема нікого, щоб їх ухватити в руки. Бо коли до поетів попередніх генерацій можемо ставитися з повним зрозумінням, зваживши часи і безпосередній вантаж галицької традиції, Молодь не може знайти тут ніякого оправдання.

тора. Це найважливіше. Питання про другу групу, саме групу революційного націоналізму і методи її «боротьби» в такому заложенні, як її представив автор, лишаємо тим, що безпосередньо її репрезентують. Що остаточно побідила реальна, на фундаментах заснована, конструктивна праця, ми ні трохи не лидуємося. А й то вона виграла у державному суді. Ми бажали б собі, щоб деінде. Розв'язка знов побічна, зовні.

Ще найсимпатичніше виходять у автора ті люде і дії, що є поза скобками політики. Та е їх нажаль дуже мало. І був би автор добре зробив, якщо б не мішав до літератури марксистської догми матеріалізму і політичних гасел. Може бути література тенденційна, але не може бути замість неї партійна балаканина.

Повість О. П. Білозерського цікава тим, що вона заторкає нове село і його проблеми. Це знайде її читача. Асе ж автор часто взявся розв'язувати проблеми, замість їх зображувати — що є головним завданням письменника.

м. ром.
Борис Ольхівський: ВІЛЬНИЙ НАРІД.
Бібліотека Українського Державника, І. «Варяг», 1937.

Оклені слова про те, що «історія-вчителька життя», не багато ще нас навчили. Свою історію хоч і незле вже знаємо, але багато залишається для нас неясного та, завдяка незрозумілому, нам накиненому наставленню до фактів минулого, важко приходиться нам відтворити нашу історичну тяглість. Не без вини тут наші історики, що подавали її часто лиш як голій матеріал для майбутньої синтези. Ті ж, що намагалися ту синтезу дати, часто на ділі приписували даним епохам свої власні, вузькосучасні ідеї, відповідно затемнюючи чи висвілюючи потрібні їм події і факти. Це й було причиною того, що ми загубили почуття свого історичного хребта, тяглість історичного існування, засуджували нераз в імі викривлених, чужих поглядів цілі великі періоди нашої історії. Слідче це передусім у добі народництва, в 19 ст., в якому остаточно затерлося сильне державницьке почування супроти хоч би ще переднього йому віку.

Викриттю цієї «великої лінії» українського державництва, його традицій, що дають нам не тільки право, але, з почуття гордості, і силу та той гін, що жене далі продовжувати ту лінію, — саме й присвячена книжка молодого історика Ольхівського. Взявши собі за підставу «Історію Русів», твор із часів уже ліквідації нашої державности, та коли сильно це пульсувало державницьке почуття, Ольхівський дає своєрідний коментарій до цієї історії, до її глибокодержавницького духа та специфічної історіософії козацької старшини-еліти. Ольхівський виказує на тлі «Історії Русів», як то козацька доба приймала рівнобіжно назви Русь і Україна, намагаючись вивести свої традиції з княжих. Цей «нарідний камінь» нашої державности автор «Історії Русів» узяв без ніяких сумнівів — це був для нього основний і вихідний факт, на якому спиралася права України і правний стан «вільного народу». Козацтво було в його очах тільки відновленням державницьких традицій княжої доби, тому виступи Хмельницького, чи Мазепи — не «ребеїї» й «зімени», ані творення нової держави, а реституція первісного стану. Москва, просвітивши собі нашу історичну назву, хотіла нас саме вивласнити із тих традицій, традицій київської держави.

Революція 1917 проходила під кличем «за свободу народу» проти «самодержавія», а для України 17 ст. вільність і самодержавність були однозначні, як і однорідність поняття нація і держава. В цьому останньому саме й був трагізм: коли перестала існувати держава, виріс немов льогічно факт, що немає й нації. Щойно народництво зробило половинний крок, відкинувши премісу, що нація це держава, доказуючи, що нарід може існувати і без держави. Це був 19 вік, бездержавницький, де національним гимном намагалися зробити вірш про рідну мову. Кирило-методіївці справи державности зависили в сфері небесній; їм на зміну прийшла містична віра народництва, фантастична віра Драгоманова, що сусіди самі зречуться своєї переваги над Україною підо впливом поступових ідей... Ці ідеї відбилися й на Грушевському, з усіма конвенційними в дійсності. Останні сторінки книжки Ольхівського присвячені полеміці з Н. Григорієм, есером, що коментує історію України по лінії зовсім протилежній авторові «Історії Русів», бо відкидає традицію княжої доби. Це регрес історичної думки, бо козаки мали свідомість свого походження «від Олега, руського монарха». Зате Григорій надає вертості різним ефемеричним «державам» гуляйпільського типу, що без традиційного державницького цементу безсильні були залишити по собі будьякий слід. Але Ольхівський при цьому застерігається, що, виступаючи проти культу маси, не виключає цілого ряду проблем, як вести ті маси за собою.

До цієї блискучої студії додана передмова редакції. Можна сперечатися про те, чи й місце в тій книжці — ми б її радніше бачили як поширену рецензію на неї, але годі відмовити тій передмові льогічності і сміливості, з якого заторкнуто найживіші проблеми сучасности. Автор передмови слушно вважає, що ми вже перейшли етап негачі та критики недавнього минулого і що час шукати глибокого державницького змісту. Далі автор розглядає комбатантів сучасного українського націоналізму, ствержуючи, що ті теоретики не дали українській молоді конкретної оці національно державної консолідації. Ту вісь дав Отаман Симон

Петлюра, воєк; Уряд УНР останній відійшов з боєм із окупованої території і заховав на еміграції всі атрибути державности. Тут автор передовимо розглядає політику УНР, зазначаючи, що тільки по реорганізації і відмодкованню складу того Уряду, по елімінації всіх вузько-політичних справ та осіб, що знайшли своє пристановище в ньому, зможе він служити справді Україні, а не лиш партіям, чи особам. Правда, автор у своїй статті розглядає тільки справу боротьби проти Москвщини, залишаючи на боці інші фронти, що вже підмітила критика.

Ціла книжка незвичайно живо заторкає проблеми, цікаві не лиш для історика, але й для кожного Українця, якому дасть вона перспективу на багато справ минулого, сучасного та майбутнього.

Скриптор.

Беніто Мусоліні: Навігаре Нецессе. Промови і писання 1914—1922. ч. I, переклад М. Островерха, Львів, 1938. В-во «Нова Доба».

Коли читати цю книжку, мимохить на гадку приходять постаті Ренесансу. Яків Бургардт, — автор «Культури Відродження в Італії», книжки, яка колись надхнула Ніцше до створення типу надлюддини, — пише на одній із сторінок тієї книжки про те, якто ренесансова духовність не визнавала фальшивої скромності і гіпокрізії, як ніхто не боявся вирізнитися з юрби, бути іншим своєю індивідуальністю. І він виводить цілий ряд людей, якими пристрасті кидають поміж життям і смертю. Хто крім цього знає писання Ренесансу, не зможе не знайти і в писаннях Мусоліні «схожості стилю, який завзято тримається своєї ідеї, накидає її іншим з упертістю фанатика. Та знаємо, що Мусоліні пішов ще далі — що сягнув до традицій античного Риму, творячи Італію на старий зразок, — зайвий доказ того, що творення нового є тільки поглибленням старого.

У «Промовах і Писаннях» цікавить нас не так політик, як людина з її поетичного боку, себто з пункту її поривів у свій світ і дійсного світа, завжди недосконалого, який треба переробити. Засадничі речі тут та, що Мусоліні воєк, а не філософ, чи публіцист, що випитив свої теорії за бюрком чи в каварні. Звідсі незвичайна чистота думки, яка не словоблудить замотаними ідеями обезвольненої свідомості попереднього віку, буючи просто в статус кво і проломлюючи «духий уклад інтриг і трусливості». Що, замість того, щоб «приймати» події, пригтовивши заздалегідь своє скандальне албі, йде на спробу і намагається запанувати над подіями. Звідсі мілітаризм, як засіб змінити стан речей; заперечити його — значить заперечити 50 століть історії. Батьківщина людини перестала бути подла тоді, коли юнаки її йдуть назустріч смерті, як на гучний бенкет.

Ціла річ у тому, щоб хотіти не бути невтральним. Або виховати у своїй крові ферменти могутності, або бути останнім народом у світі. Хто хоче свого місця на світі — матиме й право на те. Навігаре — у цьому понятті значить не лиш плавати морями, але й змагатися — передусім проти себе самих, рахувати тільки на власні сили, рвучи на шкмаття всі об'явлені правди шарлятанів, які крамарюють чудесними зєлами «щастя».

Все те не тільки політика партійника, що бореться за механічну владу, а передусім нова життєва філософія, індивідуалістична, в національному понятті, яка хоче себе винести понад усе, шукає повного вияву своєї істоти. Нації обезволієні, що загубили своє «я», чи притупили вістря свого призначення, і тому, як казав недавно Мусоліні, носять зброю не власну, а чужу, в цій філософії можуть знайти багато корисного і для себе. Філософія ця — одвічна і ми, Українці, на протязі своєї історії мали свій римський — київський княжий світ, козацький Ренесанс. Справа в тому, чи ми зародки тієї життєвої філософії, українські ферменти могутності в крові, хочемо відповідно культивувати, чи дамо їм заникнути. Приклад італійців, що це минулого століття мали 80% неписьмених і були фільварком чужинців-наїздників, може нас дечого тут навчити, якщо тільки не будемо малпувати поверховно зверхніх чужих форм, а сягнемо органічно в те, з чого ми вирости.

М. Єзерський.

Ми переконані, що ПАПЕРЦІ І ТУТКИ (повноватки) „КАЛИНА“ є найліпші

Рецензії й огляди

О. П. Білозерський: Димарівка живе. Сучасна повість. Бібліотека Українського Кооператора ч. 1. Львів, 1938, стор. 205, 89. Окладника М. Бутовича.

О. П. Білозерський узяв до своєї повісті новий у нас сюжет: сучасне життя українського села. Чи, і в якій мірі вдалося йому насвітлити те село хочби з погляду свого партійного світогляду та погодити цей світогляд із мистецькими вимогами «сучасної повісті», постаравсь виказати тут у такій мірі, як на це дозволяє скупа рецензійна шпальта.

Зачинається повість неfortunним словом „потя“, що має означати поїзд. Мається вражіння, що перед нами розгортається сензаційна повість з таким незаступним атрибутом, як експрес-поїзд і таємничий джентльмен у куті переділу. Але скоро ви себе заспокоюєте. То вертається з Чех у Галичину інженір Пилевич, щоб... тут дістати працю. Не знаходить її ані у Львові, де всі місця заняті, ані в Самборі. Доля порішила так, щоб він вернувся у своє

рідне село, яке Пилевич, не знати чому, не любить. Щойно тут вузьке пасмо повісті розгалужується. Розгортається перед нами убоге підкарпатське село з його потребами і злиднями. Тема справді вдячна і, розгорнувши її на всю широчину, можна було написати справді цікаву річ, навіть без більшої рутини і мистецького хисту. Але що ж, коли автор, визнаючи мабуть матеріалістичний канон економії, перепустив мешканців села через фільтр свого партійного світогляду і ми у висліді той „чистий“ дістали не село в його стихійному, всесторонньому насвітленні, а кілька політичних груп, що взаємно себе винищують. І так герой — інженір Пилевич репрезентує конструктивний націоналізм. Має за собою частину селян, обов'язково заможніших. Ані одного бідака, яких автор силою їх соціального положення перекинув до інтернаціонального табору, поставивши на його чолі студента жида, сина місцевого крамаря. Є ще в селі третій табор: це революційний націоналізм, якому автор вклав до уст самі фразерські формулки і цитати. Четвертою силою, що діє в Димарівці і то найсильніше, є коршмар зі своїми суто особистими інтересами та його мерзенний поплічник, душогуб і зайда, Гордюк.

Церкву і її безпосереднього представника, автор поставив поза скобки своєї розгрівки, промовчуючи її вперто навіть там, де вони силою факту стикаються з життям села.

Так то гарно убравши в партійні костюмки всі групи, давши кожній з них до рук партійну хоруговку, автор зачинає партію розривки.

Як вона відбувається, ця довга, затяжна боротьба, про це довідається читач із книжки. Ми від себе можемо мати до автора лиш такий запит: чому автор не насвітлив у своїх повісті відношення молодого комуніста Аронка до свого батька, який чейже репрезентує куди більшого глителя і забороло проти революції, як бідна сільська кооперація? Бо промовчуючи цю пекучу справу, автор ставить у недовозначне становище цього „героя“ і його ідеал світової революції. А це хіба не лежить в інтересі ав-

тільки тільки тільки ПАСТА ЕЛЕГАНТ цукорки чоколяди андроти соломке печиво ФОРТУНА НОВА

Наближаючись до Києва, Сагайдачний надумав завітати до Печерського монастиря і звернувшись на вузький шлях, що перетинав Голосівський ліс.

Ліс був густий, непроглядний. Навіть сонячного дня стояли в ньому зеленуваті присмерки. Величезні дуби в три обіймища, гільясті й вузловаті, як кедри, де-не-де пробивався кризь їх зелені намети соняшні промінні, розсіпаючись по стовбурах і гілках золотити дукатами. Пахтіло грибами й перегноєм. Земля була вкритою густим і вогким гниллям і часто ворухилися в ньому вузькі й жирні гадюки.

Та, ось, коні вийшли до урвища над Дніпром, і променистий день засліпив Сагайдачного соняшним жаром, притамованим легким вітром з зарічних лук і далями безмежними й прозорими в біло-сизій імлі. Внизу котив Дніпро свої хвилі, розпадаючись на кілька проток із низькими островами, зарослими лозою і травою, облямованими ясно-жовтими замілинами. А за Дніпром, скільки сядало око, тяглися безмежні луки, за якими прозоро синіли узгір'я доісторичних берегів Дніпровської пойми.

Нижче, на прискалі золотисті маківки Видубецького монастиря, тонули в кучерявих брижах гаї, а за ними підносилися золоту шапкою густо посаджені бані Лаврських церковок, наче золоті опеньки на бурому пниці гори.

Сагайдачний мимоволі стримав коня і замилювався за краєвидом.

— Це Київ? — спитав мовчазний джур, показуючи на Лавру.

— Це Печерське. Київ — на північ, там за гаєм, — відповів Сагайдачний, простуючи до монастиря.

Біля брами довелося зупинитися. Троє високих послухників, яким більше личили б кольчуги з гостроверхими шоломами, довго розглядали Сагайдачного крізь віконце, довго раділися пошепки і відчинили тільки тоді, коли Сагайдачний назвав себе.

Архимандрит Плетенецький зрадів Сагайдачному, як рідному, стиснув його в обіймах і тричі поцілував.

Ото дру! Ото добре, що одвідав мене, — говорив він, садовлячи гостя. Три роки не бачилися. Скільки води втекло! Ну, розкажи, що у вас в Низу?

Сагайдачний стисло розповів про останні походи, потім почав розпитувати про Печерську оселю.

— Живемо, дякувати Господа, — поживав архимандрит. — Що роблю? Позиваюся! І тут, і на соїмі в Люблінському трибуналі. По всіх усядах. Щорочки*) — нова справа, а то й дві.

— Здорово, отче Єлісею, — щиро зарегавав Сагайдачний, — можеб ми помінялися роботою? Ти гетьмануєш, і дипломатствуєш, а мене пусти в монастир відпочити.

— Воноб не заварило, — відповів у тон архимандрит. Тільки де тут відпочити! Я з братією воюю он як! Розжирили, розладачили. Ніякого сорому не знають. Воно і зрозуміло: за тридцять років тут змінилося понад тридцять архимандритів. Кожен тягнув з монастиря, а не в монастир. Зубожіли зовсім, у боргах загрозили, поспільство розбестили. Вони не визнавали ані панщини, ані данин монастиреві. А тепер борги мало не всі сплачено, підданці працюють, данини сплачують, виноградники я насадив, сади, тин поставив, як у справній фортеці. Та хіба можна віддати таке добро! Самих прочан сила-силенна — і кожен несе свою лепту монастиреві.

Сагайдачний хотів щось сказати, але ввійшов келейник і низько вклонившись, щось перешепотів архимандритові.

— Бачиш, який у нас відпочинок? Поговорити не дадуть. Привезли цеглу. Треба провітрити.

Сагайдачний підвісив.

— Дозволь отче, піти з тобою. Я до тебе на мить, але справа в мене негайна.

— Ну, ну такою гостя швидко не відпускають. А показати своє господарство я й сам хотів.

Кир Єлісей одяг клобок й рушив разом із гостем до бічної брами. Тут стояла селянська валка спід Китаєва, де добували жовту цегельну у глину. Плетенецький похвально благословив селян і пішов уздовж возів, досвідченим хазяйським оком озирючи привезене.

Лавра тих часів була дуже відмінна від сучасної. Дзвіниці ще не було замість неї стояла двоярусна, рублена деревляна дзвіничка з набором дрібних голосистих дзвонів. Головна Успенська церква була значно менша: предтеченський вівтар був окремою церквою, а замість теперішніх бокових вівтарів було кілька каплиць.

Показавши гостеві, як лагодять дах і білять стіни, архимандрит повів Сагайдачного в середину, напів свідомим професійним рухом скидаючи на порозі клобок. Сагайдачний ступив у кам'яну прохолоду, в сутінок і обдивився. На хорах здіймався величезний орган, у вівтарі тьмяно виблискували на золотому тлі якісь

*) Cесії суду.

Зінаїда Тулуб

Сагайдачний у Лаврі

уривок з повісти „Людолови“

то старовинні мозаїчні лики роботи грецьких майстрів.

— А де надгробок Константина Острозького? — спитав Сагайдачний.

Надірна діловитість Плетенецького драгувала його.

Плетенецький підвів його до стіни, де в ніші височів надгробок у стилі раннього Відродження.

Сагайдачний глибоко замислювався. Ось де поховано людину, що так багато зробила для науки й освіти. Перший улаштував він на Україні друкарню, перший відкрив школу, Острог став місцем, звідки вийшло чимало, дипломатів, поетів, проповідників А тепер він, Сагайдачний, що дівстав в Острозі освіту, прийшов до гробу Острозького перед тим, як стати його продовжувачем, борцем за утворення старшинсько-козацької культури. В думках дякував він Острозькому за минуле й присягався не відступити з своєї путі, хоч яка б терниста й важка вона була.

Плетенецький мовчав. Мабуть настрої Сагайдачного передавався й йому, а може й сам він пригадав померлого, з яким звязувало його надто багато... Тихо перебираючи чотки прочитав він молитву й мовчки рушив до виходу. Сагайдачний зрадів цій заміні. В задуманій справі, він не міг обійтись, без архимандрита; але важко було з людиною, зануреною в дрібні господарські справи.

— Кире Єлісею, — заговорив він, коли вони вже вийшли на соняшній двір, — я прийшов до Києва у важливій справі і думаю, що знайду в твої особі надійну підтримку й допомогу. Треба, щоб Київ став таким же розсадником освіти, яким колись був Острог. І не я сам мрію про це, а вся наша старшина, наше панство, що доручило мені цю справу. Треба нам за всяку ціну домогтися справжньої nobilitacji, щоб ніякий шляхетський собака не насмілювався дорікати нам хлопством, відбирати в нас землю, забороняти нам здійснювати наші шляхетські права. А без освіти цього ніяк не дійде. Без освіти років двадцять тридцять від нас лишиться один спогад та, мабуть, руїни кількох хуторів. Все захоплять жадібні пани, все залупають у свої тенета вчені та хитрі отці-езуїти. І наші діти стануть звичайнісінькими, хлопами-крипаками без прав і землі. І ви, наші пастирі, залишитесь без парафіян і без паств. Навіть цю святу оселю загарають якінебудь домініканці, чи то бернардини. Наша темнота й розпорошеність тільки допоможуть їм. Треба об'єднатися. Треба влаштувати школи та друкарні, утворити науку й довести всім і кожному, що й ми варті сенаторської, канцлерської та великомаршальківської гідності. Треба, щоб наші владичи сиділи в сенаті, як належить єпископам, поруч із панськими прелатами, і щоб ніхто з нас не клівав безпорадно очима, коли там виступати муть пани з блискучими, але порожніми доповідями, мовою Віргіліуса та Цицерона. Треба боротися з ворожою силою її зброєю. Чимало говорили ми про це на Січі поміж старшиною. Всі вони мріють про староства, маршалькіства та інші двірські гідності. Але, ради Бога! які з нас маршалки та сенатори, коли ми не знаємо латини й не зрозуміємо, ані слова з того, про що говоритимуть на вільному соїмі!

Плетенецький мовчки йшов поруч Сагайдачного.

— Після походу, — вів далі гетьман — я об'їхав чимало міст та хуторів. І скрізь — те ж саме. З кім тільки я говорив, — усі захоплено вітали наші плани і приставали до них. Отже, я говорю з тобою не сам, а вустами моїми звертається до тебе вся наша старшина. Настав час діяти, кире Єлісею. Але без Печерського монастиря і поза ним не можна розпочати такої складної й важливої справи.

Плетенецький мовчав. Складні почуття боролися в ньому: як шанобець, навіть під черничим каптуром, він був неприємно вражений, бо Сагайдачний висловив те, що невіразно зароджувалося в його голові. Проте, він добре розумів, які чудеса могло зробити імя Сагайдачного. За гетьманом стояло заперізьке військове, така грізна військова сила, що не тільки Польща, а навіть імператор Рудольф років тридцять тому звертався до цієї до допомоги. Військові успіхи Сагайдачного давали йому незчисленну здобич, а без грошей ніякий почин не міг мати успіху. До того ж і сама Печерська оселя почувала себе під обороною заперізького війська наче за кам'яним муром. Ось чому краще й користніше не конкурували з гетьманом, а об'єдналися з ним. Однаково він не залишиться в Києві і, так чи так, перша роля в справі науки й освіти буде за ним, Плетенецьким.

— Я вже думаю про це, — заговорив він по хвилині, на швидко зваживши все. — У вас, у монастирі є школа для слюмаків, і я гадав перетворити її на академію. Але насамперед потрібна друкарня. Ніяка школа не існуватиме без книг.

— Про це я й бажав поговорити з тобою докладно. Я знаю і шаную твої досвід, кир Єлісею, і твої поради мені аж он як потрібні.

Плетенецький мовчки схилив голову.

— Недавно я посилав до Стратина, — заговорив він по хвилині, — Балабани продають свою друкарню. Вже дев'ять років лежить вона, вкрита порохом, від тоді, як помер Тодір Балабан. Просять вони не дорого, але через наші борги й суми не має в нас грошей купити. Мабуть на весні зберемося з коштами.

Говорячи, Плетенецький думав, що Сагайдачний мігби допомогти в цій справі, і той ніби вгадав його думки.

— Скільки треба? — спитав він просто.

— Пятьсот кш литовських грошей та перевіз. Брате, можна вирядити поспільство в підводи.

— Добре. Гроші знайдуться: Я дам, — спокійно відповів Сагайдачний.

Плетенецький зрадів. І, мабуть, тому, що пригадав він молодість, Острог, довгі розмови в друкарні, в гуртку вчених, очі його засвітилися радісно.

— Спаси тебе Христос, — відповів він, — прикриваючи звичкою формою глибоке зводження. — В час добрий завітав ти до нашої оселі.

— А де ми йдемо? — спитав Сагайдачний, ідучи поруч архимандрита.

— До нашого шпиталу, — всміхнувся Плетенецький. — Ти певно, думаєш, що кир Єлісей загруз у судових справах і ні про що не думає, крім рачків, а кир Єлісей дбає і про старих, і про немічних. Сам старішаю і знаю, який це тягар — роки.

— Такі, як ти, отче, десятеро молодих за пояс заткнуть. Та й яка це старість!

— Так років із сорок сім, — не замислюючись відповів Сагайдачний.

— Рівно шістьдесят. А знаєш, гетьмане, чому я виглядаю молодшим? Бо праця молодить людину. Колиб я сидів у келії над двома связих отців, вбуби я старезний, кволити, втративби смак до життя. А я ввесь час у роботі. Думаю, борюся, захищаю все, що мені дороге. І від цього старість боїться мене. Ось колиб пішов я на спочинок, вона б одразу накинулася на лежачого.

Розмовляючи наблизились вони до шпиталу. Це був довгий новий будинок з низькою насунутих тесовим дахом і добре обтинкованими стінами, оздобленими розмальованими віконцями і кахлями з виноградними гроками і химерними птахами.

Навколо сиділи й лежали на лавках кілька вбогих, сліпих та калік. Білі й чорні під'ясики, широкий одяг із домотканого полотна всуміш з козацькими штанами майорили серед соковитої зелені, але Сагайдачному раптом здалося, ніби настала глибока осінь, з дерев спадає золоте листя, павутиння тягнеться по вітру пасмами свинни, а вітер віє холодом і смертю. Тишею, спокоем гробовища повіяло від цього тихого кутка.

— Frondes autumnae? — вгадав його думки Плетенецький.

— Ac oder mortis! — кинув Петро Конашевич.

Старі помітили Плетенецького, заметушилися, поквально підводились на тремтять ноги, покручені подагрою і ревматизмом, і, похливно ловили кожен погляд і рух грізного архимандрита. Але Плетенецький мовчки благословив найближчих машинально простягаючи їм руки для цілування, і запросив гостя до хати.

Тут було чисто, чепурно і навіть зашито, але той же запах смерті і вишеньня панував у цих кімнатах з іконами під чистими рушниками, з вузькими, різьбленими тачанками вздовж стін і великими кафеельними грубами.

— Невже й мені доведеться отак доживати свого віку — марніти, хворіти, чекаючи на свій час смертний? — З жахом прошепотів Сагайдачний.

— Ні, — відповів Плетенецький, поклавши йому руку на плече. — Такі, як ти, вмирають з шаблею в руці, обличчям до ворога, або в соїмі підчас блискучої промови. Проте, чого це ми засумували, — урвав він сам себе, відмахнувши хвилюву хмаринку: — ходімо до саду. Там веселіше.

За шпиталем починався сад. Груші, яблука, бросквини чергувалися з слівнями найкращих гатунків. Проходячи повз дерева, Плетенецький то виправляв підпору, то зривав соковитий плід і частував гостя.

Далі йшли виноградники, оперізуючи Дніпрові урвища і прискалками збігаючи до ріки. Важкі димчasto-зелені й темно-бузкові грона ховалися у візерунчасте листя. Сагайдачний був захоплений. Сім років тому тут росли самі буряни, де здичавілі монастирські кози щипали будяк.

— Добрий з тебе господар, — щиро по-

хвалив він. — Дай Боже, щоб на винограднику науки стигли в нас такі ж грона знання.

— Вистигнуть — певне відгукнувся Плетенецький, дбайливо підв'язуючи кушук. — Ось тут у мене ренські та угорські цукровисті лози.

Повертаючись до монастиря, почувли вони тоскний рідкий дзвін.

— Невже до вечірні? — здивувався Сагайдачний, глянувши на годинник.

— Ні, це трапезний дзвін, — пояснив архимандрит, обережно несучи зірвані сливи. — Я вже розповідав тобі, як я воюю з нашою братією. Таких знайшов я тут п'яниць та ненажер... Довелося викликати склихника Іова Книгничького з Святовоздвиженського скита. Він багато потрудився і поміг мені, умовляючи, викрикаючи, караючи і благаючи. Поповили ми з ним спільну трапезу, спільне житло. Ненавидить мене за це братія, наче папезників. Інші мені здається, що вони ладні пристати до унів, аби позбутися мого опікуванства. Ну, та руки короткі. І тепер вони в мене ось де, — стиснув він у кулак міцну білу руку.

І знов задумався Сагайдачний, дивуючись, як сподується така пожадливість з високими культурними потребами, твердий визискувач з аскетом, шанобець і феодал з невтомним діячем науки. Складний був кир Єлісей і важко було одразу його зрозуміти.

Трапеза була сита, але суворо-скромна. Замість пива чи браги подавали самий квас. Монотонно читав черговий чернець твори святих отців, і голос його лунав під склепінням трапезної. Сагайдачний сидів поруч архимандрита, але навіть йому, гостеві, не подали вина й горілки. По трапезі Плетенецький запросив його до себе і там, за бросквинями і вишнями, Сагайдачний знов заговорив про школу.

— А деж ми поставимо нашу школу? — Зненацька похвилювався Плетенецький. — Для неї треба цілого будинку, навіть кілька будинків, бо певно, буде там і бурса. А в нас ані землі ані будинків біля замку.

Сагайдачний замислювався.

Оце, справді, зачіпка, — зідхнув він, стишкаючи бороду в жмені. — Я дам кількасот золотих, та цього мало. А їхати на Низ по допомогу і довго і не час. Після походу всі розійшлися по волості. Тепер там зовсім мало людей. Та й ніколи нам будувати.

— Може звернутися до тутешніх багатирів? — запропонував Плетенецький. — Хай допоможуть райці, магістрат та боярство. — Спробуємо. Смикнемо й доокошишню шляху.

— І Аксак! Багатий він, як чорт, тільки шкода, що вже під впливом ксьондзівським.

Тут у нас, взагалі, така боротьба за кожного багатого парафіянина, що просто біда... Ласий шматок, цей Аксак!... Власне місто, сотні сіл, хлівів — безліч... Він мігби збудувати нам три школи.

Сагайдачний мимоволі ж здригнувся.

— Поговори з ним, отче, сам. Але гадаю, що нічого з того не буде, бо сини його вже перекинулись до католицтва, — доказав він підводячись. — А я краще звернуся до пані Галинки Гулевичівни.

Плетенецький був захоплений. І, супроводячи гостя до брами, він не згадав про неприємний арктикул Львівського статуту.

Веселий і задоволений рушив Сагайдачний далі. Візита вийшла вдала.

Далеко за Батієвою горою сідало сонце. Рожевіми гірськими кряжами стояли хмари за Дніпром. Зза ріки пахло свіжим сіном, а залпані луки були руді і від дикого шавлю, наче взялися іржею.

Сагайдачний мчав уздовж Дніпрового урвища. На місці сучасних парків кучерявилися дрімучі гаї і ліси, і тільки долина Хрещатого Яру та Козяче Болото густо заросли очеретами, віром та дикими півниками.

Гетьман глянув на годинник. Треба поспішати, бо тільки ще сяде сонце за обрій, зачинять міську браму і тоді до світу не впусять у місто ані вершника ані пішого. І тільки протяглий крик нічних вартових та голосисті півні перекликають-мутуть до ранку над великою водяною путтю «од варяг у греки».

МАМУ
ЗАБЕЗПЕЧИ МОЮ ДОЛЮ
КАРПАТИ

ЖИТТЄВІ ОБЗЕРЕННЯ-ЛВІВ, РИНОК 38.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІІ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

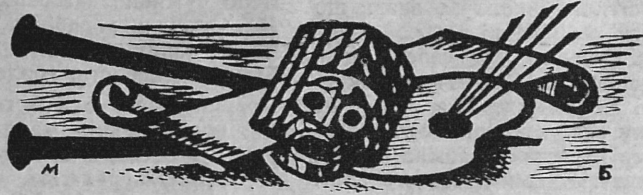
Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміються за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належності готівкою або поштовими марками.

НАЗУСТРІЧ

ЛІТЕРАТУРА,
МИСТЕЦТВО,

НА ДУДУ, ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ.

РІК ВИДАННЯ ПЯТИЙ

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ Ч. 10 (106) 15 ЧЕРВНЯ 1938

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ.

Лист з Риму

Ніколи Рим не є такий вибагливий, принагідний своєю багатогою природою, разом із своєю різномірною і різновіковою архітектурою, як на весну. Запахи свіжої землі, квітів, що їх час до часу покропить дощ, напуваються ясним сонцем, небом і творять дивний аромат, що ним сповняється увесь простір. І тоді — ходжу по Римі, як підмелений.

Ранки — чепурні, юнацькі сонцем, гасаять по Монте Маріо, Монте Сакро, по всіх горбах Риму, а під полудне на Палатині зу-

Рим, Святиня Вести і Тибр.

пняються і, задзвонивши на полудне в монастирі Бонавентури, на пальмах, на квітах, метеликами на акантах капітелів засипляють.

З Палатину впирається очима у старовезні колонами святині Вести, у кремезні капітели Фортуни Вірліє; подивляєте ширину чудової вулиці Імперії з її форумами; серцем і очима схиляєтеся ген далеко, під ноги, в долину до атрію Весталок і там до розквітливих троянд припадаєте і слухаєте з ними бризків фонтан. А по другому боці трьома кольосальними абсидами, як ненаситними прірвами, базиліка Масенція про давнину говорить.

Рим безупину змінює своє обличчя на краще. І в цьому його вічність! Старовина тут оживає, нове повстає. Але такі справжні величчя — це останки старовинного Риму і палати, церкви ренесансу і ті нові палати, що в архітектурі оперлися на старовину: як базиліка Масенція, терми Діоклеціана, палати Тиберія і Калігулі, терми Каракалли.

Базиліка Петра збулась урешті старих палат і кам'яниць, що заступали їй погляд у далину, так, що виринула тільки частинно баня Мікельанджело. Сьогодні — фасаду базиліки і цілу баню бачите вже від замку Сант-

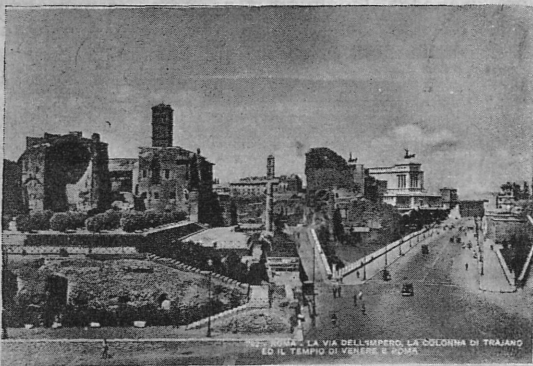
Рим, Новий вид на св. Петра.

анджельо — добрий кілометр. Досі розібрали тільки кам'яниці й палати, що стояли посередині перед Петром. Та як кинете оком на перспективу — Петро і Сантанджельо — то відразу догадаєтесь, що недалекої той час,

коли будуть розбирати і побічні кам'яниці, палати, церкви, щоб зовсім звільнити вид на цілу фасаду Петра і на колюмнаду Л. Берніні.

Частинно доведено до ладу терми Діоклеціана. Не така це легка справа, бо ці терми простягались у старовину на 10 км. квадрат. І тепер на тому просторі й у тих мурах містяться велитенська церква С. Марія делі Анджели, Національний Музей, кіно, стація на тому просторі, та ще й інші дрібніші установи. Привертають до старовинної величі мавзолей імператора Августа. Тут кипить праця, скігуть важкі журавлі, падають кам'яниці. Хата, що в ній ви жили тут, думи думали, творили, мріяли — і сліду по ній немає. Ідуть роботи на широку скалуу на Палатині, де розкопують, очищують мурі, поли мозаїкові тощо імператорських палат — Северія, Доміціана та інших.

Іще є у Римі дві новини: з Абіссинії привезено великого бронзового Льва Юди з Аддіс Абеби і обеліск із Аксум. Лев із гордо піднесеною головою, у короні, стоїть у стій монументу поляглим італійцем у бою під Догаля в Абіссинії, в 1896 р., а обеліск, високий на яких 23 метри, пишастся там, де збігаються дві вулиці — Тріумфів і Чірко Масімо. Вечором, коли зорі протирають свої очі, а молодик ліниво повзе по небі, парочки сидять на ступенях цього обеліску і воркотять. Скільки разів подивлюсь на ці дві абіссинські пам'ятки, стільки разів приходять на думку слова якогось старозавітного праотця: «...і жінка твоя і діти і все твоє добро стане власністю наїздника, коли ти сам не остойшиш перед ним». Ну, але це вже така загальна традиція, що з переможених країн усякі пам'ятки

Рим, Віа дель Імперио.

забирають до себе, до краю. Так робили старі римляни, так робили папи. Ще більше і спиритніше робили це венеціанці за догату, бо ж цілий Марко з Венеції із здуленого матеріалу. Так робив Бонапарте, який таки з самої Італії — з Риму, Мілана, Венеції — віз до Парижа, що тільки вдалось зарвати. Так роблять москвини з нашими пам'ятками і пам'ятниками в Україні: або рабують і везуть у Москву, або, як не можуть зрабувати, розбирають і нищать. Ве вікції!

Заходить сонце: так глибоко, так гомінко воно заходить! Тут приходять на думку М. Хвильового: «І пахне горизонтом». (Цей образ він подає на перекир усім міщанським душам). Римські заходи сонця завсіди хвилюватимуть серце і захоплювати людину. Небо насичується усіма колами веселки. Віття пійній запалюється червоно. Чорні, повні очі італійки палають вогкістю. У «Валле Джулія», у тій розлогій долині палат мистецтва, набрякають пуянки квіту мірту. Брязкоче фонтана, якої дрібні бризки сипляться на стопи Афродити.

Рим, травень 1938.

Розмова з уявним двійником

Так років буряний таран
Бив нас нестямний, ошалілий,
В крові щоденних наших ран
Ворожі напувались стріли
І кожен з нездобутих днів,
У вірш нескованих, як змора
Блукав за нами і поїв
Нас жало чорного докором:
Шлях непротопаний ніким
Тоді ще даліше даленів нам
І грім задиханий над ним
Нас накликав наказом гнівним,
І чуйно поривались ми —
Згучали збуджені простори
Поривним вигуком сурми:
Вгорі трагічно гасли зорі,
Імла тулилася до трав...
Так виростали ми, не в тузі,
Твердих навчаючися прав —
Добу стрічати криком мужнім.

Мов би пірвав їх бурелом,
Дні відплили, великі й марні,
Але серця нам обидвом
Вогнем ярилися бунтарним,
Бо заворожені вони
Були усім і все, без міри,
Щодня неслись, мов буруни,
На скелі суми і зневіри,
— Коли ж їх відштовхало геть,
Запал, ти знаєш, не холонув:
Вони зривались — вперед!
З новою силою розгону.
Волосся вітер зісував
На скроне розпалену, мов гриву,
Ще непомовлені слова
На губах запікались гнівом
І стиск сердитої руки
Шукав шерсткої рукояти,
Щоб рубом блискавки різким
Вузли прокляті перетяти.

Дивлюсь, як зір твій під чолом
Не видів, а палає дужче,
Щодня стрічаючись зі злом

І визираючи будуще,
Як на бліде твоє лице
Лягли завзяті гострі риси,
Мов накарбовані мечем,
Що все при боці в тебе висить, —
Нехай лише в уяві — що ж,
Аби лиш вихор раз повів,
В обличчя бризнув град і дощ,
А здійснилась залізна мрія,
Тобі при боці забряжчить,
Нещадний знак погуби й карі
Всім винним, і ніякий щит
Важких не стримає ударів.

Під крилами одних тривог
Ми зустрічати вчилися разом
Нечасту — радість перемог
І частий — біль гірких поразок;
Так життєва нам твердла міщ
У грі невдач, боїв, довершень,
Тепер, коли чорніша ніч,
Ми в лаві виструнчили першій:
При нас нахмурено стоять
Недовірливі наші друзі,
А навкруги на полі чад
І ворог в чорнім харалюзі;
Ударом дужої стопи
Дуднит об камінь, що-раз ближче,
Щоб межові свої стовпи
Вкопати в грань, на тому місці,
Де стоїмо тепер.

Щодня.

Так живемо, стягнувши ремінь,
З рукою на узді коня,
З ногою в витертому стремі,
(Про це я говорив уже:
Неважне, що вони увяли!)
І комонь порскає, ірже,
Звитяг вічкуючи славних,
Але даремно в сизий дим
Ми зір напружуєм до втоми —
Лиш чути: накликає Див
І дише глухо невідоме..

21. VII. 1937. р.

БОГДАН КЕНТРЖИНСЬКИЙ

А. Чайковський і Юнацтво

Одного липневого ранку 1933 року, коли я сидів у соняшній черчанській відпочивальні, хтось із знайомих показав мені сивенького пана в лежку напроти й урочисто закомуникував: Андрій Чайковський!

Хіба досить цих двох слів, щоб зелектризувати кожного українського юнака. Чайковський — щось таке близьке й відоме, щось таке безмежно тісно повязане з козацтвом, таке безпосереднє й рідне! Імя, що однакові асоційції викликає під кожною українською селянською стріхою й під кожним українським інтелігентським дахом. Імя, звязане так дуже з подихом степу, з козацькою пригодою, з ординим вільнолюбством...

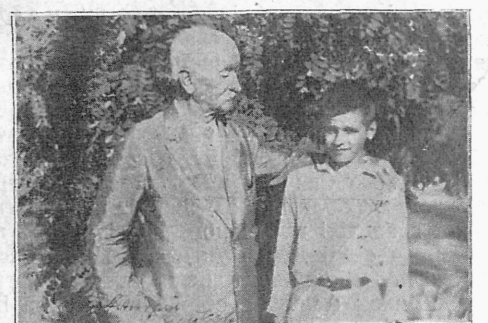
Чайковський і юнацтво? Так, здається, наче б ці слова були нерозривно цілістю, нече б, думаючи про одне з них, годі не мати на увазі другого. Чи ж не вони — ті українські юнаки — вдихають з його повістей подих українського степу, черпають запорадиливо описи свого дивного краю, зеленого й широкого, розлогого й буйного? Чи-ж не затівають найфантастичніших дум після його оповідань сільські хлопці, ведучи гуртом нанчі коні на випас, а чи ж не раз-то гімназійний учень, допавшись до Чайковського, шпурляє геть у кут свого Карла Мая без вагання промінюючи його повний розмаху стиль на не менше розмашисті «пригоди» на пригоду козацьку, одягнену в шату слів Чайковського? Не тому, що Чайковський близький йому своєю тематикою, а тому, що вмє говорити стилем для кожного, особливо юнака, найбільш приємним і притягаючим...

Значить постановлено: я мушу з ним принайменше раз поговорити! Що-ж це за пиха для волінського провінціала говорити з людиною, що до цієї пори інакше йому не уявлялася, як з замашистими вусами та довгим оселедцем. Дивно якось було його бачити тут у

Черчі, в боровині, закутанного в коци. А найбільше дивувало те, що він галичанин. Уява його імя так тісно звязала з Великою Україною, її степом, Запоріжжям та порогами, що мимоволі чоловік дивувався, не тільки зустрічаючи його над Дністром, але й відвідуючись, що тут він родився.

Я мусів комбінувати. Знайомих, що могли б мене йому представити, не було, просто підійти я якось вагався. Треба було робити якусь «засідку». Йшло весілля з музикою, грали патріотичні пісні.

— «О, в нас весілля зовсім інакше...»
Взяло. — «А ти звідки, синку?» — «З Волині». — Вистарчило. Починається довший ряд соняшних і незабутніх днів, що пройшли мені на проходах, прогуляках і розмовах з «Діду-

нем». Так уже й осталося: «дідунь і його волінський внучок, що зішлись, за його словами, наче початок з кінцем». Що мене незмірно дивувало, це його надзвичайна бадьорість, свіжість і меткість. Рівномірним і скорим кроком, завжди щось оповідаючи, жартуючи або сердячиш (попадав у гнів спеціально, тоді, коли говорив про безладдя в нашому

Пресфонд „Назустрічі“

ЗАГАЛЬНА ВИДАВНИЧА КРИЗА ВІДБИЛАСЯ Й НА НАШОМУ ЖУРНАЛІ, ЯКИЙ І БЕЗ ТОГО ТРИМАЄТЬСЯ ВИКЛИЧНО АМБІЦІОНО ТА БЕЗКОРИСНОЮ ПРАЦЕЮ КІЛЬКОХ ОДИНИЦЬ. ЗБЛИЖАЄТЬСЯ ВАЖКИЙ ДЛЯ КОЖНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА СЕЗОН — ЛІТНІЙ, І ДЕЯКІ З НИХ ПРОСТО ЗАСТАНОВИЛИ ВИДАВАННЯ. ДО ЦЬОГО НЕ МОЖЕМО МИ ДОПУСТИТИ І ПРОСИМО НАШИХ ПРИХИЛЬНИКІВ ТА ЧИ-

ТАЧІВ ПРИЙТИ З МАТЕРІАЛЬНОЮ ДОПОМОГОЮ ЄДИНОМУ ПІД ЦЮ ПОРУ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ЖУРНАЛОВІ МОЛОДОГО УКРАЇНСТВА. ЗІ СВОЇМ ЗАЗИВОМ ЗВЕРТАЄМОСЯ УПЕРШЕ, ОСМІЛЕНІ ТИМ, ЩО В ЧАС ЗАГАЛЬНОГО НАСТУПУ НА УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ НАДБАННЯ ЖУРНАЛ, ЯКИЙ РЕПРЕЗЕНТУЄ ТІ НАДБАННЯ, Є ТЕЖ СПРАВОЮ ЗАГАЛЬНО-НАЦІОНАЛЬНОЮ. ВИДАВНИЦТВО.

суспільному житті, при розмові про большевиків майже не стримувався від вибухів), прохав від мене, коли я відважувався запропонувати йому поміч, або обійти річ. Завжди в однаковому сірому убранні, солом'яним капелюхом та з невідступною палицею. Бадьорій і живий, завжди з пригорщю дотепу, хоч не мав надто розмашистих вусів ані оселедця, мав проте в собі щось козацького й близького до своїх героїв.

Своїм живим і повним темпераменту оповідальним стилем впродовж мене в круг своїх заінтересувань, часто своєї праці й плянів: якщо, після вдалої й нагородженої своєї повісті «Олюнька», остаточно здецидувався працювати на письменницькій ниві та як, через брак української історичної повісті, заповнадливо кинувся спочатку до Сенкевича, а потім до джерельних студій нашої історії. Так, про Сенкевича говорив не раз, жалкуючи, що такого не мають українці. Як дуже був він завжди зажерений, щоб ту велику прогалину виповнити! Тоді літом пляннував повість про роки науки Богдана Хмельницького в Єзуїтському кляшторі — рукопис її готовий, працював він над нею ще до останніх днів, як інформувала мене Родина Покійного. Крім того від літа 1933-го року (після виїзду з Черча), не зважаючи на тяжку недугу й операцію, видав поза побутовою повістю з життя ходоцької шляхти «За живою», дві історичні: «Полковника Кричевського» та «Богданка». Це тільки для доказу, що чин його йшов у парі зі словом і що праця його була невпинна, енергія до останніх днів невичерпана.

Коли, обійнявши мене, йшов стежками на полі, поміж повним налитим колоссям, ставав задуманий та сумний і, затискаючи п'ястучки та гнівно стукуючи палицею, говорив довго й боліло про катовані червоною звірюкою простори, йому, що вилетів їх у своїй творчості, так особливо близькі. Вийшовши на узгір'я, мовчки й довго дивився на величавий будинок рогатинської гімназії, де син його був колись директором... Та чи одна це тільки трагедія, яку довелось пережити старенькому письменникові! Тих кілька фрагментів з його життя, що їх повів він мені в Черчі, були для мене й так прикладом людини лицарської, міцної й завжди готової до найбільшої посвяти. Однаково, чи оповідав про свою працю в Самборі (що припадала саме на 1914—1919 рр.), чи то про свою суспільно-громадську працю від дев'ятого року. В тій його праці завжди перше місце займають простотинність, безкомпромисовість, безмежна витривалість і погорда до всякого слабого характеру. Та його бадьорість духа тримала його також фізично. Здоров'я й силу цинів надзвичайно і наказував усім його берегти, бо «Україні не треба калік, зробиць, лиш здорових людей».

Його, здавалось би, дещо песимістичні нотки, що брели час від часу в деяких його листах до мене — в дійсності ніколи песимістичні не були. Це тільки батьківська жура за дорогу Справу та за молоде покоління, що бере її в свої руки. «Погана доля загнала нас усіх у сліпу вулицю, з котрої нема виходу» — писав він 6. IX. 1933. — Та нам старим не довго вже прийдецься на цей мерзений світ дивитись, лиш турбота у тому, що ви всі — молоде покоління — з тим робитимете і яку собі дасте раду. Я твердо вірю в те, що український народ не пропаде, що його чортіві большевики не знищать, але докіль тої важкої муки ще буде? Вас усіх молодих жде ще багато терпіння. На поміч Європи не має що нам надіятися, вона чекає аж большевицька язва позалазить їм за сорочку і розість їхне погане стерво. Та вже тоді буде за пізно».

В зв'язку з останніми словами, Дідуньо не поминув ні одної нагоди, щоб не пригадати про шанування здоров'я. Україні треба власної сили, молодь повинна про це пам'ятати! Але здоров'я його самого почало тимчасом

піддаватися. «Я нездужаю шлунком — писав він 7. I. 1934р. — щось моя внутрішня хемічна лабораторія від старости попусувалась. Але ще тягнемо, поки змога... Та вже кілька канадцять днів пізніше він лежав у львівській санаторії по важкій операції шлунка. 2. II. писав, що його «вже минуло найгірше» і що за кілька днів він повертається додому. Однаке довелось йому виперити ще кілька місяців. Відповідаючи на моє великодне привітання того самого 1934 року, жалувался Дідуньо: «За час, як я вернувся до хати, я лиш раз і то коротко був у церкві. Такий у мене цього року був Великдень. Через те я такий подразнений нервово, що інколи не знаю, що з собою робити, сам себе не пізнаю».

Однаке в липні почував уже себе, видно, майже добре, бо навіть 28. VII. 1934 р. підкреслював: «Мені вже 79 рік життя, а що я ще й тепер держуся не зле, то лиш тому задржати маю, що я все перестав працювати тоді, як почував змучення». В цьому самому листі жалувал, що не побачимось літом, «бо за рік хто й зна що воно буде».

І за несповна рік «Діло» принесло мені сумний некролог. Для мене, що ніколи в житті не бачив свого діда, це була справжня втрата, тим більша, що цей прибраний Дідуньо був не тільки близький і рідний, але був справді великий і незступний.

Мій дорогий любий Дідуню! Так би хотілось цими словами, як звичайно започаткувати листа до Тебе й чекати потім на догуду, люблю відповідь, писану Твоїм рівним, густим та чітким письмом. Вибрати зпоміж Твоїх слів ті цінні молодечі думки й запам'ятувати їх назавжди! Так хотілось би ще колись почувати на плечах Твою теплу руку й йти так як тоді поміж житами, полем, попід високим хрестом, тим на якому повне ще й досі сідать чорні ворони та який нагадував завжди Тобі степ і козацьку могилу, попід стареньку церкву, ген аж до цілющого джерела — слухаючи Твої завжди живої й цікавої розмови. Відпровожувати Тебе потім до Твоєї хатинки й цілувати на прощання Твої хороші руки. Не тільки для свого припадкового «волинського вника» став Ти «дідунем», став Ти ним для кожного українського юнака, дідунем правдивим, таким, якого молодь завжди найбільше любить: оповідачем, а ще до того яким оповідачем! — славної бувальщини, пригоди українського лицарства. Довгий час ще розбуджуватимеш найгорячіші почуття неспокійних своїх тисяч «внуків», виховувати їх на реалізаторів тієї святої Ідеї, якій Ти посвятив ціле своє життя та неповодження якої так сильно Тебе боліло, ятрило Твої рани...

Н. Коваль: Дівчина.

ЮРІЙ КОСАЧ

Леопарді

Підводить з долонь лице — чисте —
Умбрії небо — о, дальня отчизно!
В порох шляхів я чолом припаду,
визорю в ніч срібною долини і мряки,
каміння твого, — камяного я прагну цілунку.

Небо чужинне важке. Хмари, як змії.
Мій отченаш карабінам, що кулі несуть.
Чотки горну я молитви: ненависти серцю,
Більше ненависти, гордості з краю, із ґрунту.

Предки за мною з могил підвелись,
Сонмища предків, мармур долонь їх чую.
Краю далекий, в сонеті душа палахкоче,
стилеті фльорентські, о, запале, тині соборів,
очі похмурі, Савонароле!...

вимести сміття упадку, розніженість бити,
[Спокусу,

Пішність вимови, ті тисячі тисяч слів.

О, афектації — слово пусте і мізерне;
Отчизна, як прапор, висює в іскрах,
Отчизна — комета у рік Господній вигнання.
Вийду самотній блукати по площах Парижа.

САВА ГОЛОВАНІВСЬКИЙ

Амалія

Колись в дитинстві я тебе любив,
твоїм диханням зогрівався завше...
Як тінь від тучі, над простором нив
прійшло дитинство, слова не сказавши.

Та все частіш воно приходить знов
стрімке, як птиця, і як сміх крилате
і весь твій сміх примушує згадати,
і весь твій сум, і всю твою любов.

І все здається — ти пішла й тепер
не в дальній край прощання і розлуки,
що лиш на мить сумний твій сміх завмер
і жартома потиснули ми руки;

ОТТО ГОЙШЕЛЕ

Про поета й поезію

Повагу й міру поетичного майстерства визначає все мова, що нею пише поет.

Це помилка — говорити, що поет пише в цій, чи тій мові. Поет може писати тільки єдиною мовою, своєю. Та вона є не тільки дзеркалом його характеру й усієї його людської істоти, але це сам характер, сама істота. Та кожний поет не може приймати твору, матеріялу, ідеї й описля надавати їм постать у такий чи інший спосіб. Прийняття та оформлення поетичного твору є нероздільні одне від одного, і з другого боку знову вони зв'язані з поетом і його людською істотою, з його окремішністю. Відділити одне від другого — це не розуміти істоти поета й поезії.

При поетичній творчості праця рішає також. Хто не працює зразу над собою, описля над своєю «технікою», тобто над спроможні-

Кров

Тут нецілінність, атомів розпад.
Стриманосте людська, хвала тобі.
На кордонах поезій вмирає життєва ніжність;
— перечулені сноби з жалощів, із нудьги,
інтелекти (симптоми смерку)
зідхають, розшарпані надміром спалених мар-

[но систем.
Іронічний посміх мудрця. А лица квадратні
двоголових осадчих, зіпненілі, впевнені лица,
вдівлені в синь, де міражі пустель.
Віддишу тілу, заліза. Горстка люлей тримає
хащу розбещених приростей, урвище бунту,
Сонмища предків, мармур долонь їх чую.

[стороні нема.
Нема законів, ні скарг. Тайна лиш влади

[І крові.
О, найсвятіша рідино! Хто відгадає закон
впорснення в струми бючок легендарної сили

[Пана?
Довгоголовий приходить, вінчестер у руці,
сонце праворуч, на храмах ацтеків, жовто-

[Гаряче,
як леви Кортеса. Довгоголовий кидає наказ
коротко; слово «раба» — наче випал.
Словом же «пан» нарікають туземці Бога.

що весь ланцюг віків і поколінь
для того тільки й мали існувати,
щоб лиш мені небесна голубинь
твій сміх могла і говір пригадати!

Що ж сталося? — Куди поділась ти?
Як і колись, пливуть привіти гриму,
мандрівні хмари линуць, як листи,
адресу переплутавши додому...

Як і колись, — шумить під вітром сад,
осінній свист, злітає пил навколо...
Приходить все. І лиш тебе ніколи,
тебе й дитинства не верну назад.
(«Рад. Література» I, 1938).

ство оформити в мові пережите, пізнане, перебуде, хто вкінці не працює над своїм твором. Той ледви створить щось велике. Справедливо говорять про надхнення, про поетовий надособовий наказ, називають його виразником народу, нації; це добре й гарно, і ми невтомно хочемо шанувати саме оте поетове послаництво, але виразником у такому розумінні може бути тільки той, хто навчився поводитися з мовою, як з матеріялом коштовним, та водночас і таким, що зобов'язує; отже для того, хто може справді говорити, це значить: важко висловити вічне та важке.

Поет не сміє знати втому у вивчання. А хто ж, питаєте, його вчителі? Найбільші майстри слова всіх народів, та передусім власного народу — вистають тут. Однаке не тільки майстри слова, але також майстри життя, великі люди на всіх життєвих ділянках

МИХАЙЛО РОМАНИШИН

Відпуст у Яворині *

Відпуст у Яворині, що відбувався щороку 24 липня грецького стилю, в день Івана Христинця, званого популярно на Лемківщині Іванком, належить чи не до першого після Паславської Кальварії відпусту в горах. Почаїв і Зарванія, хоч знані кожному дорослому верховинцеві, були за далекі для піших лемківських ніг.

Вже кілька днів наперед, гори, вигорнувши з надрів, печер, хат і колиб худих, запрацьованих людей, оживали, як підчас революційного сполоху. Люди оживали. Вибрали святочні білі сорочки, газдині густо ряснені фарухи, вишивані і заполоочно мережані, вовняні хістянки, щойно зпід голки взяті, втискали у жмені товсті меринді, в пазухи кілька золотих, в серця покору та каяття — і пускалися в дорогу, на шляхи биті, високі полонини, вузькі доріжки, а також і навілав, куди коротше і небезпечніше.

Плив тоді народ, не йшов. Від Волосатого і Устерік з одного боку, а з другого — чень аж від Нового Санча, з над Попраду, що гримотів водами, зблизька з усіх сторін світа, від чеської границі і від рівного Підгір'я то й поготів. Ішли старі діди з бабами — позгорбно, молоджата — струнко і регітно, бігли дівчата, материних фарухів обірут чпівшися. Було, що й немовлята, обнявши товстими ручками мамині груди, вже не хотіли ссати, а лиш дивилися цікаво, як докруги курів шлях, валками котилися люде, зелені ліс попри дорогу і вражало у вічка сонце.

Йшов нарід не лиш з Лемківщини просто-рої, йшли Бойки, повагом, не поспішаючись, оттак собі поголежки, а Гуцули, як котрий зда-

лека тут забрів, юрно кресали наперейми з високоногоми Лемками, дорого втинали, скорочували, щоб лише скоріше на місце, до Яворини. Були Підгір'яни у місткових черевиках, кунних споднях і в вишиваних сорочках. Були люди зблизька і здалека. Спішилися одні наперед других, щоб, дорого важку відбувши і покуту накладену сповнивши, гріх важкий, як камінь з грудей скинути, серце соблазну закаляне, обчистити.

Але був ще хтось, що скоріше, чим побожні валки людей, прийшов, а радше приїхав на призначений зарінок до Яворини, розбив шатра, розклав халабуди і ждав. Були то люди не лемківські, не гірські, а зайшли і вандрівні. Такі, що не любили ні сїяті ні орати, навіть жати не хотіли, а лиш готове поїсти страшенно собі подобали. А були то, як вам не тяжко відгадати, мандрівні крамарі. Вони вже тиждень наперед прикотили на місце гарніми возами, товстими кінями, з розмахом і самопевністю, якої не дошукатися у самих Лемків. Привезли зі собою все, чого прагла коштувата лемківська душа. Від кантичок, образків, медаліків, брязкальців, тендітного виробу почавши, вони понабирали дешевеньких, але приманливих сорокатиими красками, хусток, барханів, штучного шовку, стязок, заполочі, вишивного ниття і ще й ще багато всякого краму, плохой тандини, обчисленої на зовнішній ефект і низьку ціну. То були девонаціоналі і мануфактура.

Але довголітній досвід тих крамарів збагатився, а впарі з тим збагатився і їх привіт. Відпусту було всего три дні, а на три дні не вистарчала навіть найобильніша Лемкова мериндя. Вона скоро спорожнялася у його пушках, скоро пролазила кризь

його вовче горло і він тоді йшов купувати. Та хоч би навіть і його засохла мериндя не спорожнилося, так що ж... Сир йому скоро приїється, а ще як сир висохне на сонці, тоді не проликеш, хіба у воді намочити, щоб розливи. Бульба також висохла, простила, ошипала не вгризеш. До того бути на відпусті і не скоштувати румяної ковбаси, дітям не купити червоного чукорка, то вже стид і ганьба. Така поведенція, і годі інакше. Підглядять і скажуть, що скниря, що дусигріш, полонину закупити збирається, собі й дитинці дозвілля празничного жалкує.

Знали добре все те старі досвідчені крамарі, тому й не забули запастися в дешеву ковбасу, фальшиві цукорки і, закрашену червоним папером, «содову» воду. Ту останню везли цілими бочками, а як вона підстоялася по дорозі і, розтеплівши, не хотіла пінитися у склянки, тоді вони потайки докидали до бочки соди, і всякої біди, щоб лиш вода шумувала і бісилася.

Все те гарно на прилавках порозкладавши, накрили їх цельстами, щоб товар не блід на сонці і дивилися непохитно то в небо, чи не схоче воно спустити рясної зливи, то на валки людей, що звідусіль, всіми шляхами перли, то бігли, збиваючи копії і куряву.

Де-не-де по кутах, а найбільш біля самої церкви, несміло розкинувши на столиках гарні образки, медаліки і ще дещо, стояли, потупивши несміло очі у вишиваних сорочках християнські крамарі. Було їх мало, а були то ті, що, бачивши світ, бачили все інакше від тих, що вік свій звикли в горах і носили село на покоті. Вони бачили добре все і, хоч як кріпили їх слова декана Должицького і їх власний досвід, всеж таки важко їм було показатися публично зі своїм крамом. Бо то з віку у вік, з роду в рід, нарід привик лиш орати і волочити, а ремесло купецьке — нищота для нього була і ганьба. Жид був від того, не наш. І, хоч змінилися часи, прийшли нові люди і нові вимоги, то все ж

тут у горах було ще по-давньому, по-старосвідськи.

Погідне око отця декана Должицького бачило все найкраще, боліло від того серце. Правда, міг він потішатися себе тим, що все таки щось трохи змінилось від часу, коли він прийшов до Яворини на пароху. Міг навіть радити тим, що переламавши тупий опір села, змінивши застарілий погляд на низькість купецького ремесла, він зробив багато. Він неначе загатив гірський потік брилами каменю і змусив воду шукати собі іншого річища. Потік, правда, перекочив скелі і побіг дивною дорогою, але багато його води таки іншим полило річищем. Тим річищем — його несмілі, поховані попід церковну орожу, крамарі. Але нехай вони тепер несмілі! То буває так завжди з людиною, як вона вперше дещо перебудує прилюдно виступає. Та не минеться рік, два, три — і ти не оглянешся, як з отих несмілих баранчиків виростуть сміливі купецькі леви, тигри гостропазурі. Інакші вони й вути не зможуть, якщо схочуть встоятися.

Такі думки скрито лелівав у серці отець декан Должицький, коли, ідучи в колі отців кондеканальних і здалека запрошених на празник, оглядав з горба людське море, що китувало і кипіло, мерехтіло красками на сонці, рвалось на пасма і невгавно плгло. Він бачив очима свого духа той недалекий час, як у Яворині стоятимуть рядами свої крамниці, люде купуватимуть своє у своїх, як вовна, перероблена у своїй ткальні на добре й дешеве сукно, випре з села дешеву міську тандиту, а гарбарня, закладена он там над потоком, постачатиме на всі гори дешевий юхт на ходоки. Мед, вошина, гриби, бриндзя — підуть далеко у світ під стикетою «мейдін» Верховинка, без посередників і барнишників, із зиском і славою для своїх.

Знали про те отці кондеканальні, що довгими годинами просиджували на нарадах, кожний свідомий своєї важкої місії на цій занедбаній землі. Йшли тоді всі, скупчені однією думкою, великим заміром, не відстаючи ні на один крок у своєму великому поході.

* Уривок з повісті «Занедбана земля».

І передусім і все наново — невичерпана природа!

Годі подумати поета без обдарування-таланту, але й немає поета без праці. Обдарування, особливо й безумовне, вдержує тільки праця.

Поетичність — це не якість, не додаток і не окраса словесного твору, а це первісна, особлива, незрівняна сила, що передається читачеві, або слухачеві.

Становище поета в народі є нині дивним непорозумінням. Для багатьох є він усе це відлюдком, непотрібним мрійником, що стоїть чужий супроти великих питань, які хвилюють націю. Виконавці доброго чи злого письменства для розривки їм ближчі. Тільки дехто знає, що справжній поет, — а тільки про нього говоримо тут, — є в суспільстві такий важкий, як лікар та душпастир, офіцер та урядовець. Його уряд: оберігати та стерігти мову і тимсамим душу й серце. Він на сторожі найкоштовнішого народного добра, мови. На жаль, міняють поета все ще з півпоетом, із письменником, що пише вірші чи прозу без дару-таланту та без надособового наказу. Звичайно й без строгости та міри, без почуття обов'язку та відповідальности і тому також без глибшого сенсу.

Не нарікаймо, що коли поетовий твір у кінцевій відповідальності виріс проти генія поезії та проти генія нації, має зразу тільки мало наслідників. Благородне — не для юрби, а те, що має справді перемінити та захопити, може на багатьох ділати тільки при допомозі гуртка вибраних заговорників.

Важче й поважніше, потрібніше й відповідальніше писати справжню поетичну прозу, ніж тільки бездоганні формою вірші. Без поважної людської строгости, без остаточного внутрішнього ладу творчої людини не повстане строга та поетично сформована проза.

Хто не вмів боротись за одне речення, за один рядок, як за блаженство свого життя, той не заслуговує на імя поета!

Поетове імя повинно бути в нації імям почесним. Державні засоби того не дадуть, лише повага того, що самі поети творять.

Завданням поезії співпрацювати в утворенні нації, а вже утворену націю піддержати. Бо мова, що над нею сторожить поет, що він її сповняє новим життєвим віддихом, є найсильнішим і найважливішим лучником, що прив'язує одиницю до нації.

Трагізм поезії й поета новітніми часами в тому, що його мішають заодно з письменником, що хоче забавляти та повчати, і що він сам так часто позбувається своєї поваги та забуває своє завдання. Поети й поезія мають піднімати та глибоко зрізьбити, вони зобов'язують до остаточного зосередження та напруги, вони мають глибоко вирити в людині закон не словами, але ритмом.

Хто відриває поезію від життя, руйнує її. Поезія виходить від життя і змагає до жит-

1) По німецьки: Діхтер унд Поет.

тя. Це одна з найвищих життєвих форм. Так мусить поезія встоятись перед життям, але й життя перед поезією.

Ніколи не має поезія такого великого й відповідального завдання й посланництва, як у скрутну пору для народу.

В кого немає волі писати для безсмертності, в того й не буде покликання писати для даного часу.

Великі поети є все для нації таємними володарями, провідниками, виховниками та суддями.

Хто зневажає мову якогось народу, той зневажає його найсвятіше добро, і все ж таки зважаються на те так часто безкарно!

Найдивніша сила між земними силами — сила поетичного слова над людським серцем!

Історія поезії є внутрішньою історією народу, душевною історією. Полям бою у війні відповідають тут поля бою самотніх людських сердець та духа, що часто бореться в останній творчій самоті.

Найвище, до чого може змагати поет, це його життєвий твір, що до нього мусить причинятись кожний окремий твір. Однак цей твір цілого життя виявиться не сумою поодиноких, не повязаних із собою творів, а життєвим зусиллям людини-борця за життя з долею при тузі за сформуванням.

Як багато спокус ставити новіший час молододому поетові! Тут заманує його низьке бажання юрби, там успіх; тут слава чи грошева користь, там непокоїть його неспокій часу або власний неспокій чи зарозумілість. Як то багатьох молодих поетів, що йшли в світ із чистою волею та чистою душею, похопили за скоромі такі чи інші принади та спокуси й відтягнули від їхнього шляху! Як мало зберегло свою поставу та полишилось слугами, що перед нічим іншим не відповідають, хіба перед вічним, та з найвищими вимогами, генієм і перед сумлінням нації.

Коли має повстати істотний поетичний твір, то він вимагає безумовної та витривалої жертви всього життя.

Ніщо так не безцестить поезії, як думка, що поезії є вислідом порожних, зайвих годин. Це про творців і читачів.

Кожна справжня поезія є релігійна, вона коріниться в надособовому, в метафізичному. Поет говорить із доручення Бога та свого народу.

Кожна справжня поезія зв'язана з нацією глибоко, ніж цього можна б добитись свідомо та згори постановленою злукою нації й поезії.

Стара помилка думати, що поет ставить проблеми; він формує життя й, наскільки життя повне загадок та проблем, ставить і він, розуміється, проблеми.

Також й для поета важна засада: більшим бути, ніж видаватись.

З «Ді Нойе Літератур» переклав М. Є—ий.

Ти теж можеш мати гарну церу

Чиста, гладка і гарна церу це конечно умова молодечого вигляду. Ніяка жінка не повинна зрідатися думки, що не осягне гарної церкви і молодечого вигляду, бо може їх заповнити собі постійно вживаючи косметичного засобу Пальмолів.

Рано і ввечір масуй лице, шию і рамена багатою і лагідною піною мила Пальмолів. До виробу мила Пальмолів уживаємо олійку маслинового, який вигладжує шкіру. Коли пожертвуєш зранку і ввечорі 2 хвилини на косметичні заходи, дістанеш гарну і молодечу церу.

ШАМПУН ПАЛЬМОЛІВ ПЛЕКАЄ ВОЛОСЬСЯ — ЯК МИЛО ПАЛЬМОЛІВ ЦЕРУ. Маслинові і пальмові олії, вживані до виробу цього знаменитого Шампуну, миють докладно і привертають волоссю пушистість і природну красу та дозволяють укладати його хвилясто, в кожній копертці 2 ТОРБИНКИ ШАМПУНУ.

БІЛЬШЕ НІЖ МИЛО — ЗАСІБ КРАСИ

Мило Пальмолів можна дістати у всіх перфумеріях і дрогеріях та у крамницях Народної Торговлі, міських українських кооперативів і Центросоюзу.

Ю. ЛУЦЬКИЙ.

Краса змагу

(З нагоди фільми „Олімпія“)

Останньою сензацією столиці Німеччини сталась не якась політична подія, але тим разом мистецька. Саме тепер ставлять в найбільшій берлінській УФА — Палаті першу фільму з берлінської Олімпіади. Наголовок її «Олімпія — свято народів і краси». Авторка фільми: Лені Ріфенсталь. Вона поставила собі завдання увіковічнити величню красу олімпійського змагу, зясувати в мистецьких образах олімпійську ідею і показати світові раз на все, що Олімпіада, це не боротьба за сантиметри чи секунди, а, в першу міру, це свято молоді цілого світу, молоді, що в своїх грудях криє іскру боротьби і в дружнім чи окремим зусиллі хоче осягнути античний ідеал олімпійського переможця.

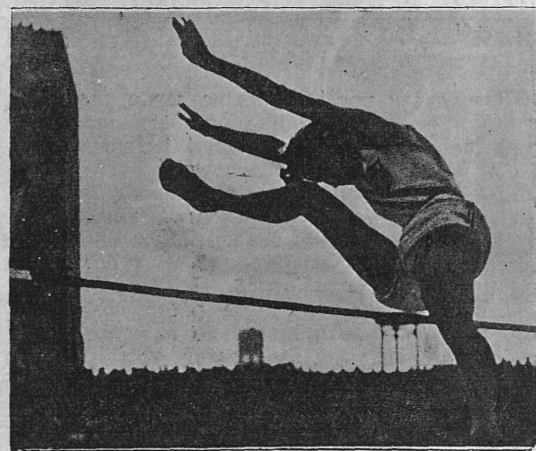
На початку фільми бачимо старинну Олімпію. Розвалений забутий стадіон, довкруги руїни. Одинокі свідки старинної, фізичної

Всюди підглянена та краса змагу, яку ми підчас змагань не завжди в силі запермити і зловити. І ще раз немов потверджують ті світліни стару правду, що про перемогу не рішає тільки фізична справність, але в першу чергу спокій, опанування нервів і незломна воля. Тільки завдяки тим прикметам вінчає змагунів лавровий вінець перемоги.

Перейшовши до оцінки мистецького виконання фільми, можна тут написати тільки найвищі похвали. Фільма ця — справжній вістун нової доби в німецькій, а то й в світовій кінематографії. Вона — не роблена в ателіє, в ній бачимо живу дійсність. Саме життя схоплене тут «на гарячому» на фільмову стяжку. Підчас коли дотепер такі спроби фільмування на «вільному повітрі» мали характер тільки репортажів, «Олімпія», створена на тих самих умовнах, переступає межі «образового звідомлення» і стає дійсним мистецьким твором.

Одночасно «Олімпія» є знаменем нової Німеччини. Вона стає символом нинішнього виховання німецької молоді, яка в службі для держави плекає в собі духові і фізичні лицарські засади. Тільки той, що бачив зблизка життєрадісну і загартовану в змагу молодь нинішньої Німеччини, може зрозуміти, чому вона здобула на останній Олімпіаді аж 33 золотих медалів!

Німеччина доказала, що переможцями на Всесвітніх Ігрищах стають не треновані місяцями, вишукані феномени, тільки одиниці, вибрані зпоміж тисячної маси своїх товаришів-співзмагунів. Тільки масова участь молоді в спорті дає, як найвищий свій осяг, олімпій-

культури, це статуї олімпійських переможців, що залишилися до нині. Камера задержується довше на славному «дискоболеві» Мірона. І нараз заклятий у камінь змагун оживає, розмахує поволі дужим раменем диск і мече його ген високо під небо. Воскрес знову рух і ритм людського тіла. Бачимо знаменитий образ новонародженої тілесної краси. І ось на стару арену в Олімпії вбігає пружним кроком змагун. Він запалює до олімпійського огня свій смолоскип і біжить далі. Все далі і далі несеться невгасний огонь в руках молоді, через всі краї, аж до Берліна, місця останньої Олімпіади. Останній змагун вбігає на стадіон, біють дзвони, олімпійські ігрища почалися!...

Годі тут описувати всі поодинокі змаги. Їх треба бачити або на самій Олімпіаді, або на фільмі. Гадаю, що краще на фільмі. Тут бачимо все. Чародійна камера підглядає все, заглядає в обличчя змагуна, читає в його очах постанову виграти, чи зневіру, показує останнє напруження нервів і м'язів у рішальних хвилинах і інші безчисленні подробиці. А рівночасно поглядає вона на захоплену публіку, яка все куди більш, хоч інакше переживає, як самі змагуни. Вона, камера, заглядає до льожі Фірера, оглядає зблизка його напружене обличчя, коли то він підчас гінців 4 × 400 зривається з місця і голосно заохочує змагунів, або коли підчас нещасливої зміни в гінцях 4 × 100 жінок, переживає невдачу німок, що мали певну перемогу, але згубили паличку. Всемогуча камера все бачить. Вона вмє показати нам незвичайний скок Овенса (понад 8 м.) в повільному темпі, де можна докладно бачити лег цього чорного Аполлона і дає змогу оглядати зблизка обличчя учасників марафонського бігу в останньому 42-му кілометрі.

ського змагуна. І асло: «Спорт у масі» витримало тут життєву пробу. Молодь, що є будучиною кожного народу, знайшла в спорті найкращу пробу своїх сил, тому піднесла його прапор високо, як ніколи.

З так вихованої молоді виростуть ще не тільки сотки нових олімпійських переможців, але передусім мільони найкращих синів батьківщини, в правдивому того слова значінні.

Вистава мистців самоуків

Цікаву виставу, яку вже давно треба було улаштувати, відкрила Асоціація Незалежних Українських Мистців. Вистава ця, до речі, десята зчерги; цього не можна не підкреслити спеціально, бо Асоціація зустрічається з кожним своїм виступом з критиканством тих, хто сам неспроможний щонебудь зорганізувати.

Вистава цікава тим, що подає талановитих, ще невідомих загалом самоуків, яких мистецькі надбання зовсім небанальні. У нас існує, щоправда, немало аматорів, що в принагідних вільних хвилинах малюють пейзажі і натюрморти, притримуючись звичайно фотографічної вірности, але мистецтва там ніякого, за дуже малими винятками, не має, бо ті аматори наслідують не природу, а твори інших мистців, до того формотворчий інстинкт у них зовсім не розвинутий. А саме це змагання до формотворчости спостерігаємо у примітивістів, які, не знаючи головних малярських засад поренесансового малярства, сприймають світ на світ лад і на світ лад передають його барвами і лініями. Їх примітивізм впливає не із невміння, бо вміння можна завести, а з тієї безпосередности, що відкриває світ, неперетворений ще свідомістю нашої цивілізації. Мистецтво має деяке право на це — воно ж узагалі сягає у підсвідоме, у примітивне, чи пак первісне людської душі; увесь чар полягає саме в незязованости, на відкриванню та вказуванню нових можливостей, нового світа, який ми сприймаємо завжди зглядно, залежно від наверствування культури, історії, виховання і т. п.

У 20-их роках, коли мистецькі напрямки сильно пішли в бік надреалістичного трактування мистецтва, настала золота доба примітиву. Музеї відкрили його, так, як 18-ий вік готуку, до того часу уважано за мистецтво маловартне, другорядне. Було це переважно мистецтво народів на низькому рівні культури, головю африканських і полінезійських. Але й європейський «примітив» зумів виявити своє обличчя, хоч і завжди носив він якийсь тавро провінціалізму. Згадати б Анрі Русса чи Моріса Утрілля; тут ці мистці, уже справжні мистці, відбили багато із актуальних мистецьких шукань, де культуру заступила їм вели-

ка щирість і наївна безпосередність, з якою вони сприймали окружні явища.

Наша вистава, на якій участь узяли: Никифор, П. Микитка, Р. Глушко, Н. Коваль, Д. Терлецька, І. Пантелюк та І. Гарасевич має багато з того чару, який дає завжди новий і свій власний погляд на світ. Це спостерігаємо передусім у лемка Никифора, в якого формотворче змагання незвичайно сильне і що дає речі посередній між народнім малярством на склі і, несвідомо, деякими напрямками сучасного надреалістичного малярства. Підкреслити б хоч спорідненість його в його урбаністичних циклях із малярем паризьких завулків Утріллям. Зовсім інший Коваль, що виставив найбільші розмірами олійні картини. Його речі, у своїй простоті й колористичній насиченности, при всій точности, майже фотографічній, рисунку, стоять поза всякими школами і лише деякі речі своєю простотою нагадують далека італійців раннього ренесансу. Дереворит Пантелюка має в собі багато з гуцульської демонічности, що пробивається навіть почерез нескладну ще форму і трудности її вислову. На інших уже більше позначився вплив школи, і тому вони може не такі «примітивно» безпосередні, як ось І. Гарасевич, уже із знанням деяких імпресіоністичних залогень.

Ціла вистава взагалі впроваджує нас у новий світ, дещо незвичайний сучасній людині, вихованій на багатокітових здобутках мистецтва; одночасно та вистава, де певно найшляхся лиш мала горстка тих, яких варта виставити, вказує на ті талановиті і нерозбуджені сили, що їх повно в нашому народі.

М. ч.

Коли дивлюся на малюнок, який малював Веляскез чи Рембрандт, ледви бачу риси обличчя на портреті, зате внутрішньо відчуваю духовий образ тих мистців. Веляскез передусім королівський, Рембрандт, той чародій, передусім пророцький.

Гоген.

Спроба синтези в музиці

До творчості Ю. Пономаренка

Музика Ю. Пономаренка, композитора осілого в Парижі, характеризує як і творчість інших еміграційних мистців з інших царин, укрита жадоба викрити український стиль, у змісті й формі. Повз органічну конечність того явища (Ю. Пономаренко-херсонєць) вирішальним тут буде мабуть також велика культурність мистця, його музична ерудиція, теоретичне озброєння, здобуте в двох європейських столицях, моменти, що іноді вирішують і в протилежний бік: мистецтво національного знеосібнення. Особливо Париж, як культурний центр, загрожує — і то в деяких випадках надзвичайно сильно та трагічно — нашим мистцям, коли вони не дають належного відпору міцніше закладеним в них основами з традиції, походження, підсоння — тих головних первнів духової расовості. У Ю. Пономаренка, званого деінде і ціненого чужинськими міродатними кругами талановитого композитора взагалі, українська особистість зву-

яснення. За класичний зразок інтерпретації Ю. Пономаренко бере кобзарські експромти дум. Це — затримування й повторювання кількох музичних фраз, що творять очевидну провідну мелодію. Зі збірників Колесси, Гнатюка, Квітки композитор вибирає примітивні — нераз утворені кількома нотами і утворює романцу, дуже багату, дуже мелодійну і ефектовну, затримуючи одну основну фразу, яка й подає творіві окремий стиль. Все — поза цим, неповторним ні у кого народнім визначником, належить уже талантові, фантазії мистця. Наша пісня, що в сиріцевому вигляді була б недоступна для чужинця, нудна й безбарвна, бодого, осягає тут живий і яскравий стиль — вона синтезує глибину творчих ресурсів українського фольклору й працю композитора. Збір романц Ю. Пономаренка, винятковий у своєму роді, опрацьований з незвичайним, юнацьким запалом і замилуванням, становить подекуди справжній скарб.

Ілюстрацією може бути квінтет До—Соль, один із нечисленних випадів нашої культури, що повстав за ініціативою й під керівництвом Ю. Пономаренка, як показ його праці в царині фольклору. Квінтет До—Соль виступав неодн раз у паризькій консерваторії, в радіостанціях Парижу та по інших містах Франції з великим успіхом. Дещо з репертуару зафіксовано на плитах. Кваліфікований журнал «Комедія» (орган музичних французьких кругів) оцінював квінтет незвичайно прихильно, а аранжування Пономаренка уважають творчістю високої вартості. Це пісенні голяндські, нормандські, сицилійські, навіть мексиканські і гаїтянські, пісні вояцькі XVII і XVIII ст. («Мерк Ток Стерк» — співана голяндцями у час боротьби з еспанським кормигою, англійський «Миллер», бельгійський «Граміньон», французькі «бержет» і врешті українські «Жучок», «Ой паночку наш...») — все це аранжував Ю. Пономаренко, нераз відроджуючи цілковито забуту, наївну пісеньку. Студії над фольклорним матеріалом, нашим і чужинським, композитор оформлює теж у своїй виго-товлюваній книзі.

Без сумніву — праця Ю. Пономаренка завдяки своєму виїмковому характерові займе колись у нашій музиці й музикології визначне місце. Коли минуле століття було віком нашого енциклопедизму — добою старанного громадження капітальних цінностей українського народнього генія, то нинішня доба йде під знаком синтези: на підставі зібраного матеріалу мистці викристалізують творчість великого і нового стилю, адекватного європейським. Від джерел до творчості — істота завдань нової генерації мистців. Гадаємо, що Ю. Пономаренко це завдання збагнув.

(ч. к.)

Юрій Пономаренко
(фото З Безуглий, Париж).

чить дуже виразно і дуже своєрідно. Помічну роллю відігравала тут робота над вивченням міжнароднього й українського фольклору та клькати заходи біля стилізації народніх пісень, звідки повстала генеза Пономаренкових романц і «лідер», знаних загально серед українського й чужинського суспільства. (Три концерти понад 60 творів, продукованих в рр. 1933—37 у краших концертних залах Парижу). Ця стилізація вимагає окремого по-

Поезії О. Бабія

Про «Пожнивя»

Старша генерація письменників почуває до літературної молоді якийсь жаль. Його вичути можна було хочби поміж рядками книжки Карманського про співців «Молодої Музи», де він з гіркістю говорить про сучасний Парнас, який не хоче признавати старих богів... Але, гадаємо, неввірно думати, що молодь ставиться легковажно до попередніх надбань, з яких вона, так чи інакше, органічно сама виростає. Та вона не булаб справді «новою генерацією» колиб не заперечувала до деякої міри старих вартостей; на це вона має право і тільки так можна говорити про поступ.

З цього погляду й зрозуміло, що, заперечуючи деякі старі вартости в імя власного критерія нового мистецтва (неважко, що тому «новому» прийде на зміну колись ще новіший — це саме й є діалектична закономірність мистецького розвитку), сучасність не може і не хоче приймати безрозбірно все, що відбігає від її мистецьких позицій. Нехай навіть вони будуть собі незасовані, без програмових тез та теоретичного обоснування своєї відмінности — важний тут сам рух, прямування до нового розуміння життя і краси.

Розглядати поезії Бабія не легко, ще й до того з пункту критеріїв останніх здобутків української поетики. Бабій стоїть іще однією ногою на ґрунті того світу, що його зведемо галицьким, з усіма відемними рисами тієї обмежености, яку той світ накидає, вимагаючи, в силу своїх обставин, завжди служебної ролі мистецтва, пристосування його до своїх вузьких, провінційних потреб. Це було те, що загризло Франка, що дуже рідко дозволяло йому випростувати крила до великих творчих летів, бо в тому галицькому світі мистецтво могло завжди існувати тільки як компроміс; будувати замки з коринтськими колоннами серед стріх та оборогів було справді нелогічно... Зрештою нині не багато змінилось. І саме Бабій надто часто йшов на той компроміс; при всій шляхетности задуму і високости національної ідеї, його велика поема «Гуцульський курінь» ніякої позиції в історії літератури зайняти не зможе, бо тим своїм задумам та ідеям поет не знайшов адекватної форми, яка їх моглаб передати. Коли ми говоримо про Бабія-поета, можемо брати на увагу передусім вірші з двох його збірок — «Перехрестя» та «За щастя оманом», обі видані 1930 р., що дають циклі еротик та філософських, навіяних рефлексіями про вічну проблему людської долі і призначення, тем. У галицькій поезії минулого десятиріччя ті речі були значним досягненням, тематично і формально, хоч і нічого нового не давали у порівнянні з поезією Франка. Це все було в його поетичному колі — тієї самої рефлексійности «Книги Кааф» і стилізованої народньої пісенности другого циклю «Зівялого листя». Але цей Бабієвий шлях був зовсім правильний, не тому, що «великого Франка» годі було перескочити, а тому, що він на довгі роки визначив шляхи галицької — та й не лиш галицької, поезії. До тієї традиції вніс Бабій, зовсім у дусі свого часу, елементи символізму; правда, за Збручем він уже відцвів, — йому на зміну прийшов карбований ритм Зерова та реалістичні екскурсії неоромантиків, збагачених передусім «зізмами», — але в Галичці символізм був ще новиною і дань йому складали всі видатніші галицькі поети.

Останки цього символізму залишилися і в новій збірці. Ті всі таємничі «невідомі», «хтось», що нависають над людським життям і проти яких людина у своєму фаталізмі безсила, безперечно звідті. І це може саме те, що, обіч формальних засобів, творить найбільшу різницю між світовідчуванням Бабія і поетів новішої генерації. Почувається в нашого поета деяке небажання, а то й неспромога перейти в той наступ, що каже підкорювати собі жит-

тя, словом — брак ствердження примату життя, сильнішого від усіх незасованих сил фаталізму, що можуть нависати над людиною. Скажім це точніше — поет обмежується нпр. до голого ствердження, що «світ сповнений злом»; це зовсім у стилі символізму, що сприймає світ, як велику помилку, серед якої кидается майже безпомічна людина, — але водночас поет, стверджуючи факт, який може бути правдивий, не насичує достатньо свого вірша протестом проти даного стану і порядку речей. Поет через те стає співучасником подій, а не паном над ними, — він передавав, але не формував.

З погляду тематичного (чи там мотивного) у зрештою рідких у збірці безсюжетних ліричних віршах) усе збірка, як цілість, дуже неоднородна. За найкращі речі ми визналиб перші вірші, з циклю «Світ і людина». Тут поет, маючи сам немалу філософську обізнаність, зумів надати своїм віршам відповідного поглиблення:

**Ніхто, ніхто колись світів не сотворив!
І світ, як вічний твір, вовіки не готовий;
Світ твориться все знов, як вічний бунт і зрив,
І як нестримний чин, народжений з любови...**

Немов наперекір тому, що ми сказали вище про брак ствердження примату життя, тут знаходимо намагання його визначити: **Іде нова доба, пора прийти порі,
Коли лише життя складати мете жертви... —** але це остенційне ствердження не зовсім піддає загальний тон збірки, де навіть спроби вирватися із фатального кола Долі вбиває холодна рефлексія:

**Щасливий і птах
У безмежних світах,
Де мандрує без краю і впишу.
Пташка пташку мине,
Звіра звір не замкне,
А людина в тюрму шле людину...**

Майже всю решту збірки займають переважно національні мотиви — поеми про Базар, Маківку, Крути, Петлюру і т. д. — всі вони в оповідному, «споглядальному» стилі. Можна сперечатися про те, чи всім їм місце у збірці; вражіння таке, що вони пісані принагідно, у всякі національні роковини, зрештою деякі з

них так і були друковані в щоденній пресі, отже ж і дань популярності подекуди зрозуміла. Інша річ, що поет не завдав собі надто великого труду підняти якісь нові образи, мотиви, знайти свій пункт підходу до теми. Взагалі треба сказати, що писати на такі «високі» теми, де факти погрожують завжди привалити своїм вантажем мистецькі елементи творива, справа важка і складна. Загрозою цього типу поезії є те, що поет виходить від готової теми, отже, до деякої міри, розробляє тільки менш чи більш талановито віршеву задачу; поезію таких віршів можуть врятуватися тільки назвичайно високі поетичні засоби, взагалі якнайбільше розроблення форми, яке, у свою чергу, погрожуватиме вірші у стилізаторство, як це бачимо навіть у таких майстрів, як Гюго, з його декоративністю і тавтологією.

З погляду формального можна б повторити дещо із статті, яку ми писали недавно про своєрідности галицької поезії. Можна ствердити, що ямб не завжди досить чистий та що поет зачасто надуживає слівцями службового характеру — злучниками типу «ось тут», «вже» і т. п. (Ось так ми нині, уже від віків...)

Хотілося б у тій збірці, обіч віршів, за які поет може здобути популярність, побачити й інші, де булоб більше чуття і лірики, як у двох згадуваних збірках 1930-ого року. Тільки в деяких кінецьвих віршах (ст. 78, 80, 85) поет зумів піднятися до давніх вершин ліризму — всю майже решту понадгризала рефлексія, часто прозового характеру, і вічне прокляття галицького поета — вимога писати якнайбільш «зрозуміло», себто згори підтинати крила творчої фантазії.

Вражіння з цілостої таке, що поет пише забагато і за послішком не встигає викінчувати своїх віршів. Це позначається на всьому; зовсім недопускальні рядки в роді «І сестри може Богу ся (!) помолять» (71) сигналізують усі небезпеки, що їх поет не хоче перемагати. Тому, що він не новик і що за ним усеж слава одного з чільних галицьких поетів минулого десятиріччя, тим більше слід на це звернути увагу.

с. гор.

ПОЛЬ КЛЬОДЕЛЬ

З п'яти великих од

Вітай, заграво століття, що починається!

Хай другі тебе клянуть, але я, я снагу свого співу тобі присвячу, снагу рівну отій, що Горацій віддав хорам юнок, як удруге Август клав підвалини Риму.

На місці давніх святинь, що обличчям попадали в землю:

(колись я бачив в одному безбожному місті, Бургоні, збиту статую Матері Божої, я бачив її, як, упавши лицем у сніг, вона молилася за злочини люду свого).

І на місці, де впав безвладно джиган, не знаючи, що йому далі чинити, ось ізнову дім для нас, щоб у ньому молитись,

храм новий, де ніколи Діявол ляпаєд не запалить, ні обітниць не складе кривавих.

О, бране! О, чудесна лавле! О, тисячі зір, пійманих у нашій сіті!

Як велитенська здобич риби, ледви видобута з моря, грає луска її срібна в сьайві рибальських смолоскипів.

Ми, завоювали світ, ми рішили, що світотворіння скінчене.

І нехай Недосконалий не найде місця біля нашої Довершенности, хай нічого не зможе докинути ува — ані одного числа до Числа Єдности.

Як колись Колумб і Магеллан, обіднавши дві частини землі, здивували, збентежили всі почвари на давніх картах,

так небо не матиме жаху за нас, знаючи що по всіх усюдах, скрізь існує наша міра. І наша добрість теж.

І ми зоримо зорі на небі, плохі, як віці вагітні, як стада рахманні,

такі численні, як насліддя Авраама І ось мені, наче малих павуків або кукли комах, наче дивне каміння чудесне, заховане в оксамиті шкатули,

показано гнізда, повні сонць, заморжених ще туманом. Це таксамо бачу я вас, браття мої. У твані й приниженні, браття, подібні до страдних зір.

Все це мое, ніодлого з вас не цураюсь. І смерть не затьмить вас, вона вволює, наче планету, що біг починає одвічний,

повз рівні вітри, у рівних часах, за еліпсою, сонце який лише захист дає.

Я витаю тебе, фірмаменте умерлих! Душі щасливі! планета, зменшена нашим очам із світлом своїм, рухом математичним — це ви;

душі щасливі, з вас побачимо тільки тих, що відібють славу Бога, ви — завішені у своїй досконалий убогості й захваті, ви — розпряження астрономічного простору.

Святі душі, чи буду я колись останнім серед вас?

пер. Ю. Косач.

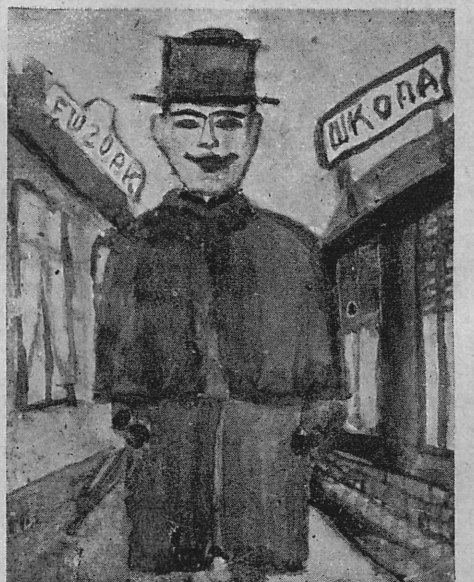
ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК.

Збляклий слід

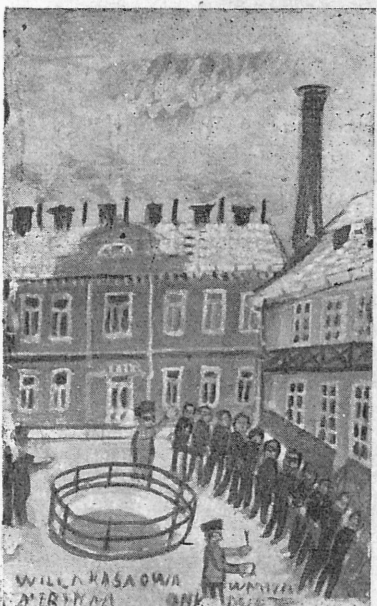
О, тонкий гаморе будинків камяних!
Дзвінка кринице спраг кришталевих!
Де з стелі сиплетесь ваннистий тинк
На сні, що йдуть навшипиньки в обрій дальній
На ранах овочів слів збляклих слід,
Навколо хворої моєї голови.
Чия рука деревяніє на столі
На книзі жаг, на обгорті провин.

Синій дощ

Каміння і імена,
Земля й душа зелена
І пахне синій дощ
Над рівним плащем площ.
Але нема приміщень
Для шумів вірних, віщих
Веселих мас наймень,
Що квітнуть кожен день.

Никифор: Малюнок
(До вистави самоуків).

Никифор: Місто.

Огляди й рецензії

Юрій Липа: Призначення України. В-во «Хортиця», Львів 1938. Ст. 308. Ціна 3,50 зл. «Ад фонте!» — так можна б схарактеризувати коротко словами відомої збірки М. Зерова, найкращого сучасного українського критика-синтетика, найновішу книжку Юрія Липи. До джерел — або ще краще: від джерел, від того, що дає органічні права і закони сучасному українцеві в його національній самосвідомості, на те, щоб він не блукав безгрунтовим розгубленцем та історичним кочовиком, а, знаючи своє призначення, міг тим вірніше прямувати до вищих форм національного життя, куди ведуть його генеральні українські ідеї — ідеї, зумовлені всією самобутністю та окремішністю української людини в цілому.

У протиположності іншим теоретикам українського націоналізму, що сягають звичайно недалеко в минуле (давній у кожачину, в новіших часах теж у княжі часи), Липа сягає в самі підстави українського існування. Призначення України зумовлює йому не така чи інша доктрина сучасності, а сама раса в собі, на своїй території і в своєму специфічному тисячелітньому розвитку. Всі ті сучасні ідеї (демократизми, комунізми, соціалізми, волюнтаризми і т. д.), що намагаються влити націю в себе, пристосувати до своїх форм, — тільки окис на поверхні українських сил; з Липиною книжкою бачимо це виразно. Великої української ідеї не можна пристосувати до побічних форм; коли не виходити з неї самої, завжди буде неорганічність.

Першою рисою Липиною книжки є синтетичність. Те, що різні автори громадили цілими десятиками років, Липа посортував і зібрав разом елементи, потрібні до його побудови «генеральних ідей». Автор використав кольосальний матеріал, передусім з географії, археології та історії. Цей широкий діапазон потребував би знавців поодиноких ділянок, нпр. археології, які єдині компетентні ствердити наскільки критично підійшов автор до свого матеріалу. Бо Липа бере нпр. твердження В. Щербаківського (якого погляди і досліди для ширшого загалу будуть справжньою ревелюцією!) і, з другого боку, без застереження цитує теорії С. Шелухіна, які той сам В. Щербаківський визнавав зовсім безкритичними. Але, кажемо, автор синтетик і не його річ надто аналізувати та перевірявати поодинокі факти. Навіть, коли б дещо знайшлося спірного, то це в сумі нічому не підважить образу тієї органічної української тяглості, що її вивів автор. Автім Липине довіря і натиск на археологію зовсім оправдані. «Динаміт археології» відчув та усвідомив собі ще на переломі нашого віку М. Грушевський, сам фанатик лінгвістичних та історичних фактів, що, видаючи друге видання своєї історії України, переробив і поширив основно саме розділи про початки українського існування.

Щоб представити підложжя своїх «генеральних ідей», Липа дає три (на 4) розділи, широко умотивовані, які, як це він сам у передмові називає, є «спробою синтезу первнів призначення України». Свої три перші частини автор характеризує так:

— Перша частина: це спроба вяснити гру головних сил, що діють в Європі... Чи український світ займає між ними своє місце? Чи є до того підстави в самій Україні?

— Друга частина: опера переважно на українських працях, про Україну, як вузол важних торговельних доріг. З синтезу тих праць виникає поняття геополітичних ознак української території.

— В частині третій: синтез української раси.

Зміст тих трьох частин можна б схарактеризувати загально так: українська культура, одна з найстаріших в Європі, сучасна мікенської та етрусської, вириває в часи коло 3000 р. до н. Х. як культура типова хліборобська-осіда, що, не зважаючи на всі впливи її переміни, затримала досі свій власний первень. Це пра-українська, т. зв. трипільська культура, дає глибокі гранічі сучасним українцям, а кількатисячелітній безперервна традиція Пра-України дає доказ непорушності володіння своєю землею упродовж тисячеліть.

По цій синтезі у трьох перших частинах іде четверта, що вяснює «генеральні ідеї» українського призначення. Частина ця може найцікавіша, бо хоч і тут автор використовує багато чужих праць, але подає й більш думок суб'єктивних, цікавих саме з початку сучасності. Отже передусім що це ті «генеральні ідеї»? — Як їх вибрати, питається автор, — які є найстильніші, найменш залежні від чужинства, найбільш українські? І він відповідає: українські генеральні ідеї — це більш чи менш глибокі вияви українського расового «я». Можна їх узяти в тій чи в іншій гієрархії, підвищувати чи понижувати їх, але вони завжди існуюватимуть в характері раси. Бо цей характер є так само органічний, як і інші явища природи.

Між тим «генеральним ідеям» дає їх культурне підложжя: українська родина, культура, суспільство, військовість, українські міти; підставою українського характеру (як це й впливає з попередніх розділів) є: геленськість і готизм на ґрунті трипільства. До цих ідей-підлож належить теж «відчуття середності» — віра в свою расу і расова гордість. Тій вірі протиставляється пораженство, головно з боку інтелектуалістів; тут і «триединство» Костомарова, і Кулішевське «прекраснодушье», і демо-лібералізм, і окреслення українського організму як народу-бастарда.

Усвідомлення «генеральних ідей», боґатих скількісно і різnorodних, як і різноманітні, є український характер і духовість, дає передусім такі вартості, як одність організації, одність історії та одність погляду на будучину, виробляє солідаризм раси, що себе не зраджує. Одність, власна реліґія, власна висока мораль і відвічні геополітичні підстави це, каже Липа, — величезні заповіді. Заповіді ці є в самій українській крові: щораз

сильніші і жорстокіші струси тільки дозволяють на виразніше відчуття тих заповітів усіма українцями, як призначення України.

Важко в короткому огляді переповісти напрямні думок автора, повних живих, несподіваних ідей, висловлених нераз уперше з такою звязкістю. Та це не значить, щоб деякі думки автора не були дискусійні. Нпр. гадаємо, що твердження про те, що українці характеристичний не чистий індивідуалізм, а українська асоціативна група, громада, артіль, з їх традицією в чумацтві, старій і новій Січі, в кооперації — може бути спірне; в українській звичайній бездержавній дійсності це були просто найперші організаційні форми, тоді, коли інші народи могли вижитися в повних державних формах, — отже ледви чи це характерне виключно для українців. Не скрізь можна погодитися і з надто притушованою характеристикою українського соціалізму. Не заперечуючи йому динамічних вартостей у минулому (з нього ж вийшло все творче минулого періоду!), годі приписувати йому будь-яких вартостей для майбутнього, бо соціалізм, як такий, перейшов уже на позиції міщанські і консервативні (Скандинавія!). Абстрагуючи від індивідуальної вартості одиниць, треба сказати, що в майбутньому український соціалізм може бути тільки гальмою; для кожного, хто хоч трохи застановиться над справою, майбутня Україна мислима, тільки як держава мілітарна, військового типу, бо годі спускатися на якоесь чудо, в роді трясення землі чи джуми, які вигублять найпачерливіших ворогів... Таких спірних, дискусійних питань, можна б знайти ще декілька. Все це впливає безперечно з авторового бажання охопити всі українські сили, згідно з моттом із Салзара: «Найважливішим політичним завданням є зорганізувати народ, як натуральний організм, в державних рямах із пошануванням добровільних груп».

Та це все справи побічні. Найважливіше тут — знати як найширший круг людей української крові, показати їм з перспективи минулого ті шляхи, що ведуть націю, як органіційний організм, у майбутнє. У сучасному, як і в минулому, іде похід рас. Упадають і підносяться велитенські культури, державні системи, могутні заміри. Український світ з його свідомістю минулого і характером людей є в тім поході... — пише Липа.

Расам, між ними й українській, призначені окремі дороги до їх величі — так кінчить свою книжку Липа.

Між книжками, що, по великому розгromу в останніх десятиліттях намагаються горячково оформити національні ідеї, знайти глибокі підстави українства, не лиш короткотривалі спалахи, — книжці Юрія Липи належить одно з перших місць. Вона наскрізь українська, велика книга віри в українське призначення, дана з тим сильним і розумним спокоєм гелена, якого первні в українській культурі автор у своїй праці так славить.

Від редакції: Книжка Липи приносить стільки живих і цікавих проблем, що до неї доведеться нам іще нераз повернутися.

Максим Рильський: Україна. Поезії. Держлітвидав, Київ 1938.

Повна здача позицій, яка позначилась в Рильського від його збірки «Знак терезів», по-через «Київ» та «Літо», у цій новій збірці доходить до свого завершення. Ми вже деінде мали змогу зазначити, що із задачею позицій ідеологічних (ми не входимо тут в обставини — стверджуємо факти, що впливають із самих творів) прийшло й повне культурне заломання. Залишилось сяке-таке ремесло, засвоєне давніше, яке використовується до писання віршів на завданні теми; таких віршів можна писати дено 6—10 штук, без будьякого схвильовання, просто добираючи риму до рими й використовуючи перші ліпші, що попадуть на гадку, порівняння й образи. Саме ця легкість писання (ще й до того «напевний» тон) доказують, що поет, ратуючи себе фізично, свиснув на поезію, бо щоб він сам уважав свої теперішні писання поезією, важко припустити.

Як і майже все, що появляється тепер на підсоветській Україні (з дуже малими винятками, головно в прозі) такі писання, як Рильського, зовсім ніяка література. Проблема їх — проблема советської літератури, і от тут вириває питання чи вона, не уважаючи на численні книжки, існує? Нещодавно один з російських еміґраційних письменників, Адамовіч, зробивши гірке зауваження, що російської літератури нема, на одну потіху міг подати хіба те, що не має теж і советської літератури, бо там усе «оболонка, а в середині — майже нічого. А найважливіше — немає

там ніякої «стойкості» обороняти свою свободу — прикмети скрізь тепер важніші, ніж сам талант. Комплетна віддача позиції, блаженне поринання в калабану, яку вважається океаном»...

Думаємо, що це завваження можна прикласти так само добре й до української підсоветської літератури в наші дні; в минулому десятиріччі було трохи краще, було трохи тієї «стойкості» — згадати б імена Івченка, Хвильового, Яновського, Косинки та інших. Нині залишилися тільки покалічені Рильські і напівздіотілі Тичини.

Єдиною може новиною в збірці Рильського є хіба сильніший як деінде вплив Пушкіна і ця втеча в Пушкіна дуже характерна. Рильський в останніх роках багато і непогано перекладав з Пушкіна, як і всі інші видатніші українські поети, яких у сторіччя смерті російського поета зарягли ударно до перекладів.

Встане навести хочби такі рядки з поеми «Іван Голота» (І. Голота протиставлений тут згідно з офіційним курсом Шестакова, Хмельницькому, що змовляється проти козаків з Яном Казіміром...):

Тимчасом, скривджений панами,
Хоча і сам не з бідаків,
Хмельницький утіка степами
До запорізьких козаків.
У їхне «лукомор'я» вольне
Вслухається народ бездольний —
Гримить у Січі грім новий —
Коронний гетьман, гетьман польний
Ієремія кам'яний
Віч-на-віч стануть незабаром
Перед розбурханим пожаром,
Як супротивна течія —
Та гору ж то візьме чия?...

Не диво, що в збірці єдиний поетичний і справді гарний вірш — про Пушкіна:

На балю кокетлива Мадонна
Вється безрозумна, як мотиль,
А земля така навколо сонна,
А такий у серці темний білл...

Збірка ніяких поетичних рефлексій не залишає, хіба непоетичні. Здається, що поет почуває часом сам своє кумедне становище, і тоді пише власні невеселі рефлексії (з поеми «І. Голота»):

Ласкава пані Катерина
Росію правила. Бенкет
Змінявсь бенкетом... і поет,
В лажєську вдягнений ліврею,
Клонив коліна перед нею
І прославляв громами од
За ушасливлений народ...

С.

ЛУКА ЛУЦІВ: Зах. український літературний доріст. «Святе Рундшав», І, 1938 (по німецьки). Є теж окрема відбітка.

Огляди української літератури в чужинних журналах щось не мають часті; далеко краще поставили цю справу мистці-пластики, згадати б хоч статті Сичинського чи Ковжуна. Стаття Луцева зовсім не є кроком уперед. Звичайно, не можна вимагати, щоб у малій кількосторічній статтєй охоплено весь матеріал, але саме потреба ляпідарності і узагальнювання вимагала б іншого підходу до теми, як це зробив автор. Уже сам поділ поетів на три групи — націоналістичну, ліберальну і католицьку, може довести необознайомленого читача-чужинця, для якого в першу чергу стаття призначена, до невірною погляду на сучасну цюґобічню поезію; знаємо, що ніяких різниць між вичисленими автором поетами майже нема і всі вони творять одну групу цюґобічню національної літератури. Розмежувати їх на основі не їх власних писань, а ідеології журналів, в яких вони нераз зовсім випадково співпрацювали, показує на мало критичний підхід автора до сьогочасної літератури і невміння схопити справжню суть сьогобічню поезії.

Бо який, напр., ліберальний письменник із Косача? Автор статті висунув його чомусь на передове місце між «лібералами», хоч не міг не знати, що вже в першій збірці того поета католицька критика прихильно відмітила християнські мотиви. І що подумає собі чужинний читач, коли довідається, що ліберали пишуть унас на теми героїчні про Кортеза, хрестоносців, Ігоря, Наполеона і інш. (які Л. Луців сам вичисляє)? Коли ж справа у співпраці в пресі, яка зве себе націоналістичною, то той сам Косач стоїть у процентовій гієрархії боґай на 200 відсотків вище від вичислених авторів, — співпрацюючи від літ у націоналістичній закордонній пресі найскрайніших напрямів. Це лиш один з прикладів.

Візьмим напр. Єндика, автора порнографічних новел. Розуміється, що на безрібі і рак риба, але що його писання, типового порнографічного збоченця, мають спільного з націоналізмом, то таємнича і загадка, за розв'язку якої варта розписати конкурс з наґородами: годинником і повною збіркою книжок Єндика.

Але й щодо чистоінформативного боку не все подано точно. Чому нпр. промовчано журнал «Ми»? Коли вже вичислено католицьких письменників з «Логосу», (що до «доросту» вже давно не належать!) то чому не згадано про їх сучасників — Бобинського, Бабія, Купчинського і інш.? Бачимо, як потреба заповнити кожну шухлядку змушує автора брати й матеріал, що до теми не належить, чого не було б, коли б автор брав під увагу українську поезію одноціло.

Вкінці означення Закарпаття, як Карпаторуслянд викликає запит, чи то термін авторівий, чи редакційний Коли те останнє, то чому автор проти цього не застерігся в українській пресі?

Все ж було б несправедливим, коли б ми, застерігшись проти методи класифікації збоку Л. Луцева, заперечили його добро волю підійти, як на «вістниківця» винятково чесно, до оцінки поодиноких творчих явищ цюґобічню літератури — з погляду загально літературного, а не лиш із перспективи вузького подвірячка та особистих анимозій.

скріптор.

КРАПКА НАД І

В ідеології українського націоналізму починаємо спостерігати з кожним днем щораз-то більше зривчанив. Та це було б іще півбди. Але, разом із потрібним та коначним розроблюванням його ідеологічних підстав, його духової структури і світогляду, разом із розвитком програмовости, яка хоче перевести дотеперішню боротьбу переважно за духовість — також на боротьбу за опанування матеріяльного світа — спостерігаємо, як ростуть групи, групки, каплички, з менш чи більш місійними претенсіями голосити єдину і виключну правду, яка, розуміється, є лише в них. Тут властиво не було також нічого надто загрозливого: і французький соціалізм та націоналізм, і молодий польський рух (який біс серед нього розізнається?) дають масу розгалужень та відтінів, масу взаємних суперечностей, що кажуть їм гризти одне одного. Але над ними існує один надрядний чинник: держава. В нас та атомізація викликає великий знак запити. Тут не йде про еклектичне згуртування всіх в одну отару, під один ідейний мундур — іде про те, що люди, запалені однією ідеєю — готові пожерти себе разом з костомачами і копитами. Не будь над ними чужого надрядного чинника, все те полізло б собі з ножами до горла, під тими ж самими прапорами, з тими самими знаками на шапках і з тими самими піснями. Одним словом — український націоналізм починає переживати добу, мов би скопійовану з теперішньої большевицької: доби самопожирання.

Справи зішли на речі зовсім другорядні. Коли подивимось на Марсове поле українського націоналізму — бачимо звичайне подвірячко з гандлесами. Конкуруційні бійки, галас проповідників, що виклинають на саме дно пекла своїх учорашніх і найширших одноподумців та однокашників, гам, брязк, лемент, карузеля і ярмарок ідей. Ідейні обарінки, пофарбовані рожевою аніліною патріотизму, продають в кожному заулку. Маґіки перед своїми будами виґолошують формули таємних цитат та заклять, і, сівши при касі, продають праворічним білеті вступу у свій храм-буду. Людина, що стоїть від ранку на одній нозі, викликає загальний подів і призначення за силу характеру і рекорд... Націоналістичні католики, єванґеліки, православні і т. д. розпродують нікелві медаліки зі своїми святими і молитовниками своїх правд. Що Бог є — всі погоджуються. Але ніхто не вважає суперника гідним Його почитати!

Один стоїть на голові, другий ковтає вогонь, третій з піднятою рукою — в кого істина? У цьому галасі сама Ідея відпихнута в кут і витирає там порохи. Транспаренти двадцяти виключених правд закрили її зовсім і вона залупаталася у своїй ході в їх шматтю. І вириває мимохіть питання; чи, — коли вона, як у 1917 р., стане знов у якусь буремну ніч в окопах, вдивляючись зпід чорного кашку у тривожно пітьму, дає чатьсь ворог — стане хто біля Неї праворуч і ліворуч? Ця єдина правда якось дивно загубилася. Та й як мають стати обабіч Неї ті, що зуть самі себе ворогами?

НЕ-ФІЛЬСОФ.

Міліон для Вільна

ЩАСТЯ ВСМІХНУЛОСЯ ДО БІДНИХ.

Шіснаятий з черги, а перший після нового поділу льосів на п'ять частин, міліон золотих, упав в останнім дні тягнення четвертої класи сорок першої Клясової Льотерії на число 128215 у Вильні.

Не раз читаємо про труднощі, в яких живе Виленщина, тому теж цей міліон буде мати зокрема спеціальне значіння для місцевого господарства та причиниться у великій мірі до піднесення добробуту населення цієї частини країни. Повстануть нові варстаті праці, які багатом родинам безробітних запевнять змогу заробітку.

Не маємо ще докладних вісток щодо осіб, яких так щедро наділила Фор-

туна. Покищо відоме тільки те, що це люди бідні, яким цей капітал принесе великі зміни в дотеперішнім способі життя. На п'ять осіб виграли три пані. Це знаменна ознака, бо теж підчас минулого тягнення пані тішилися спеціальною ласкою долі.

Нині кожний з тих, що виграли має 160.000 золотих завдяки тому, що поділили льос на п'ять частин. Будучність належить до них, як теж до тих, які виграють у сорок другій Льотерії, яка саме пичється.

Треба тільки поспішитися і засобитися льосом до першої класи, бо тягнення починається 22. червня ц. р.

ТЕАТР

Так зовється новий театральний журнал, орган «Управління в справах мистецтва» підсоветської України. В першому числі за 1938 р. з українського театру — тільки руїна. На окладці портрет Леніна, а в середині кілька його портретів з пес, граних тепер на Україні («Правда» Корнійчука та «На березу Неві» К. Треньова в постанові київського театру). Поза одним Бучмою, відомим з агітфільми «Шевченко», майже самі москалі і жиди, назви пес також російські — всякі «Землі», «Сімії Овадісі» Переца Маркіша і т. п.

ВІРШОВИЙ РОМАН ТЕРЕНЯ МАСЕНКА

В «Літературному Журналі» розпочав Терень Масенко друк свого роману п. т. «Степ», на тему:

Супокійні, задумані води
Степової ріки — Ташлика
Напували історію роду
Родовитого вкрай юнака...

В поемі непогані ліричні місця і цікаві з побутового боку дитячі спомини, нпр. про Великдень:

На великдень в селі фарбували
Сотні тисяч (?) усяких яєць:
У степах — крашанками їх звали,
В кожній хаті був хемік-митець;
Мати брала пахучого сіна,
Що зросло на твердій ціліні,
Фіолетове брала насіння
І варила усе в казані.
Накладала пшеничну полову,
Мов пісок золоту і сипку,
І, не знаючи з хемії й слова,
Кипятила полову в горшку.
А, зваривши ті трунки численні,
Викладала у глецих тонкий
Фіолетові, жовті, зелені,
Як трава польова, крашанка.

Поема дуже характеристична тим, що вона, із зразками інших того типу поем, показує зворот сучасної української поезії до більш форм, до епіки.

ПОЕМА ІГОРЯ МУРАТОВА

Зразком змагання до великих форм є й поема Ігоря Муратова «Остап Горбань», якої початок надруковано в I кн. за 1938 р. «Рад. Літератури». Зразок стилю поєми:

...Вона була, як порцеляна
між сильних бронзових жінок
старого, рибного лиману;
І легкий дівочий крок
пташиним шелестом здавався
у скрипі кованих чобіт,
— та й ніколи не ввижався
ні став, ні тин, ні шепіт віт
святково вбраної черешні,
ані полтавські солові —
і тільки співи негугешні
до сліз бентежили її,
коли увечері на ганку
співала мати... Все ж дочка
була найсправжній задіпріянка,
рибальська дівчина гнучка...

СВОЇ МІЖ СОБОЮ

Маємо спектакел гідний богів! Одна газета закинула «Новій Зорі», що вона большевицька, людовофронтівська; «Нова Зоря» у свою чергу пише явно про те, що «Вістник», а властиво його редактор — моральний справник і духовий батько убивців та інших молодців, що, стріляючи під церквами з клячів, не дають побожному редактору «Нової Зорі» у скупченні молитися... «Вістник» репетує про денунціяцію і називає редактора «Нової Зорі» хамом. «Нова Зоря» окремо в передовиці обурюється на те, що молоді люди сміють її називати большевицькою... Слово стратило зовсім свою вартість, ніхто з них не числиться. У запалі дискусії панове з обох боків, до речі — рідні собі духом, як два браття сіяємські, пускаються, як бачимо, на все: денунціяцією до поліції, образу «гонору» і,

хотівби в нас бачити, а з простіського собі «хуторянства». Редактор «Зорі» (б. старшина, голосний був свого часу його виступ у каліській «Веселці» проти большевицького Тютюника) в імя саме свого хуторянства поборює однакою і комунізм і фашизм, як крайності, яких не терпить його ідеологія: «моя хата з краю». Тому Винниченко зі своїм «щастям» для нього — як вареник у сметану.

УКРАЇНЬКА ПОЕЗІЯ ПО ЖИДІВСЬКИ

У Коломні появилася «Майн Україншер Альбом» др. Авраама Кляйна, що дає збірку перекладів з українських пісень, фрагменти «Слова о полку» та вірші деяких старших і молодших поетів — Шевченка, Франка, Тичини, Маланюка, Липи, Дригинича. Збірка цікава тим, що в Галичині досі сучасних українських поетів на жидівську мову майже не перекладали — інакше є на Придніпрянщині, де советська влада намагається популяризувати по жидівськи (і на виворіт) писання деяких своїх урядових письменників. До речі «Слово о полку», над перекладом цілості, якого працює др. Кляйн, перекладають тепер, як довідуємося, на жидівське теж поети Гофштайн і Фефер.

На зразок, щоб наші читачі могли виробити собі погляд, як по жидівськи звучить української вірш, подаємо одну строфу з Е. Маланюка:

Ой, фінстер фін ляйтіг із мір,
Ец корчен зіх одерн фін мі,
Фарнайт ін а зак майн гебайн,
Дертрункт ес, ві кайнмал гевайнт...

«Я — СИН ТРУДОВОГО НАРОДА».

Ці перші слова присяги новобранців червоної армії взяв за наголовок Валентин Катаєв, один із дуже обмежених талантом і культурою, але офіційний бард сталінської Росії. Ця плоска, лубочна повість цікава для нас тим, що її акція проходить на Україні в часах 1918 року. (Епілог через 20 літ на черв. площаді в Москві, коли Семен, вірний малорос, а в часи революції борець із Скоропадським, німцями і ін. стає директором заводу...). Цікава теж мова, якою говорять герої: українська, часів «Салдацького потрету», або драм Гаркуна-Задунайського. Мета повісти — «оборонна». Україна, як і в 1918, дасть відсіч інтервенцістам, і на це складає присягу новобранець — син Семена, активіста і директора. Типова агітка, яка в советах уважається літературою.

НОВИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖУРНАЛ

З останнього числа «Рідної Мови», органу І. Огієнка, довідуємося, що «Рідна Мова» переходить на журнал літературний. Це гарно і з цього можна тільки радіти. Але оповіщуючи про це, редакція непотрібно пише, що в нас нема ніякого літературного журналу. Це невірне. Те, що літературні журнали в нас «необъективні», як це закидає їм «Рідна Мова», зовсім не дискваліфікує їх літературної вартости. А й сама «Рідна Мова», звертаючи увагу лиш на мовний бік творів і підносячи всякі мірности до рівня літературних творів, чи ж не дає зразків яскравої необъективности?

КОМУ ЯСНО, КОМУ НІ?

«Нова Зоря» (в ч. з 5. VI. ц. р.) в одній статті пише, що «Назустріч» є «неясна». Чому б католицькій газеті не висловитися ясніше щодо тієї неясности? Про що саме йде? Бо «Назустріч» ані не реферує з набожністю Троцького, ані не містить графа Лося, ані не пише дитирамбів Петрові І, ані не хвалить царицю Катерину II за те, що знищила рештки козацтва — так, як це робить «Нова Зоря». Отже що не ясно?

ХРОНІКА

УКРАЇНЬКА

ПАМ'ЯТІ Б. І. АНТОНІЧА

На книгарських полицях появилася дві по- смертні збірки поезій цього талановитого поета: «Зелена Євангелія» та «Ротатій». Деякі з віршів, помічених у тих збірках, наші читачі мали вже змогу читати на сторінках «Назустріч», — зрештою покійний поет надто добре вже відомий, щоб ми потребували рекомендувати його вірші.

Зваживши, що з початком липня припадає річниця смерті поета, редакція «Назустріч» постановила видати спеціальне число, присвячене його пам'яті, як людині й поетові. На число складуться спеціально написані статті про поетичну творчість Антоніча, спомини його друзів, фрагменти недрукованих іще творів, м. і. опери «Довбуш», листування, а окремо його життєпис і бібліографія, так, що число буде своєрідною монографією поета. Крім цього у текст увійдуть цікаві знімки.

Усіх, хто має будьякі матеріали щодо особи й творчости Б. І. Антоніча, прохатимемо визначити нам їх до використання, надсилаючи нам матеріал не пізніше 25 червня.

ВИСТАВА СОНІ ЛЕВИЦЬКОЇ

Померла минулого року Соня Левицька була добре відома в Парижі і його мистецьких кругах здобула собі велике признание та популярність. Саме в травні ц. р. відбулася вистава її дереворитів та акварелі у галерії Ле Гаррек-Саго, яку відкрив генеральний Директор Мистецтв Жорж Гюйсман.

Цікаво тут зазначити, що в Парижі існує спеціальне товариство «Друзів Соні Левицької» під головуванням таких відомих імен, як Еміль Бернар, Жан Маршан, Вальдо-Барбей. Виданий тим кружком бюлетен приносить цікаві голоси критиків з різних часів про творчість нашої малярки, де підкреслено «поезію, яку вона принесла з її рідної української землі». Між голосами тих, чії книжки вона ілюструвала, цікаві нотки Поля Валері та Емілія Вергарна.

Речі С. Левицької бачали ми на виставі у Львові тому кілька літ і головню її акварелі здобули загальне признание критики. Українські мистці в Парижі, яким вона завдяки своїм зв'язкам не раз приходила з поміччю, згадують покійну з великим жалем.

МАЛОВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МИСТЕЦЬ

З кінцем квітня відкрито в салоні Еспланада-готель в С. Павльо (Бразилія) виставку картин Д. Ізмайловича, що виставляе разом з відомим уже скульптором А. Коршем. З репродукцій бачимо, що Ізмайлович це автор малюнків на індійські сюжети. Бразилійська преса прийняла виставку прихильно.

Вістку цю беремо з сан-павльської газети «Зоря», що сама собою уявляє куріоз. На першій сторінці виписане гасло: «За самостійність, соборність демократію!», а далі стрічаємо потрет Митрополита Шептицького — і відому статтю В. Винниченка «Щастя і конкордизм» (доклад її свого часу висвітано в Празі), де він пише, що першим пунктом конкордизму є — боротьба з релігією. Щось тут не до ладу — або одно, або друге!

Але треба зазначити, що таке становище, крайньо дивовижне, впливає не з якихось «людовофронтівських» симпатій, як це дехто

в найкращому випадку, на звичайну лайку, в якій вони оба майстри.

Можна б дивитися з негодуванням на таку полеміку й обезцінення слова. Та ні одних, ні других немає чого жаліти: Це ж обидва ті журнали самі причинили до цього стану спроститування слова, що його тепер бачимо. Вони тепер збирають лиш ті квітки, які самі насадили. Чи ж не писала колись «Нова Зоря», нині сама названа большевицькою, що «Назустріч» — большевицька, бо вважає, що в філософії Бергсона є елементи католицькі? Коли Бергзон кілька місяців пізніше офіційно став на католицькі позиції, то «Нова Зоря», набрала води в рот! А «Вістник» чи ж не обороняв одного свого чільного співробітника, який не маючи ніяких аргументів мистецького характеру, писав (у «Самостійній Думці»), що «Назустріч» виходить за гроші польської поліції?? Чи це не була денунціяція, хоч би перед власним громадянством?? І коли нині обидва згадані журнали в святому обуренні протестують проти «денунціяції», ми можемо тільки підсміхатися із співчуттям: пороса само мішок дере та ще й квичить!

На маргінесі цієї «полеміки», про яку нам справді прикро писати, тому, що участь у ній беруть люди, які зуть себе націоналістами і католиками, годі не звернути уваги на становище «Нового Часу», а властиво його «Літ. наук. додатку». Там Л. Нигрицький дуже обурюється на гострий тон відомої книжки С. Доленги (в якій С. Доленга нищить др. Донцова його ж власною методою), але водночас не застерігається проти того гострого тону у др. Донцова; відомий його недавній випадок проти Ю. Косача. Зрештою ми не мали б претенсій до «Н. Часу», коли б: «Н. Час» не видав свого часу книжки Ю. Косача і не рекупмував її на рівну талантом Лесі Українці і — коли б сам Л. Нигрицький нещодавно не писав похвальних рецензій на Косачеві книжки. Погано з критикою, яка не хоче (чи не осмілюється) обороняти своїх поглядів!

цукорки
чоколяди
ангרותи
солодке
печиво

ФОРТУНА НОВА
Львів

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна 0.90 зол.
Чвертьрічна 2.70 „
Піврічна 5.40 „
Річна 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокє число 2.50 Кч.

В АВСТРІІ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодинокє число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

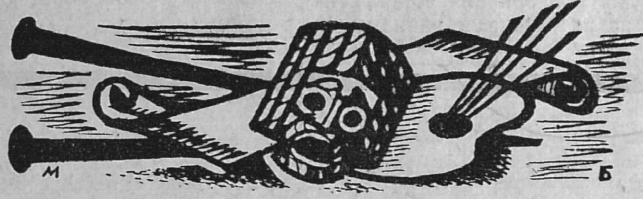
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належистоти готівкою або поштовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 10. Тел. 110-42.

„Nasoutritch“, Lwów Rynek 10. Pologne. — „Nasoutritsch“, Lwów, Rynek 10. Polen.

НАЗВУСЛРІЧ

ЛІТЕРАТУРА,
МИСТЕЦТВО,

НАУКА, ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ.

РІК ВИДАННЯ ПЯТИЙ

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ Ч. 9 (105) 15 ТРАВНЯ 1938

Д-Р ЯРОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

ЛІТЕРАТУРНА ДИСКУСІЯ

(сприводу 5-и річчя смерті М. Хвильового)

Дня 29 лютого 1938 р. минуло 10 літ від закінчення великої літературної дискусії, що велась на підсоветській Україні на протязі по-верх трьох літ, від 30 квітня 1925 р.

З маленької справи почалась ця дискусія: з незначного письменника Гр. Яковенка, що, ображений за відкинення його оповідання на конкурс, закинув критикам неважливе ставлення до літературної молоді. І посипались статті, брошури, віршовані й прозові сатири, а то й грубозні книги із кількох сторінками друку. Їх кількість доходить нині вже мабуть до чотирицифрового числа. Закипіла ціла підсоветська Україна у завзятой, пристрасній полеміці. Зразу прикидались глузливими насмішками самі літератори, але скоро заговорила й молодь, а в половині 1926 р. підійняла свій голос ще й комуністична верхівка. Далі заворушилися різні літературні організації та пішли у наступ за опанування широким мас і молоді — одні згуртування розвивались, інші падали, аж доки з поч. 1928 р., під натиском компартії, не почались виразні змагання до ліквідації літературно-мистецьких організацій загалом. Закінчилась літературна дискусія покаяним листом перед компартією. Отже форми цієї дискусії були різноманітні: стаття, памфлет, відозва, лист, деклярація, програма, постановка, брошура, книга... Але найцікавіші два великі диспути з початком і з кінцем літературної дискусії: 1925 р. диспут у київській Академії Наук з участю... урядових представників. Бо вкінці фізичний тріумф припав — компартії.

Хвильовизм.. Бо вся літературна дискусія була боротьбою хвильовизму і боротьбою з хвильовизмом, із концепцією Миколи Хвильового, висловленою у його голосних 23 памфлетах (24-ий вже не дозволили йому надрукувати), злучених у збірках: „Камо грядеши“, „Думки проти течії“, „Соціологічний сквівалент“, „Апология писаризму“. Уже самі титули тих збірок чого варті! А в них статті: „Про сатану в бочці, або про графоманів, спекулянтів та інших „просвітан““, „Про Коперника з Фрауенбургу або абетка азіатського ренесансу в мистецтві“; „Психологічна Європа“; „Масовізм — Московський — і Ваш“; „Московські задріпанки“... Оце й ідеологія хвильовизму.

Куди йдеш? — питається Хвильовий літературну молодь і всю українську літературу. Два шляхи перед тобою: Європа і просвітанство. А ось те просвітанство: „Сатана в бочці“ з гопаківсько-шараваристі „просвітан“ вилазить зі свого традиційного кубла і хмарою суне на город. Буде великою помилкою гадати, що оце „підвісив чорнозем“... Безграмотне міщанство — ось хто. Це саме та „рідненька просвіта“ в вишиваній сорочці і з задріпанським світоглядом що в свій час була ідеалом куркулів. Тепер, в силу своєї безпринципності... вона робиться „червоною“ і йде „селозувати“ (певніш — профанувати) міську пролетарську культуру“. Не туди шлях українській літературі. Її шлях — на психологічну Європу. „Що ж таке Європа?“ — питає Хвильовий. — „Європа — це досвід багатьох віків. Це не та Європа, що її Шпенглер оголосив „на закаті“, не та, що гние, до якої вся наша ненависть. Це — Європа грандіозної цивілізації Європа — Гете, Дарвина, Байрона, Ньютона, Маркса...“ або: Європа — „це європейський інтелігент у найкращому розумінні цього слова... Це — доктор Фауст, коли розуміти його, як допитливий людський дух“. В письменстві означає це найвищу мистецько-технічну кваліфікацію авторів. Тому Хвильовий проти масовізму, проти гасла: призвати в літературу якнайширші маси робітництва й селянства. Це дає у висліді — літературну халтуру, бо письменник мусить бути відповідно освічений. Навлаки, провід у письменстві належить глибоко підготованій інтелігенції. сильній індивідуальності. Шойно так можна підготувати молодь та маси до письменства. Така висока культурна кваліфікація потрібна саме українській інтелігенції, бо Україна має відіграти провідну роль в історії людства: „Отже, гряде могутній азіатський ренесанс у мистецтві, і його предтечами є ми „олімпійці“. Як в свій час Петрарка, Мікель-Анджельо, Рафаель і т. д. з італійського закутку запалили Європу огнем відродження, так нові мистці, з коліс пригноблених азіатських країн, нові митці-комунари, що йдуть за нами, зійдуть на гору Гелікон, поставлять там світильник Ренесансу... над темною європейською ніччю...“

Він мусить прийти, цей азіатський ренесанс... Він прийде на Україну та створить тут нове мистецтво — „з України воно мусить перекинутися у всі частини світу й відограти там не домашню роль, а загально-людську“. І докладніше: „Азіатський ренесанс це епоха європейського відродження плюс незрівняне, бадьоре й радісне грецько-римське мистецтво“. Коли українське мистецтво має таке бо-

йове значіння, то його характеризує в нашу добу — романтика вітаїзму; тобто боротьба з ліквідаційськими настроями. Ця романтика заключає союз з українською неоклясику, що визначається особливою культурністю і по важним відношенням до моменту (різке питання: Європа чи Просвіта? Зеро чи Гаркун-Задунайський?).

Та мало того. Хвильовий заявився проти формули, що мистецтво має будувати життя — отже виступив проти утилітарного призначення мистецтва, та звуження його ролі до злосудних, практичних питань. Зокрема

українська література не може мати ніякої службової ролі у своїй орієнтації. А що носієм майбутньої української літератури має бути пролетаріят, то „дерусифікація робітництва є перша й найголовніша передпосилка до розв'язання проблеми ідеологічної організації літературних сил“. Тому українська література виходить на свій власний шлях розвитку й повинна орієнтуватись в усякому разі — не на Росію: „Від російської літератури, від її стилів українська поезія мусить як мога швидко тікати... Російська література тягнеться над нами в віках, як господар становища, який привчив нашу психіку до рабського наслідкування. Отже, вигодувати на ній наше молоде мистецтво — це значить затримати його розвиток“. Іншими словами — це теорія боротьби двох культур: української й російської з гаслом: геть від Москви! Відсіль — теорія відродження нації (в ненадрукованій статті „Україна чи Малоросія“); тільки після визволення з-під національного пригнічення відбудеться клясова диференціація. І вкінці — створення **Валіте** (Вільної Академії пролетарської літератури), як єдиного легалізованого ідеологічно-літературного центру.

Отакій цей хвильовизм. Хто ж виступив до бою з ним? Джерелом літературної дискусії був той могутній розмах, що його здобуло українське духове життя в час найвищого національного підйому 1917—19 рр., за власної державності. Більшовизм, що прийшов на зміну тих великих хвилин, бореться аж до нинішнього дня з тим розгоном і намагається його спинити. В мистецько-літературній діяльності виявився цей стихійний розгін не тільки появою великих талантів, але й численними літературно-мистецькими організаціями. А вже з 1918—32 рр. повстало яких 70 більшових літературних згуртувань — а всі вони проголошували свої платформи, спорили між собою, поборювали й обороняли себе. Була це першорядна школа для письменників, що в хаосі цієї боротьби зростали та усталювали мистецьку техніку. Однак компартія поборювала систематично всі мистецько-літературні гуртки, аж доки не підкорила їх під єдиний партійний нагляд. Із весною 1925 р. компартія вже поклала важку руку на ці організації. Ідеологія мусіла бути всюди одна: партійна, більшовицька, на службу комуністичної верхівки; формально-технічний бік творчості полишився ще вільний. На літературний овід почала насуватися партійна агітація у формі призово широким мас до літературної праці, т. зв. масовізм. Властиво й український масовізм був також тільки продовженням згаданого духового підйому з часів недавньої державності. І це зрозуміли скоро більшовики. Хоч український масовізм розвивався під пралором більшовізму, компартія скоро поставилась до нього вороже. Такими масовими літературними організаціями до літературної дискусії були, між іншими: спілка селянських письменників Плуг і пролетарських (робітни-

чих) **Гарт**. Хвильовий і сам був членом **Гарту**, але, добачуючи в масовізм небезпеку для української літератури, спричинив розвал **Гарту** і звернув свої памфлети передусім проти плужан, бажаючи згуртувати українських письменників у **Валіте** — розуміється, з пролетарською (більшовицькою) ідеологією, але на основі своєї згаданої концепції. У висліді його наступу **Гарт**, як згадано, впав, **Плуг** переорганізувався на пролетарсько-селянську спілку з обмеженням масовізму, але упала й **Валіте**. Бо за собою мав Хвильовий окрім неоромантиків, тільки неоклясиків і деяких „інтелектуалістів“ (при деякій симпатії декого з „лівого“ мистецтва). Проти нього станули збитою лавою: символісти (хоч зближені інтелектуально до неоклясиків), динамісти, частина „лівих“ (із футуристів), **Плуг** і свіжо створені масові літературні організації: комсомольський **Молодняк** та **ВУСПП** (Всеукраїнська Спілка пролетарських письменників). Та найважніше — хвильовизм, неоклясиків і валітевців засудила КП(б)У. Хвильовий мусів скоритися.

Головним антагоністом Хвильового був організатор **Плугу** і фанатичний масовіст **Сергій Пилипенко**. Масовізм був справді великим аргументом проти аристократизму неоклясиків, але Пилипенко не дорівнював гадантові Хвильового — і мусів укінці шукати порятунку в урядовій компартії. З урядового боку нищив Хвильового зажерливий Андрій Хвиля-Мусульбас, керівник пресового бюро — нахабний марксист і прилюдний донощик. Із комсомольців піддержував партійну лінію передусім Борис Коваленко — критик, зашліплений у марксизмі, але деколи хоч із багатством фактів. Усі вони нині — засуджені. Іншим численним належить менша роль в літературній дискусії. Особливо треба ще згадати хіба Миколу Скрипника, що, по правді, покryw цю дискусію своєю офіційною особою (старий партієць — мав амбіцію: розвивати українську культуру); противник Хвильового — пішов за ним тим самим шляхом: згинув від кулі (в обох самогубство?).

Що ж таке в дійсності хвильовизм? Не забуваймо, що свої памфлети писав Хвильовий між „Синими етюдами“ і „Вальдшнепами“ — між „Котом у чоботях“ і Аглаєю та Карамозовим, що до них Хвильовий дійшов через трагедію романтики в неволі „Я“ і божевільний садизм чекістки Майї в „Санаторійній зоні“. Романтична революціонерка, розстріляна власної матері, санаторія для божевільних і — сильна, бунтівлива індивідуальність, що поглядає з їдким сарказмом на Москву. А один філософ-критик стверджує, що творчість Хвильового не якась іграшка, але **біологічний** процес — отже саме найживіше, нефальшоване життя. І еволюція Хвильового від романтичного захоплення революцією до насміху над нею (революцію зіли сукни сини!) — вибухає він) була еволюцією з глибин душі. Революційна романтика, що згуртувала коло Хвильового цілу плеяду українських письменників, згинула під кулями сина до матері; полишилась божевільна санаторія під чекістським револьвером. А тут почав зростати літературний масовізм із виразною метою: підпорядкувати літературу диктатові компартії. Божевільна санаторійної зони... Відсіль — уся ненависть Хвильового для масовізму і конечність інтелектуального індивідуалізму, відсіль — гасло: геть від Москви, тієї остой червоного імперіалізму і червоної буржуазії, що виграла на масах.

Чи це розвив із комунізмом? Чи політичний розвив із комунізмом? Такого Хвильовий ані не сказав, ані не міг сказати. Навпаки, **Валіте** мала організувати пролетарську літературу, а майбутнє мало бути — пролетарське, комуністичне. І тут Хвильовий залутався, тут виїшла нелогічність, що яскравим контрастом кричить із його памфлетів. Хвильовий хотів погодити висококваліфіковану й незалежну від епігонських впливів українську літературу — з червоним комунізмом, що саме хотів залежності української культури від московської верхівки. І це була — трагедія памфлетиста Хвильового, що вже доходив до „Вальдшнепів“. Хвильовий переживав свою санаторійну зону. Звичайна логіка — пропала. Згадаймо хочби, що Хвильовий домагається від молоді „чистоплотності“, але рівночасно обвинувачує своїх противників у протипартійній „воронщині“ — а це ж зовсім не різниться від політичного доносу. І тому вже на початку лі-

ОЛЕСЬ БАБІЙ

ВЕСНЯНІ ПІСНІ

I.
Весно, весно, я ніколи
Так тобою не радів!
Понад полем
Лине мій безжурний спів.

В тінях гаю, край ручаю,
Не пізнав себе я сам —
Знов кохаю
Землю, сонце, небеса.

II.
У городі я говорив нераз:
Життя пусте!
Бо я не був у лісі, тут, де ряст
цвіте.

У городі нашіпував мій сум:
Життя — то біль;
Бо я не чув, який солодкий шум
Топіль.

Я мовив: світ — то край оман пустих,
І смерть, і тінь;

Бо не глядів я ще в озер гірських
Глибінь.

Я мовив: світ — цвинтар померлих мрій,
А ми — трава;
Бо я не чув як в лісі соловій
співа.

Я мовив: щастя і кохання — сон,
А в сні не вір;
Бо я не чув розмови тих сосон
Із гір.

Ідіте геть, зневірені, сумні:
Не треба сліз!
Лш раз один підіть ви на весні
У ліс.

Щоб вчути раз, як сіє жайворон
Пісень криштал,
Як жаби в честь весни пічнуть з багон
Хорал.

Щоб тільки йти в весняний гожий день,
Йти без пуття,
Збагнути чудо: я акорд пісень
Буття!

тературної дискусії справедливо обурювався дехто не тільки на її різкий тон (хоч це не так важливо), але й на такі методи в полеміці.

Полишається — теорія відродження української нації на азіатський ренесанс. Дивно неконсеквентний цей ренесанс і фантастичний. Але саме він, обік гасла: геть від Москви!, вразив найбільше червону Москву — в ньому добачила вона всю істоту хвилювізму. „Претензія України, — пише спеціаліст від побороювання українського й білоруського націоналізму Євг. Гірчак — її месіянство щодо народів сходу є не що інше, як давня мрія української буржуазії й української глітайні про опанування східних ринків. Це — теорія українського імперіалізму, що прикрасилася химерним убранням „азійського ренесансу“. — Статті про відродження навіть не допустили до друку; вона надто просто висловлювала правду: із знищенням національного гніту розв'яжеться легше й клясове питання.

Вчинивши Україну центром між азійським та європейським світом, із ідеєю, поверненням до західно-європейського інтелекту — визначив Хвилювий українській літературі шлях на майбутнє. Безкомпромислово зявився він за Західною Європою і вислав тим давню, традиційну (ще з XVI ст.) тугу України за високою культурою. З їдким насміхом, доведеним до вуличної лайки, ударив він на просвітанство, що творить літературну халтуру у вузьких стінах власної хати з гаслом: аби тільки ріденьке, — і категорично зажадав від українських письменників найвищої технічної кваліфікації. З ідейного боку кинув він гасло широкого імперіалізму української літератури при центральній українській проблемі. Без сумніву був це відгомін непереможного бажання українських письменників післявоєнної пори: вийти на необмежені шляхи загальнолюдські.

Трагедією Хвилювого було, що він формально не міг відступити від пролетарської (комуністичної) платформи; після згаданої партійної ухвали з 1925 р. було неможливо надрукувати концепції з іншою ідеологією. Тому він тільки обмежився вказівками на те, що комуністична партійність знищує мистецьку вартість творів. Але не кінцею треба було цю партійну платформу перебільшувати аж до заперечення своєї партійної ортодоксальності і до виявлення неортодоксальних ухилів своїх противників. Важким недоглядом Хвилювого було й легковаження масовізму. Хоч масовізм ішов під боевим прапором компартії, він був по-правді рухом, що все нависав над історією України й тому домагався вкінці якоїсь розв'язки.

І зудар між масовізмом та інтелігенцією — це й була властива істота хвилювізму. Цей зудар навис фатальними наслідками за часів української державності, а масовізм визискала знову Москва (на цей раз червона) проти України. Аристократизм духа, „олімпейство“ — не залагоджували цього конфлікту. Цього моменту не доцінювали й неоклясики. Тільки компроміс між інтелігенцією, зорієнтованою на Західну Європу, і масами — міг принести розв'язку цього трагічного зудару. І цей компроміс був би імовірно прийшов, якби не змішалась червона компартія. Але компартія перерахувалась: частинно цей компроміс став dokonаним фактом. Хоч би одним із своїх дальших гасел: „даюш“ пролетаріат! (отже масовий рух) обік рівнорядного гасла: „даюш інтелігенцію!“ — заявив Хвилювий прилюдно, що він вкінці почав розуміти масовізм. Але й масовізм поступився Хвилювому — гасло високої кваліфікації для мистця й письменника стало і для масового руху самозрозуміле, а до того треба й кваліфікованого, тобто інтелігентного проводу чи керівництва.

Це й вислід літературної дискусії: послідовне політичне закріплення підсовітської України при духовій консолідації всіх суспільних верств. Літературна дискусія — це, повто-

рім: одна з найважливіших подій, що **їх знає** культурна історія України.

А наслідки для української літератури? Після літературної дискусії з'являється, при дільній співчасті Хвилювого, журн. „Літературний Ярмарок“, що далеко перевищило усі досюгочасні українські видання й після свого короткого, бо ледви дворічного життя, не має аж до наших часів навіть нічого подібного. Почала гарно розвиватись теорія української поезії й прози та перекладу, література стала переходити до великих, монументальних форм. Та в грудні 1929 р. впав з уст Сталіна наказ: переводити в культурному житті „творчі питання“ для розгорнення соціалістичного будівництва за п'ятирічними плянами. Це

ЮРІЙ КОСАЧ

Документ чи література

Спір за романтизм у літературі мусить перейти за межі поняття історичної повісті*). Ширше можна поставити справу так: іде бій між реалізмом і романтизмом, тобто між літературою документом і літературою мистецтвом.

Відмінність поглядів, наявна від кількох років, спричинила майже кризу в одному з

*) Прикро мені, що Ю. Ліпа завдав собі зайвого труду обороняти три „невгадані мотиви“ своєї повісті „Козаки в Московії“ (Назустрич ч. 5.), які наче б я вважав вигаданими. Тут непорозуміння. Адже ж хто більш-менш поважно займається тією добою, не буде заперечувати історичних фактів такого характеру, як справа Т. Акундінова. Спирнішого могла б бути справа миропомазання Б. Хмельницького, коли брати під увагу джерела Арх. Ю. З. Руси, не завжди незаперечно достовірні. Треба було б передодити перегляд самих джерел, на що нема місця. Щодо третьої справи — скарбу царя Івана Грізого та відкриття, пороблених проф. Стелечким в останньому часі, то тишитись можна було б цією ревелцією, коли б не передодиття, яке маємо до того рода відкриття (скарби, гробівці, реліквії) державно доцільних і в Росії традиційних. Ю. Ліпа пригадає собі певно повідь „відкриття“ при кінці XVIII ст.; тоді знаходили російські вчені не лиш „документи“ (листи кн. Ольги, договори з деревлянами, бібліотеки Анни Ярославни), але й такі речі, як відомий „Тмутороканський Камінь“ на узбережжі Азовського моря, вкритий староруськими письменами. Мав це бути кордонний стовп, чи міра, поставлена кн. Метиславом Удатим. Не треба додати, що в той час завойовування Катериною II-ю Чорномор'я такі камені були дуже потрібні і ясно, що наука перейшла над ними до денного порядку.

Але річ не в тому. Я мав на гадці факт, що найсуттєвішим мотивом сюжету Липинової повісті є подорож козаків (Старушича, Латки й ін.) по скарб до Московщини. Чи ті люди історично існували? Джерельних свідчень про таку подорож нема, отже можна цілу справу по подорожі вважати вигаданою. Що ж до виховного чинника повісті, то в кінцевих партійних повістях можна б вловити немало думок, розкиданих у цінних публіцистичних працях Липи, які висловлюють люди років 1656—7. Зваживши що неавтентичність, я дозволив собі вважати його працю наближеною до зразків романтичних історичних повістей.

Ці спірні питання теоретичного підходу до історичної повісті не заторкають мистецької стійності „Козаків у Московії“, що у своїй статті я недвозначно й підкреслюю.

означало повне підпорядкування мистецтва й письменства наказам та цілям компартії. Та Сталін перечислився. Понизився загальний рівень літератури підсовітської України, занидала поезія — але гасло високої мистецької кваліфікації письменника (отже й орієнтація на високу світову культуру) стало таке само-розуміле, що воно залунало і в офіційних промовах П. Постішева, М. Хатаевича та ін. І література підсовітської України в особах її найкращих представників намагається здійснювати це гасло, не вважаючи на тамошню жахливу атмосферу. А на західно-українських землях здобуває собі це гасло тажке перевагу в боротьбі із своєрідним „просвітянством“.

найголовніших і найбільш заторкених спором жанрів літератури: у романи. Поставлено просто питання, чи роман, цей суверен жанрів останніх політ, не скінчив своєї дороги і чи не пора йому уступити поля іншим, новим?

Криза полягає на взаєминах роману й життя, літератури й дійсності соціальної природи, за якою тужимо. Моріак ствердив, що романіст стоїть у заулку: всі форми роману випробовано, всі його жанри доведено до довершеності — куди йти? На його думку треба прямувати до сурреалістичної концепції, фотографувати життя. Такі є романи — сповіді героїв Моріяка.

А. Жід висказався також за реалістичним ідеологом у повісті. Герой, на погляд Жіда, народжується „зі шлюбу письменника із життям“.

Ф. Селін давно вказував на умовність літератури, як такої. „В ній все підроблене, все підтасоване, в житті зовсім нема того, що в літературі, того, що створила уява автора“.

Ж. Дюамель підтримує Селіна — „В житті діється все зовсім інакше, ніж у книжках“. Роман Монтерляна „Піти пур ле фам“ повинен був, за класичними канонами французької повісті, кінчитись зовсім не там, де кінчиться. „Але що ж зробити, заявляє автор, життя не вміє жити за зразком, життя не підпорядковується, правилам жанру“.

Прийшов до слова документалізм, витвір повоєнної доби, який можна вважати подекуди відгомонам реформаторських виступів Пруста й Дюайса, що ввели в повість: перший метод інтроспекції — дрібязкової аналізи душевних переживань, другий — автоматичний запис подій душі, однак документалізм прагнув стати передусім відповіддю на умовність літератури, допомогти письменникові стати ближче до життя.

Ця рахитична дитина поліття проявила себе перш за все у романізованих біографіях, у романи-репортажі, у нотатниках-споминах, „фактомонтажах“. Але найважніше це те, що документ увірвався в інтегральну досі справу — чисто мистецької творчості й розвиває її, викликає дискусію (вигадана жолоси Жіда, Моріяка...), зявляючись наче б то голосом „правди“, якої нема в літературі. Зразки впливу документалізму на творчість маємо на Заході й у нас. Праджерело повіди документів, як стилю епохи, треба шукати в марксистсько-матеріалістичній концепції філософії й мистецтва. Ті всі нотатники безробітних, селян, вождів, партійних діячів, військових, конспіраторів та відома навала паціфістичної літератури („Ремарк — „найбільший письменник доби“...) виводиться поготив з большевицького нахилу до „вбиччо-залізної“ аргументації в дискусіях: документ, цифра —

ТЕРЕНЬ МАСЕНКО

Хай гримлять і зростають порти!

Степ, як море, і море, як степ,
Вічно синій і вічно цілинний!
Ви чекаєте вкупі гостей,
Що з екватора, з тропіків лнуть.
Що минувши далекі світи,
Пролетівши морями, як птиці,
В степові залівають порти
Під гарячі жита та пшениці...

Розгортають щоголові крає
Молодої республіки креса...
Ще розпрямиш ти крила своєї
І вітрила піднімеш, Одесо!
Ще устанеш з глибок руїн,
Повнокровна і силою яна,
І в далекі тропічні крає
Поженеш кораблів каравани.
Тисячліття безславні старі
Не згадають ще цвіту такого,
Як, Херсон, зацвієш на Дніпрі
Димарями й дібровами щогол.
Чорне море — коліска жива,
Чорне море — республіки купіль,
Твоя сила Азов наува,
Вас — Бердянськ, Тараног, Маріупіль!
Ще тобі, Миколаві, рости,
Ще тобі устави високо
І в далекі прекрасні світи
Випливат з переповнених доків...

Хай гримлять і зростають порти!
Хай простелять в задимлених доках
Шлях степам у широкі світи
І мости безконечно високі!
(Літер. Ярмарок, 1929).

що їм протиставити? З другого боку причина розвою документу, як сурогату літератури, пояснюється демократизацією читачького рівня, приходом до слова мас, що не грішать смаком; з черги технократизм доби — радіо, кіно, преса це більше штовхають смак читачької маси в провалля сплоченості. Ще одна причина — „соціальне замовлення“, чинник стерилізації письменницького надхнення, прекрасно співзвучний з ідеєю „документу“. Ішино розвився цей жанр у СРСР серіями „виробничих“ повістей Гладкова, Пільняка, Островського, Фурманова, „очеркістів“ типу Тихонова, і пішов блукати по Європі, жанр мало літературний для того, щоб бути художнім твором, знадобилося, щоб стати науковим.

Можливо єдиним острівцем серед моди документалізму залишається давня Англія. Там вміють ще відрізняти літературу від промислової вартості публікації, там може найправильніше судять літературу, як царину казки, вигадки, міту. Чи не симптоматичне, що якби навіваючи до традиції Стівенсона, видав Гервей Алден 800-сторінковий роман пригод Антонія Адверза, який читає й не може одірватися. Сам автор в листі до видавця пише, що написав цю книгу на прохання власних дітей, які докучали йому, щоб оповів казку. Але Антонія Адверза читають і дорослі.

Спроби заступити мистецтво сурогатом зявляються тоді, коли боротьба ідей між двома епохами не дозволила ще встановити нового стилю великої творчості. Тож не треба хилитись перед маєстатом документу, що поруч з машиною мав би стати царем нашого часу.

Бунт проти переозначення поняття дійсності, реального, як єдино вартісного, розпочався перед кількома роками. Маємо на думці надреалістичну революцію Андре Бретона, що своїми „Фаз комунікант“ поставив на порядок справу визволення людини й її духа від убийчих тисків мертвого матеріалу.

МИКОЛА ХВИЛЮВИЙ

Культурний епігонізм

...Стоїть така основна і незясована дилема: — Чи ми будемо розглядати своє національне мистецтво, як службне (в даному разі воно служить пролетаріатові) і як вічно-підсобне, вічно-резервне, до тих світових мистецтв, які досягли високого розквіту.

Чи навпаки, залишивши за ним ту-ж саму службеву роллю, найдемо за потрібне підіймати його художній рівень на рівень світових шедеврів.

Ми гадаємо, що це питання можна розглядати тільки так:

— Оскільки українська нація кілька століть шукала свого визволення, остільки ми розцінюємо це як непереможне її бажання, виявити і вичерпати своє національне (не націоналістичне) офарблення.

Це-ж національне офарблення виражається в культурі й в умовах вічного розвитку, в умовах, подібних до сьогоденної ситуації, з таким-же темпераментом і з такою-ж волею навдодгати інші народи, як це ми спостерігали й у римлян, що за порівняно менший період значно наблизились до грецької культури. Ця-ж національна суть мусить себе вичерпати в мистецтві.

Коли наші погляди в цьому випадку зійдуться з „чаніями“ нашої-ж таки дрібнобуржуазії й навіть фашистів, то це зовсім не значить, що ми помилились.

Бо і справді: національне офарблення — це не що інше, як звичайне офарблення культури того чи іншого народу. Його використовують усі класи. Найкраще за всі його використовує „третій стан“. І коли дрібна буржуазія хапється за нашу ідею, то, по-перше, вона розуміє її, як націоналістичну суть, по-друге — коли справа йде до певної міри і про те, що ми говоримо — то й до певної міри тут беззаконно-го й антирадянського нічого нема.

Словом, коли „націонал-більшовик“ Устрялов приймає програму компартії, то це зовсім не значить, що ця програма потребує корективів.

Наша постановка — це послідовний висновок із політики нашої партії, щодо національного питання. Такою постановкою ми остаточно — по лінії мистецтва — можемо розв'язати цю „прокляту проблему“, яка затримує клясову диференціацію на Україні, а відція й похід людськості до комуністичного суспільства.

Але тепер, коли ми перейдемо до дійсного стану речей, то треба сказати:

— Наша постановка тільки в тому випадку буде мати реальні наслідки, коли нове суспільство стане розглядати наше мистецтво в фокусі світових мистецьких колізій. Іншими словами: ані на мить не спускаючи з ока відповідних досягнень інших країн, ми мусимо знайти якнайближчі шляхи до повного розквіту, бо в протинному разі нема рації робити нашої установки. Що-ж до того, що ми маємо більше тенденцій на назадництво, за це говорить уся історія нашої нації.

Це-ж клясична Країна Гаркун-Задунайства, просвітництва, культурного епігонізму. Це клясична країна рабської психології. Не дарма саме вона й породила синтезу до психологічної Європи: цю „ідеальну“ просвіту. Коли тов. Сталін говорить, що розвиток національної культури залежить від самої нації, яка думає творити цю культуру, то наші епігони розуміють це так:

— „Прийдіте і володійте нами“.

Від Котляревського, Гулака, Метлинського через „братчиків“ до нашого часу включно, українська інтелігенція, за винятком кількох бунтарів, страждала і страждає на культурне назадництво. Без російського диригента наш культурний не мислить себе. Він здібний тільки повторювати зади, малпувати. Він ніяк не може втямити, що нація тільки тоді культурно виявляє себе, коли найде й одній властивий шлях розвитку. Він ніяк не може втямити, бо він боїться — дерзати!

Хіба наші сьогоденні розмови про масове мистецтво не є ознакою назадництва? Хіба нам і досі не доводиться витягнути ганебну по-

стать Гаркуна і ставити його поруч із Європою, хоч-би і для контрасту? Може й це „манівці персоналія“?

Тов. Дорошкевич вагається, що краще: просвітництво чи естетичне міщанство. Ми не вагаємося і кажемо: пара п'ятак! Міщанство — завжди міщанство і завжди йому одна ціна.

Але коли ми візьмемо конкретні постаті з нашого минулого, які захоплювались синтезмом, то й Євшан і молодий Семенко і Вороний є для нас не тільки представники певних соціальних груп, але і трагічні умови, в яких росла і розвивалась хохладія, коли взяли під увагу ту атмосферу жахливого позадицтва, в якій жив той-же поет Вороний, то нема нічого дивного, що наші естети впали в крайність.

Хіба це знамените ляр-пур-ляр не проробило з часів Оріосто певної еволюції. Хіба античний пароль „краса“ з означенням клясових сил не шукав той-же Пушкін (знову звертаємося до російської революційної літератури), не був тою яскравим прикладом? Хіба за „Русламом і Людмилою“, цим „Орляндю фуріозо“, ми не бачимо ще Пушкіна-громадянина?

Але Пушкін жив у нормальній атмосфері культурного будівництва, а Кобилянська, припустім — за великою китайською стіною, серед дикунів та епігонів. Чи могла ж вона можливо пересічний талант, поставивши перед собою велике завдання, вийти переможцем?

Український естетизм, як каже тов. Дорошкевич „становив найповерховнішу з громадського боку, найменш упливову плівку нашої літератури. Але чи значить це, що він був антигромадянським явищем?“

Коли формула: „мистецтво для мистецтва“ є ознакою розкладу мистецтва, а також суспільства, то треба сказати, що в часи нашого українського естетизму, наше національне мистецтво і наше національне суспільство тільки-но становились на ноги. Але не припускаючи навіть цієї засади, ми, заклинаючи до прийняття психологічного заходу, в той-же час надаємо представникам нашої модерністсько-етичної Європи велике громадське значіння. Бо ми виходимо не з сахаринно-народницьких засад, які затримують національний розвиток, а з глибокого розуміння національної проблеми.

Українське мистецтво мусить знайти найвищі естетичні цінності. І на цьому шляху Вороні і

Народилась „туга за вигадкою“, як каже Рамон Фернандез, бунт проти „літературної ідентичності“, проти документу, „фактомонтажу“.

Чи це мало б значити, що ми затужили за романтизмом, за його патетичною остенційністю, за його нахилом до проповідування?

Чи, справді, відновлений романтизм визнає стиль нашої епохи? Треба відрізнити в романтизмі його ідеологічну програму й його методи. Романтика В. Гюго, (який „на жаль“, як каже один французький письменник, був усе ж таки найбільшим поетом Франції XIX ст.) романтизм Байрона, Леопарді, Міцкевича, попри всі свої хиблені й смішні сьогоднішні позиції, був релевантний, виклював смак до химери, до візії, до потреби абсолютного, виховував покоління в ідеалах найчистішої лицарської традиції. Тільки це має взяти з романтизму наша доба. Вона відновляє мрію, химеру романтиків. Що нам по документах, найскрупульянтніше і найцікавіше уложених, коли їх не оживляє демон, що в мистецьких творах нас хвилює, нас спокушає, нас веде? Справді художній твір є той, що веде нас кудись поза нас, а не показує нас.

З романтизмом зв'язує нинішніх сміливих творців одно: комплекс візонерства, що його має лиш людина — здобувець, у відрізненні від виробничої людини марксистської „ери“, обложеної й причавленої томами „документів реальної дійсності“. Чи не тому одганяють нудьгу твори А. Жіда, що він пише про їх, як каже, збирає перш за все нечисленну кількість випадків із газет, щоб наблизитись до дійсності?

Парадоксально, здається: історична повість не потребує вигадок. Ясно чому — бо все що минуло, належить уже до сну, до мрії, до країни митів і магії. Пощо вигадувати но-

вих д'Артаньянів, нових Капітанів Фракасів, нових Кирилів Турів? Життя Декарта, Мольєра, чи Куліша, Лесі Українки є нині як химерна казка, як найромантичніша поема*).

Але деінде — ні, зовсім ні.
Дар життя, дар вміти спостерігати його для письменника необхідний, але це ще не є все, ані до цілості мистецького покликання, ані до повстання художнього твору. Те життя, яке мистець дає героям своєї фікції, є інше, (остаточно й у історичній повісті психологічний портрет історичного героя є теж фікцією мистця, бо історія є тільки мистецтвом; те життя з книг є подане іншої долі, а не тієї, що нею кермують земні боги й царі).

Влада мистця починається там, де кінчиться правдоподібність і дійсність.

(Ред.) Справи, порушені автором, дуже цікаві, і варта б послухати, що могли б про це сказати історики. Гадаємо від себе, що годі априорно віддавати перевагу якомусь одному жанрові, бо всі вони фактично спроможні дати мистецький твір. Зрештою тема така широка, що її не вичерпати в коротких статтях; при цьому не треба забувати, що тут говорять письменники, отже сам активно заангажований у даній творчості, де йому вільно мати свої симпатії й антипатії. Ми підкреслили б тільки деяку розбіжність гадок у першій (у 4 ч. „Назустріч“) статті і в цьому числі: в одній автор обороняє історичну вірність, отже до деякої міри документ, а тут проблему кладе в трохи іншу площину, допускаючи мистецьки зумовлену фікцію.

*) Дозволимо собі з приємністю відмітити книжечку Гл. Лазаревського (Молодість Л. Українки) — незвичайно талановито оживлений й одухотворений документ, що підходить близько до меж художності.

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО

Баяда про короткозоре Ельдорадо

В далекі моря пішли кораблі
З людьми, що набридли своїй землі.
А людям набридли своя земля,
Набридли людям ласка короля,
І вони прийшли до портів іздала,
У людей в кишенях вітер гуляв,
І чортик ножа виглядав зза хляв.
Був у них хаотично оздоблений ріт,
Од легеньких пушків до великих борід,
І кремезні руки, що рвали дріт.

Люди сіли на свій корабель
І поїхали до фантастичних земель.
Люди спали на палубі в спеку й мороз
У шокі їх бив безпритульний трос,
І вночі наступав на ноги матрос.
Люди снили місцями великих озер
І спросоння мимрили: — „Пробачте, сер“.
А матрос сміявся й плював за борт,
І мріяв про черговий п'яний порт,
Щоб випити з дівчатами, хай їм чорт.

Люди їли щодня свій черствий хліб,
І чекали землі, де злісти могли б.
Їх привіз корабель до порту Пара,
Де в кашах Пріпапа красунь гора,
Золота, пранців та іншого добра.

Покинули люди свій корабель
І злізли на землю чужих земель.
Останні центи спустили в порту,
Останню кишеню визнали за пусту
І стали шукати свою мету

Спритний гідадьго до них прийшов
І роботу їм випадково знайшов.
Він сказав, що в нього великий такт,

Знайде він для людей Ельдорадо, факт,
Але ось дрібничка, — підпишіть контракт.

Люди рота роззвили, й кавалер
Їх повів до підніжжя Кордлієр.
На плянтацію вивів, сказав: — „Стоп!
Ельдорадо тут! Кожний з вас холоп!
А хто тікатиме, — куля в лоб“.

І подумали люди: — „Це тут? Ба, ні, —
Ми несли Ельдорадо на своїй спині“.
Але пізно. В джунглях нема воріт. —
Не вернутись додому, де вирис рід,
Із руками, що двали б не тільки дріт.*)

*) Вірш, в якому т зв. „езопівською“ мовою висловив Влизько своє розчарування в комунізмі — короткозорому Ельдорадо, куди люди заїхали кораблем революції і фактично потрапили на нову плянтацію — колгоспи. Як тепер ставиться советська критика до Влизька, видно хоч би з цієї цитати з „Літ. Газети“:

„Поетія неминуче стала за терен боїв, падінь, поразок і перемог. Змінювалися рельєфи і карта. Для різноманітних жовтоблукатних влизьків (!) поезія відображала подвійну роль. Вона була широкою для бандитської діяльності й зброєю бандитського нападу й зрадницького отруєння. Історія жорстоко мстить. У безсилій, але скажених люті, ці „поетики“ розгубили останні крихти „даровання“. Справедливий меч диктатури пролетаріату знищив цю черву на тілі нашої молоді і здорової літератури“... (Є. Адельгейм).

що ми не підемо на альянс із грінченківщиною. Ми, як і пролетаріат, ведем свою родословню від Куліша, від великого „третього стану“. З потенціальним буржуа ми нічого не маємо спільного. Вузько-утилітарний сахарин ми виробляти не будемо.

Тов. Дорошкевич не виправдав безграмотність нашого письменника, бо він грубо підійшов до системи надбудов. В мистецтві не завжди така послідовність: дворянин-розночинець — селянин-робітник. Буває і так: дворянин, а потім селянин Шевченко. Де-ж подієся Винниченко? Очевидно, в еміграції.

Тов. Дорошкевич, виправдовуючи безграмотність нашого письменника, який нездібний розібратися в психологічній Європі, тим самим і своїм великим авторитетом пропагує так званій масовизм. Оскільки-ж ця „червона культура виходить під натиском ідеології зі столиць ського отруба, ми зі спокійною совістю беремо цитату з Тугенгольда: — „декаденс — то є все-ростаюча переподбудова мистців: кольоральні виставки, ринки картин, де справжні твори мистецтва губляться в цілому морі буряну, незлічаний наповн наслідувачів, чий верескливий поросят, які з ненажерством накидаються на кожного більшого мистця, залязують і привозять до абсурду кожному велику ідею, нарешті декаденс є повним розривом між народом і мистецькою культурою, між публікою і мистцями. Але всі ці симптоми свідчать не так про занепад мистецтва, як про смерки нашої культури“.

Всі ці ознаки ми бачимо й тепер у себе. Декаденс дійшов своєї кульмінації. Ми бемо тривогу й заявляємо: — Та кляса, що дала геніальних теоретиків і практиків революції, не може не дати в скорому часі і своїх більш-менш талановитих митців. Вергілій прийде... можливо й тепер із провинції, можливо й тепер не один. Він не був навіть за сторожа в університеті св. Володимира, але він одкрив нову сторінку в історії світового мистецтва. З його приходом буде нанесено страшний смертельний удар культурному епігонізмові.

— Фу, чорт! Пробачте: і тут лірика. Так от останнє питання.

(Ред.). Зразок памфлету М. Хвильового, в якому він, прикриваючись комуністичними позиціями, підважував їх основи націоналізмом.

Твоя цера може бути гарніша ніж ти думаєш.

Природа обдарувала кожную жінку чистотою, гарною і чарівною церою. Але багато жінок довгі роки занедбують цей дар природи. Коли-ж вони бажують привернути свіжість і красу дівочої цери, не повинні журитися.

Відомий косметичний засіб Пальмолів, поручають тисячі спеціалістів косметики на цілім світі. Масуй лице, шию і рамена багатою і лагідною піною мила Пальмолів. Воно вироблюване на маслинновім оліжку, прочищує докладно пори шкіри, оживлює наскірне і привертає цери, в короткому часі, давню свіжість.

ШАМПУН ПАЛЬМОЛІВ ПЛЕКАЄ ВОЛОССЯ — ЯК МИЛО ПАЛЬМОЛІВ ЦЕРУ. Маслинові і пальмові олії, вживані до виробу цього знаменитого Шампуну, мають докладно і привертають волосся пушистість і природну красу та дозволяють укласти його хвилясто. В КОЖНІЙ КОПЕРТІ 2 ТОРБИНКИ ШАМПУНУ.

БІЛЬШЕ НІЖ МИЛО — ЗАСІБ КРАСИ

Мило Пальмолів можна дістати у всіх парфюмеріях і дрогеріях та у крамницях Народної Торговлі, міських українських кооперативах і Центросоюзі.

О. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Пережресні стежки психології

Становище сучасної психології в світовій глянці нинішньої людини доволі особливе. Існує безперечне намагання у нинішніх психологів вийти із стін лабораторії, де ще недавно мірили часи реакції на такі чи інші зміслові подразки, чи усталювали ступінь вірності та засяг пам'яті і т. п. Видко в них бажання йти назустріч життю, його щоденній проблематиці, бажання охопити своїми міркуваннями конкретну особовість кожного із нас, з її радіощами, питаннями, проблемами і розгадками. Та, на жаль, життя не легко сприймає в себе це намагання, ширші кола не зовсім оцінюють оці спроби і відносно мало завважують зусиль, щоб відповідно засвоїти собі нові психологічні теорії і належно їх вихиснувати для практики і розуміння життя.

Діється так мабуть тому, що сучасна психологія промоче забарго ріжних доріг і стежок у гушавину життєвих питань, і тим чином людина опинюється не перед однією спробою розв'язки проблем психологічного життя, а новим важким завданням і новою трудністю: вибрати поміж кількома — на погляд дуже різнорідними психологічними теоріями, — одну правдиву, чи тільки найімовірнішу.

Трудність ця — на ділі тільки позверхня. Різнорідність доріг і підходів не рівнозначна на ділі із незгідністю досягнень. Показати під зверхнім хаосом на першій погляд пережресних розвиткових ліній заховану спільноту метод і засновків, та доказати, що можливо наблизити та узгіднити розходження висновків і вислідів — буде саме метою нашої статті.

ПОСТУЛЯТ „ЦІЛОСТИ“ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ.

Спільною рисою новітньої психології, що саме найкраще пояснює розбіжність її розвиткових напрямків, є **настанова на цілість психіки**. Сучасна психологія є психологією „цілості“, у відріжненні від психології давнішої, що з елементів простих вражін і найпростіших почувань та їхніх що-раз-то складніших сполук, намагалася відтворити психічне життя та його закони. На гадку сучасних психологів (Шпрангер), ніяк не наблюдаємося до розуміння наприклад гніву Мойсея, коли покажемо, що його гнівний порив, це чергування і повязання уявлін, почувань, осудів і постанов. Щоб розуміти, треба нам — на думку Шпрангера — вийти не від елементів, але від цілості, чи цілостей. Від розчленованої цілості, тобто структури вдачі Мойсея, зажуреної в цілість його тодішньої життєвої ситуації, при узглядненні цілості його попередньої індивідуальної долі — треба йти до поодинокого прояву його гніву. Шойно тоді — як частина тих цілостей-структур, — набирає поодинока психічна подія і поодинокий прояв свого глуму, своєї сеновности — тобто тільки бачений почерез умовини цілості, **правила цілості, тенденції цілості**, стає він зрозумілий. Оце відкриття цілості, що попереджує і пояснює свої частини завважило в вирішній спосіб на долі сучасної психології.

Прикладена до психології спостережень, як „психологія постатей“, до психології розвитку дитини (Коффа), до психології інстинктів і інтелекції звірат (досліді Келера над макапами) — найповніше могла виявитися оця настанова на цілість у персонілістичній психології Штерна, тобто в розумінні кожного психічного явища в „категоріях особовости“, як цілості людської особи, напрямленої на самозбереження і саморозвиток, а складеної із тіла, як „зверхнення душі і душі, як унутрішнення тіла“.

Персонілістичний постулат охоплювання психічних явищ, як цілості в категоріях особовости, веде в виконанні до ріжних конвенцій.

ГУМАНІСТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ І БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРОЛОГІЯ.

Шпрангер думає, що тільки тоді проявиться розуміння цілості особовости, якщо розглядатимемо „психологіка психологіце“, — без узгляднювання чужих психологічному думанню явищ фізіологічного підкладу духовности. Сотворена ним гуманістична психологія розуміння не журиться фізіологічними процесами нервів, мізку, чи залоз — вважає, що людина стає „зрозумілою“ для нас, коли окреслимо її на підставі її духовного відношення до вартостей культури, себто як економічну, естетичну, теоретичну, релігійну, соціальну, чи політичну психічну структуру.

Інакше думають характерологія як Руд, Кречер по части Клягес. Підкреслюючи із біологічного становища вагу зв'язку тіла і душі в особовости, Кречмер в своєму епохальному творі: „Будова тіла і вдачі“, (Керперва унд Характер) устало теорію „конституціоналізму“, тобто теорію зв'язку поміж видовженою, астеничною будовою тіла і замкненням у собі ідеалістичним, фанатичним, дражливым, схильним до своєрідностей і драматичности схіотимічним характером, — та поміж заокругленою, присадкуватою будовою опастичних пікніків, — а усульпенною товариською, повною гумору, практичною, схильною до епічності вдачею циклотиміків.

ПСИХОЛОГІЯ ГЛИБИН.

Дальшим виявом тяги до охоплювання цілості психічного життя, це достежування царини підсвідомости. Коли, щоб говорити образиво, психіка людини подобає на крижану гору — що її одна десята частина вирінає понад поверхню (свідомости), а девять десятків схованих у морських глибинах (підсвідомости), то ясно, що ніяка психологія цілості не може залишити недостеженими очих девять десятків — захованих у підсвідомости частин нашого „я“. Можна буде ріжно окреслювати природу цього підсвідомого, як „лібідю“, гін половий (Фройд), чи гін до ввищення (Адлер), як-не-як психологія цілості мусить стати у здійсненні постуляту цілості „психологією“ глибин. Не погоджуючись на одне окреслення суті підсвідомости, психологія глибин є згідна в оцінці першорядної ролі підсвідомости в житті, в методах її досліду (сни, свободні асоціації) в переконанні про konieczність належної контролю підсвідомого, konieczність кермування підсвідомих гонів у річніше культурно-корисної діяльності (сублимація гонів Фройда і Юнга).

ГЕНЕТИЧНО-ПОРІВНЯЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Сучасна психологія, як наставлена на охоплення цілості психічної дійсности, — не тільки не може розглядати окремо поодиноких проявів, у відірванні від життєвих ситуацій і психічних індивідуальних структур, — але не хоче розглядати поодиноких індивідуальних оформлень психічності, себто психіки культурної, примітивної, дорослої і дитячої, божевільної і звиринної інакше, як у генетичній перспективі, себто як шаблів розвиткових у цілості психічного, космічного життя. Тим самим психологія стає психологією порівняльно-генетичною, дошукуються подібностей у розвиткових стадіях психічного життя дитини і первісного людства, підкреслюючи тут і там егоцентризм і нахил до магічного думання і оживлювання мертвої природи, „ейдетизм“, себто здібність наявного бачення спогадних уявлін, Piaget Jaensch, Stanley — Hall — то знов добаує в патологічних станах психоз (божевілля) випадки упервіснення психічного життя, вороття-регресії в давно-минулі його етапи (Кречер, Жанет).

В генетично-розвитковій перспективі оформлюється зв'язна психологія, яка зправила методологічно обмежується до дотеперішнього виключно самої тільки життєвої поведінки животин і тому від англійського слова behaviour поведінка охрещена терміном „бігей-віризм“. Рівнобіжно і справа біологічних основ психіки, людина і проблема її вітальних гонів, їх опису та класифікації висувається на перший план; Мюллер-Фраєнфельс дає почин новому напрямкові психології життя, що огортає з одного боку загальні вітальні шарів психічної структури та її вітально-біологічні тони, — з другого боку навіязує подекуди до гуманістичної психології, вказуючи на вплив „наслідковості“, на нашу психіку, — тобто вплив „об'єктивного духа“, поняття, вартостей норм, наставлень, ідеалів, в творених збірних життєвими суспільними групами і перейнятих та засвоєних індивідуальними психіками.

СВІДОМІСТЬ ЯК ДЗЕРКАЛО І ЗБРОЯ. ІНСТІНКТ І ІНТЕЛЕКТ.

Синтетичний погляд нової психології на розвиткову цілість психічного життя, дозволяє поглибити розуміння функції і структури психіки. Дотеперішні початки і поступки психічного життя, доходимо до пересвідчення, що інтелект — як це вже геніяльно передбачив Шопенгауер, а за ним Бергсон, є тільки знаряддя у боротьбі за існування, є „зброєю і дзеркалом“ (Штерн) — дзеркалом, оскільки дозволяє нам з'ясувати собі життєву кожноточасну ситуацію, зброєю, оскільки дозволяє краще боротися з труднощами існування і певніше їх перемагати. Побіч психології інтелекції, як недосконалої здібності до розв'язки необмеженого числа „нових ще не подібуваних життєвих завдань“ (Штерн), приходять до значіння досліди інстинктів Thorndike Mac Dongall, як досконалої здібності до певного тільки рода доцільних, хоч несвідомих та все однакових реакцій на точно означені, важливі для життя предмети й обставини.

МОЖЛИВОСТІ МАЙБУТНЬОЇ СИНТЕЗИ

Буйність оцього верховиття поглядів і теорій, що як видається глядачеві, розходяться в різні напрямки психічного світа, тільки тоді нас дивує і бентежить, коли забуваємо, що всі ці галузі психологічної думки виростають — як ми показали — із спільного пня нашої сучасної психології на охоплення цілості психіки, як передумови для психологічного розуміння. Коли ж тямимо про цю настанову на цілість, маємо повне право вважати психологію персоналістичну і характеріологію, психологію підсвідомою, психологію генетично-розвиткову та гуманістичну в різних відмінах, не за відмінні окреслення тієї самої психічної дійсності, але за поступенне проникання в структуру шоразто глибших шарів мікрокосму людської душі в її цілості. При такому підході рівнозначність психології перестав бентежити, — навпаки пробуджує віру в оконечну одність їх майбутньої синтези.

ТИХ, ЩО ОТРИМУЮТЬ З БУДЬЯКИХ ПРИЧИН НАШ ЖУРНАЛ ЗАДАРМО, ПРОСИМО ВПЛАТИТИ БІЖУЧУ ПЕРЕДПЛАТУ, БО НАЙБЛИЖЧОГО ЧИСЛА ВЖЕ НЕ ЗМОЖЕМО ІМ ВИСЛАТИ.

МАРТІН АРМСТРОНГ

Той, що закури́в люльку

Звичайно мене не відрашує прохід у дощ, але цим разом небо заливало мене струями водою, а передо мною було ще десять миль дороги. Тому я задержався при першій стрічній хаті, може мило перед найближчим селом, і заглянув до городу. Хата не дуже захоочувала гостей, я зразу побачив, що вона незамешкана. Усі вікна були позамікані й ані одне не заслонювала занавіса чи штора. Кризь одно з вікон на долині видко було пусті стіни й вигаслий ватран. Город був здичавілий, грядки порослі бур'янами. Якби не пліт, рештки стежок та розквітлі бузки, що за кожним подувом вітру рясно обспівували траву, яка росла під ними, краплинами води, — ніхто навіть не догадався б, що тут колись був город.

Ви можете уявити собі мое здивування, коли зпоміж буюків вийшла якась людина і спрямувала свої кроки в мій бік. Найбільше здивувало мене те, що він без капелюха й дощівника так безцінно проходжувався серед такої зливи. Він був досить грубий, його сива голова вже лисявила, він був чисто обголений і вбраний в однін священика. Велике набряске обличчя мало цей дивний напружений вираз, що його часто стрічається в портретах Вільяма Блейка. Я зразу завважив, як бездушно звисали його руки по боках. З його однін й обличчя стікала вода. Це було просто неймовірно! Він зовсім не зважав на зливу. Та мені вже почав дошкулювати дощ. Мені вже лаялося за ковнір і чуприна в мене була зовсім мокра. Я промовив:

„Вибачте, пане, чи не захистили б ви мене від дощу?“

Він здригнувся і здивовано глянув на мене. „Захистити вас?“ спитав.

„Так“, відповів я, „від дощу“.

„Ага! від дощу. Але так, само собою зрозуміле. Прошу дуже, прошу ближче“.

Я відчинив хвіртку й пішов стежкою за ним у напрям входних дверей, де він задержався і пристанув, щоб мене впустити наперед, чомно склонюючись мені.

„Боюся, що тут не дуже привітно“, заго-

Наше зби́рацтво

Збірка Володимира Панькова

Нашими описами українських збірок і їх збирачів ми хочемо з одного боку показати те, що ми маємо в цій ділянці, з другого зацікавити якнайширші верстви, головно молоді. Приватні збірки — це нагромадження культурних багатств, це збереження багатств духового і матеріального капіталу нашого народу. бо маємо на увазі зби́рацтво українське і питомих українських цінностей.

В невеличкому будинку, у невеличкому помешканні Володимира Панькова, яке він всеціло віддав під свою збірку і яке інакше, як

Срібна папіросниця з Тарасом Бульбою (зб. В. Панькова).

малим музеєм назвати не можна, розміщена його колекція української старовинної етнографії.

Сам Володимир Паньків по фаху промисловець, директор фабрики „Альое“. Людина сучасна, наскрізь модерна, рухлива, полюбив і віддав себе цілком зби́рацтву нашої народної старовини. Почав В. Паньків збирати народно ношу з Борщівщини, Заліщищини та Волині та встиг придбати кількості тканин, оригінальних і, розуміється, автентичних, що дають разом багато гарних комплектів. Самих чудових стилевих сорочок є понад 80, також понад 60 тканин-прикрас голови. Збірку тканин доповнюють оригінальні килими, деякі дуже старі.

Далі йде гуцульська кераміка в дуже гарних зразках Кішака, Бахмінського і ін. миски, полумиски, свічники, барилки, кахлі і т. д. та окрема збірка народних образів на шклі. До предметів з Гуцульщини у збірку В. Панькова належить численна кількість і якістю колекція старої гуцульської різьби на дереві у своїх найкращих зразках. Тут, напр., прикрасні кужілі оригінальних розмірів із стилеве чистою різьбою. Чудові старовинні палиці гуцулок, що просто захоплюють чистим, типовим гуцульським стилем. Також гарні барилки, від яких не можна відірвати ока. У цій колекції старовинної гуцульської різьби дуже оригінальні різьблені прилади до культури масла, жентіці, молока, бриндзи і гуцульських сирів. Це

оригінальні, прості, а тому й цікаві механізми, розуміється оздоблені, бо наш гуцул оздоблює все для свого вжитку. Тільки в цих речах помислу, смаку, краси, що можна дивуватися, яке це наше плем'я культурне, яке воно шляхотне! А все це старе, що сягає поза сотні літ. Така збірка молочарської гуцульської культури може бути чудовим показовим музеєм для своїх і чужих кооператорів в ділянці молочарства. Збірку предметів Гуцульщини доповнюють вироби з міді і аляжів — хрестини, хрести, порохівниці, торби, топирці і т. п. Мимоволі нагадується збірка гуцульських предметів чеського промисловця Файгля, що кілька років тому продав її до Варшави за кільканацять тисяч доларів і яка фактично пропала для нас. Богато тисяч предметів гуцульської мистецької культури вже ніколи повторені не будуть. Також треба з заздністю дивитися на одну з репрезентативних кімнат Міністерства Закордонних Справ у Варшаві в українській обста-

Лялька. Модель Ф. Пастеллі, Німфенбург ок. 1760 р. (зб. В. Панькова).

нові, з найкращих предметів українського народного мистецтва, або на гуцульській відділі Народного Музею в Празі, чи не найкращій такій збірці взагалі.

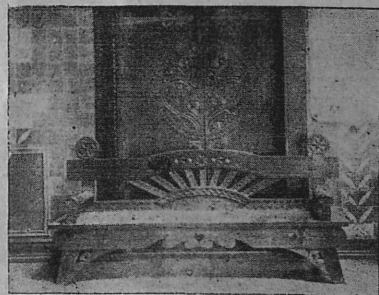
До цієї своєї збірки В. Паньків має невеличку бібліотеку з обсягу народного мистецтва. Зараз наш молодий збирач цікавиться виробами зі срібла. Це тяжкий горіх для збирача — українське старе срібло нелегко відшукати, бо воно винятково рідке, хоч би тому, що несвідомі люди дають його перетоплювати і переробляти для своїх нових потреб. Все таки в чималій кількості предметів зі срібла і цілих комплектів переважно російської, кавказької і віденської роботи ми звернули увагу на папіросницю киявських майстерень (а може якоїсь школи) і оарельфом, доволі масивним — сцени з Тараса Бульби.

Найбільше здивувало нас оригінальна пльомба княжого доби — з тризубом і портретом

князя, над якою треба б спеціально працювати, щоб усталити походження, місце і час та її повстання.

Між іншим, спеціальне зацікавлення виробами зі срібла, розуміється мистецькими або історичними пам'ятками, належить до доволі рідкого зби́рацтва, вже хоч би тому, що це коштовне діло. Знаємо, що у Києві збирав старе срібло мистець Віктор Масляників, відомий український пейзажист, знаємо теж, що у Варшаві проф. Р. Смаль-Стоцький має прегарну колекцію українського старого срібла, з історичними гетьманськими пам'ятками.

Це побіжний огляд збірки В. Панькова. Оглядини її закінчили ми переглядом кільканацяти документів нашої недавньої державности, емблемів та печаток.

Лавка. Різьба Терпивиця. (зб. В. Панькова).

Збірка молодого збирача містить у собі багато цінного, цікавого і повчального — а про це треба знати, бо напевно збірка В. Панькова при його енергії і зацікавленні виросте в цінний наш набуток.

п. к.

М. Ренаншин
в гранатових
ГОРАХ

Ціна 2 зл.

Замовляти в „Назустріч“

редо мною. Та неждано він заскочив мене питанням: „Чи ви вірите в сповідь?“

„Маєте на гадці релігійну сповідь?“
Він приступив ще ближче, так, що мало не торкав мене. Почав говорити притишеним голосом, не зводячи з мене своїх упертих очей.

„Чи ви думаєте, що як людина висповідается з якогось гріха, чи злочину, це їй не принесе полегшу?“

Що ж він хотів мені сказати?
Я радо був би заперечив, або в якийсь спосіб дав йому до пізнання, що не хочу нічого чути від відразою, та старий бідолаха дивився на мене так благально, що я не мав відваги відмовити йому.

„Так“, відповів я врешті, „мені здається, що таким способом можна до деякої міри позбутися тягару прикрих думок“.

„Ви такі уважливі“, відповів він зі своїм чемним уклонем. Він стояв так близько, що його нога дотикала мого коліна. Я не міг запанувати над відразою, що обогорнула мене від того доторку. „Ваше співчуття захоочує мене...“ зробив безцільний рух рукою, яка знов зависла тяжко, „чи ви були б такі ласкаві й терпеливі, щоб мене вислухати?“

Він стояв надомною, як кравецька лялька. Його нога все ще торкалася мого коліна і я не мав уже сили запанувати над своєю відразою, „Може ви сядете, ось тут на другому кінці лавки. Так мені буде краще слухати“.

Він відвернувся цілим тілом і хвилину приглядався лавці, вкінці сів на неї, як на коня, з обличчям зверненим до мене. Похилився вперед і вже мав говорити, але затримався і глянув на вікно та двері, описав виняв люльку з рота, поклав її на столі і вдвинувся в мене.

„Повірю вам свою жахливу таємницю. Я — вбивник“.

Це признання наповнило мене переляком і зовсім зрозуміло — та я не сказав би, що воно мене здивувало. Його дивна поведінка до деякої міри приготувала мене до чомось незвичайного та понурого. Я хвилину стримав віддих і тільки дивився на нього і він, з жахом в очах, дивився на мене. Здавалося, що він жде на якесь слово від мене, але я не міг нічого сказати. Бо і що ж було говорити?

Врешті те, що я спитав, було фантастично злишне: „І це так не дає вам спокою?“

„Так, воно мене переслідує“ він вибухнув

Роля театру

Мистецтво своєю суттю є єдине. Бо всяке мистецтво виникає з єдиної, властивої навіть первісній людині, потреби виявляти своє внутрішнє „Я“ в зовнішніх ознаках, тобто в творчості. Але в залежності від того, до яких органів сприймання безпосередньо звертаються мистецтва і через які органи вони на нас впливають, їх можна було б розбити на кілька груп, що різко відрізняються одна від одної. Так само можна розбити їх на окремі групи і в залежності від того, чи відбуваються вони в часі, чи в просторі.

Розглянемо ці питання трохи докладніше.

Людина, її внутрішнє життя й околиці її оточення обмежуються в нашому світосприйманні, рямцями просторона і часу. Час і просторона є тільки форми нашого мислення, і якими умовами не були б наші уявлення про них, переступити через їх грані ми не можемо, і все, що ми бачимо, чуємо або переживаємо, ми сприймаємо або в рямцях часу, або в рямцях просторона. Явища просторона ми сприймаємо зором, явища часу — слухом. Ці два зовнішні почуття, та ще третє — мязеве і правлять за посередників між нашою свідомістю і явищами просторона або часу. Тому ми й називаємо їх „вищими“, почуттями. Таким чином, всі мистецтва просторона і часу поділяються на такі три групи:

I. Мистецтва просторона:

1. Мальовництво (живопис).
2. Різьбарство (скульптура).
3. Будівництво (архітектура).

II. Мистецтва часова:

1. Поезія.

нагло стискаючи п'ясточки, що дотепер безжиття лежали на лавці перед ним. „Чи ви вислухали б...?“

Я кивнув головою, „Розкажіть мені!“

„Якби не ця хата“, він почав, „ніщо було б не сталось. Тамтой, мій попередник, був би далі мешкав на своєму попівстві, а я... я взагалі не відіграв би тут ніякої ролі. Хоч треба признати, що він, мій попередник, зовсім не був щасливий на своєму попівстві. До нього відносилися неприязно, із підозрінням. Тому переїхав сюди спершу, бачите, тільки на спробу. Цей дім записано йому зовсім пустий, без обстановки і без грошей: тільки оці голі стіни — коли він сюди прийшов, він мав тільки цей стіл, лавку та кілька кухонних посудин і одно складане ліжко, що тепер стоїть на горі в спальні. Деякі дома є безпечні, деякі ні, тому він хотів переконаватися, чи цей дім безпечний, заки на добре загосподарюється тут“, — він хвилину помовчав, і відтак сказав дуже поважно: „Дозвольте мені порадижити вам, мій друже, все випробувати нове помешкання, заки спровадите до нього. Деякі помешкання є дуже небезпечні.“

Я притакнув, „Так очевидно! Вогні сіни, погана каналізація...“

Але він заперечив головою, „Ні“, він сказав, „не про те йде. Я маю на гадці щось куди поважніше. Я думаю про хатню атмосферу. Чи ви не відчуваєте“, — його очі стали ще проникливіші, — „що цей дім небезпечний?“

Я тільки здвигнув раменами, „Всі порожні дома мають у собі щось неприличного“. Він хвилину призадумався над моїми словами. „Так ви нічого дивного не завважали в цьому домі?“ спитав він недовірливо.

В тій хвилині я дійсно відчув, що помешкання якимсь дивним, але це так дідала його особа; я усвідомив собі зовсім ясно, що його сугестивний спосіб говорення викликає це несамовиті враження, тому я відповів: „Ні, мені здається, що цей дім нічим не ризикується від кожного іншого порожнього дому.“

Він далі дивився на мене з недовірям. „Це незвичайне!“ заговорив він „Зовсім незвичайне, що ви не відчуваєте дивности цього дому. Хоч, правда... тамтой, мій попередник, теж спершу нічого не помічав. Навіть ця кімната, — бо ця кімната найбільш небезпечна — спершу не вражала його, як така, ні, навіть

2. Музика.

Але ще є мистецтва, в яких час зливається з просторінню, або одне переходить у друге. Як же це відбувається?

Уявімо собі таке явище. В полі непоручно стоїть дерево. Це є явище просторона, і ми його бачимо очима. Але ось повіяв вітер (явище часове), гілля заворушилося, листки зашелестіли, зашуміли. Що ми маємо в цьому випадку? Ми чуємо дерево і бачимо вітер (в русі гілля). Тобто, явища просторона перейшли тут у явища часу, вони змілися в нашому сприйманні.

Таке саме явище відбувається й у театрі.

Візьмімо твір поезії — драми (мистецтво часове) і поставимо її на сцені театру. Тим самим поетичний твір ми перетворимо в видовище, тобто в мистецтво зорове й просторона. Іншими словами, ми маємо мистецтво часове перенесене в просторінню, або мистецтво, що відбувається й у часі й у просторі, цебто мистецтво злите.

Пояснімо прикладом:

Повставмо на сцені „живу картину“, взявши для цього сцену з якогонебудь балету. Це буде просторона і статичне. Але примусьмо артистів вийти з неперушності і перейти в танець. Що тоді буде? — Непорушні постаті оживуть, статика перейде в динаміку — і народиться нове мистецтво, в якому рух у просторі зліється з рухом у часі. І дійсно, коли ми придивимось уважніше до театральної вистави, то побачимо, що театр буде свою дію в часі, а свої образи творить у просторі.

Візьмімо ще інший приклад. Зупинімо танець в балеті, хоч музика в оркестрі й буде грати далі. Що ми тут маємо? — Ми розеднали злиття видовища з музикою (мистецтво просторона і часове), обедналих раніше. Так от значить, рух є той первісток, що об'єднує відчуття зорові, й слухові в одне суцільне неподільне. Тільки в русі сполучаються просторона з часом і два (або й більше) мистецтва зливаються в одне.

Отже, таким чином, ми маємо ще й третю групу мистецтв:

III. Мистецтва часово-просторона:

1. Театр.
2. Танець.

Крім того, в наведених прикладах ми бачили вже, що мистецтва бувають статичні й динамічні. За цією ознакою вони поділяються так:

I. Мистецтва статичні:

1. Поезія.
2. Мальовництво.
3. Скульптура.
4. Архітектура.

II. Мистецтва динамічні:

1. Музика.
2. Театр.
3. Танець.

Щодо сприймання мистецтв нашими органами зовнішніх почуттів, то вони поділяються на такі чотири групи:

I. Мистецтва зорові:

1. Мальовництво.
- II. Мистецтва зорові мускульно сприймувані:

1. Скульптура.
2. Архітектура.
3. Танець.

III. Мистецтва слухові:

1. Музика.

IV. Мистецтва, що їх сприймається всіма трьома видами почуттів:

1. Театр.

ОСТАП ТАРНАВСЬКИЙ

РЕЙСИ МРІЙ

У серці шамітня розбурханих приборів, Халливий порив рве у далеч парус мрій; у тісноті мутній вечірнього покою моряцьких мандрів туга хилить гребінь вій. Казкове море! Серце — демено фрегату у неозору просторінь значить шляхи, мов виблиск шпаги — рівні, мов думки — [хрилаті, шляхи нестримних мрій, розхристаніх, пал- [ких.

Іще маленьким хлопцем полюбив я мандри, про них я мріяв ночами бурхливих снів: прудку ескадру, льотну у шикку параднім в рубашній ночі, в пітьми хвиллях я узрів.

Кому судився шлях над вирами безодень, кому у ризку вод народжувався день? Палають бурлині у багрянній сході, до них крилатим льотом зрив моїх надхнені. Бо за морями — соняшні краї далекі, бо за морями — вимріяний друг живе! І буревієм чумних вод тривожний клекіт Тріски нестримних мрій у синю далеч рве. У серці, де товчється шамітня приборів, Казкові рейси ясином привидом ідуть — та очі вістрам зору в темному покою різьблять на хвилях тми далеку, мрійну [путь.

ЮРІЙ КРИХ

скрипак, що виступав у львівському радіо дня 26-го квітня ц. р. В програму входили твори Майтуса, Барвінського, Самацеля і Римського-Корсакова.

КРАПКА НАД І

З приводу недуги ген. Першінга, одного з коаліційних переможців, преса пригадає, що він був єдиний у 1918 р., що вимагав цілковитої здачі Німеччина на ласку переможця, без ніяких умов. Захоплені військовими успіхами французи стали, на його думку, надто великодушні; хоч Англія допяла свого — знищення воєнної німецької флоти, та успіх Франції був лиш половинний, бо німецька армія залишилась непоконана. Знаємо фактичний стан: поконана армія повернула з зброєю додому, і то повернула із чужої, винищеної до голого каменя території. І це було найважливіше; всі клявулі трактатів були призначені на дальшу мету; їх потрохи завжди можна було скидати одну по одній.

Нині Німеччина сконсолідована внутрішньо і сильніша, як розділена партійництвом Франція. Прапор пророка замаяв над Віднем і всі Собеські обмежились на тому, що взяли на успокоєння нервів подвійну порцію бромю. Німецькі офіцери танцюють з віденками і хваляться, що зробилять з чехів квєдлички. Прага калатає в двері сильних міра цього і дістає категоричні запевнення, що не має чого боятися, бо їй поможуть негайно, як тільки Ліга Націй визнає напасника... Уявляємо собі: комісія складена з перувіяна і португальця поручить розглянути справу трьом підкомісіям, а ті скличуть нараду фахівців, яка, з формальних причин, відкладе засідання аж до узгодження поглядів... і т. д.

Парадоксальне в цьому те, що цей починається нова германська експанзія на славянський світ і що ми, українці, ставимось до неї зовсім не неприхильно, не заступаючи в серці симпатії до німців, незалежно від того, що вони пізніш можуть піти й на Україну, не тільки як союзники, але й як колонізатори. Справа тут іде про славянську солідарність, яку ми повинні б почувати до чехів, а все таки... Не заперечуючи, що в Чехословаччині живеться вітці нашого народу ще не найгірше, не можемо сказати, щоб аж так добре, що та вітка скочила б з пазурами до очей, обороняти спільну державу. Доля Чехословаччини нам майже рівнодушна, навіть з пункту загрози нової малярської інвазії на Закарпаття. Чехи самі зробили все можливе, щоб на Закарпатті виховати не запал до свого державного твору, який міг би не тільки сам стати їм до помочі, але й змобілізувати інші українські сили з собою, — а навпаки, намагались і далі намагаються протримати там стан перманентного розвільнення. Український воєк — є всі дані це припускати, не маючи охоти обороняти чужий йому справ, попросту здезертирує або піддається. Це буде державна зрада, але, в цьому випадку, він зробиць ніщо інше, як те, що робили недавно самі чехи, не хочючи гинути за песю маму.

НЕ-ФІЛІСОФ.

не зважаючи на одну дуже дивну особливість, яку вона має.“

Якби на дворі була погода, я був би попрацював і пішов собі, бо його балаканина почала мене щораз більше непокоїти. Та погоди не було; дощ лив ще сильніше і вже почало смерктати. Наближалася грозовиця.

Мій господар встав, „Думаю, що тепер можу вам показати особливість цієї кімнати. Її можна завважити тільки тоді, коли на дворі темно.“

Він підійшов до малого столика і почав світити лампу. Закривши її матовою накривкою, він приніс її до великого стола й умістив на ліво від мене. „А тепер сядьте посередині.“

Я послухав. Передомною було незакрите занавісами пятичастинне, вигнуте луком вікно.

„Тепер ви сидите на тому місці“, почав він, клядучи на мое рамя важку руку, „де все засідав тамтой до вечері.“

Я не міг запанувати над непереможним бажанням звернутися до нього так, щоб він не стояв за мною. Він здивувався, „Прошу вас, не бійтеся“, заспокоїв мене, „Гляньте тільки перед себе і скажіть, що бачите?“

Я знов звернувся до вікна, „Ну — бачу вікно.“

„І більш нічого?“

Я вдивився уважніше в вікно, „Так бачу ще п'ять відбиток себе, одно в кожній частині вікна.“

„Саме це“, підхопив він, „Саме це бачив тамтой, коли одинцем споживав тут свою вечерю. Він бачив п'ять інших власних усоблень, що таксамо одинцем їли вечерю. Коли він пив воду, кожний з тамтих теж пив воду. Коли він закурював цигарку, тамті робили це ж саме!“

„Так, розумію“, притакнув я, „і це так непокоїло вашого приятеля?“

Він заперечив головою, „Ні, навіть Місис Беловс, що була його служницею, не усвідомлює собі цього, що сталось.“

Я дивився на нього недовірливо, „Якто?“

„Бачите, вона не знає, що я не є моїм попередником, ми дуже до себе подібні. Навіть незвичайно подібні! Покажу вам його знімку, самі переконаєтесь.“

Тепер я рішив, що не зважаючи на дощ, я таки піду: — я встав, „Ласкавий“, сказав я, „Маю надію, що тепер, коли ви повірили мені свою таємницю, ви успокоїлись.“

Та старий заворушився. Він стискав і розкладав свої безсилі руки. „Ах! ви тепер ще не можете відійти. Ви не знаєте половини всего. Ви не уявляєте собі навіть, як це все сталося. Я надіюсь, — ви були такі ласкаві — що може ви вислухаєте мене.“

Я знов сів, „Але певно, як маєте ще що сказати.“

„Я зойно сказав вам, що я, — властиво мій попередник, сидів усе тут і бачив, як п'ять його власних віддзеркалень наслідують кожний його рух. Коли він закурив цигарку він бачив одночасно п'ять тамтих цигарок...“

„Зовсім природно.“

„Так, зовсім природно“, погодився старий, „усе було зовсім природне, як кажете, аж до одної ночі — одної страшної ночі.“

Він урвав оповідання і вдивився в мене очима переповненими жахом.

„А тоді?“ спитав я.

„Тоді скоїлася дивна і страшна річ. Коли мій попередник запалив папіроску, побачив, що всі його відбиття зробили те саме, всі крім одного — того останнього зліва — він закурив люльку!“

Я засміявся, „Та що ви?“

Але старий тільки заломив руки. „Це смішне, я знаю — але й страшне. Щоб ви подумали, якби ви самі це побачили на власні очі? Чи вас це не злякало б? Не поразило б вас?“

„Так“, признав я, „коли б я дійсно побачив таке, я злякався б, безперечно.“

„Тамтой побачив таке. Про якунебудь помилку не було мови. Це було жахливе, несамовите“. В його голосі чулося, такий страх, якби він сам бачив це явище на власні очі.

„Але ж, мій дорогий пане, ви ж маєте на це тільки слово вашого... попередника“, сказав я.

В його очах було незломне переконання. „Я знаю, що так сталось. Я знаю навіть ліпше, ніж якби я сам це бачив. Слухайте! Це діялось п'ять наступних вечорів. П'ять вечорів мій попередник ждав, щоб це явище повернуло до нормального стану.“

„Але чому ж він не лишив цієї хати?“

„Він не смів“, прошепотів старий. „Він мусів залишитися, щоб переконатися, чи воно поправилось.“

„І не поправилось?“

„Шостої ночі“, даліше шепотів, „едви пануючи над своїм схвилювання, „П'ята відбитка, та, що збунтувалася, зникла.“

„Зникла?“

„Так, зникла. Мій попередник сидів прикований до крісла й дивився з жахом напусту чорну шибу. Чотири позістали відбиття дивилися з жахом у кімнату. Він відвернув очі від пустої шиби і, тоді вони впадали непертомні від жаху очі в нього, чи у щось, що стояло за ним? Тоді він почав думитися — думитися“, шепотів старий, що сам леде ловив повітря. „Він душився, його шию схопили якісь руки.“

„Ті руки були ніби руками того пятого“, спитав я, але мій страх і страх старого не дозволив на цинічну посмішку.

„Так“, він прямо шипів, вказуючи своїм грубим, важким рукам і не зводив з мене очей. „Так, мої руки.“

Тепер мене вже дійсно огорнув непереможний жах. Без слова ми дивилися на себе. Він важко дихав і хрипів. Врешті, бажуючи успокоїти його, я промовив, як тільки міг спокійно:

„Тепер я розумію, ви були тим п'ятим відбиттям?“

Він показав люльку на столі: — „Так, я був тим, що закурив люльку.“

Я зірвався. Я хотів чим скоріше дістатися до дверей. Але мені зробилося жаль старого. Було б нелюдськи лишати його тепер самого з такими несамовитими гадками, — з якимсь неясним бажанням помогти йому, розвіяти ті його жахливі фантазії, я спитав: „І що ж ви зробили з тілом?“

Він жахнувся, стрясся від стіп до голови і почав п'ястками бити себе безтямно по грудях. „Оце“, він кричав наче в смертельній мучі, „Оце його тіло.“

ХРОНІКА

УКРАЇНЬСЬКА

НОВА ПОЕМА РИЛЬСЬКОГО

Книга десята «Радянської літератури» з минулого року приносить нову поему Максима Рильського, а властиво початок віршованої повісті п. т. «Любов». Поема написана досить рідкою будовою строф — сьомириядковою і деякі партії її нагадують кращі поеми поета з минулого десятиріччя. Ось кілька зразків з тієї поеми:

Є на землі такі слова,
Що не старіють: буря, вігер,
Вода і сонце і трава —
Не тільки закарлючки літер,
Що підійшов собі тай вітер.
Лиш там, де вже душа німа,
Словам цим відгуку нема.

Воли уперше зрозуміли,
Що небо синє, що трава
Зелена, що буває білий
Папір — а синій теж буває,
Що є на все людські слова,
Лише на радість ту немає,
Яка в дигинстві нас поймає.

Причина? — Котик на вербі,
Сніжок на вогкому карнізі,
Нові панчішки голубі,
Льодинка, пушена по кризі,
Чи півник у подертій книзі,
Чи катеринки хриплий звук,
Чи приторк материнських рук...

Вкусила за лице бджола,
Був біль — і втих; ще мокрі щокі
Від сліз, — а радість потекла
По жилах, як густі потоки,
І зуби вгризлися глибоко
Отак лукаво підповзла.

Найкращі місця в тій поемі ті, де поет може тікати від окружного життя. Знаючи останні писання Рильського, можна припустити, що в дальших розділах поеми його так притягують за вуха відгукнутись на советську сучасність, звичайно — славословно.

НОВИЙ „ФАШИСТСЬКИЙ“ РОМАН.

Недавно появився великий історичний роман Зінаїди Тулуб „Людолови“, якого дія зображує боротьбу козаків зі шляхтою у 17 ст. „Літ. Газета“ дає таку оцінку того роману: „Останнім фактом безсоромного і нахабного шкідництва у сфері жанру істор. літератури є роман ворога народу Зінаїди Тулуб „Людолови“. Дивовижні і просто незрозумілі обставини появи цього фашистського „твору“, який має близько 50 аркушів... В романі немає жадної сцени, де б було показано антагоністичні класові взаємини між козацькою старшиною і попобитством... Остаточні висновки про роман такі: він пройнятий фашистськими настановами в дусі німецького расизму і фашизму“.

„ЦВІТЕ ЖІНКА, ЯК КАЛИНА“

Так називається видана Держлітвидавком 1938 збірка поезій Марії Миронець, представниці такої пошукуваної тепер у советах «народної» творчості. Кілька наголосів переконує про що вільно співають колосникам на советських плянтаціях: Стаїн, сонце наше ясне; Стаїнська конституція; День конституції і т. д. Протирелігійний вірш «У лаврських печерах», що починається: «Приходимо до музею у лаврські печери, побачимо, що робили святі ненажерні», доказує, своїм лірично-зарванницьким стилем ритміки, що авторка невилічно пересіяла якраз чим іншим.

ІСТОРІЯ СОВЕТІВ

На історію советів розписано в свій час конкурси, на який надіслано масу праць. Але вони були або з «троцькістськими ухилами», або ж говорили так захоплено і безкритично про революцію і Стаїна, що історія зводилась до самих загальників. Цього було забагато навіть для большевиків. Курс Шестакова, відзначений другою премією (75 тисяч крб. — першої не дістав ніхто) видко був найкращий; коли переглянемо його, зможемо уявити собі, які могли бути інші, неприятні.

Цілий курс нагадує байку для великих дітей. Але що він написаний як учебник для педагогічних шкіл, молодь, яка не знає звичайно дійсного стану справ, візьме багато речей поважно. Головна тенденція — підкреслити скрізь і все єдність «родни» — страни соціалізма, була одним із головних завдань автора і кілька долучених барвних карт показують переконливо «рост російсько-государства». Нас цікавить, розуміється, найбільше те, як у тій «історії» потрактовано Україну. Не можучи починати історії Росії з нічого, автор, за старими зразками Іловайського і Ко, починає її з Київської Русі, з часу, коли її заняли «роз-

бійницькі шайки варягів». Приняття християнства зумовило на гадку автора передусім те, що князям подобалися проповіді про «священність» влади. Це, мовляв, дало краще зібрати до купи словянські племена. Киян ніби силою загнали в воду й охрестили. Широко описує автор тодішню несправедливість, коли то за вбивство боярина брали з винуватого 80 гривен (16 кл. срібла), а за вбивство смерда лиш 5. Автора така нерівність обурює, і зрозуміло: коли підстріляти на полі колгоспника, що стриже колосся, можна дістати ще й ордер, а коли вбити Кірова чи кого — реванж найменше сотня розстріляних. Скрізь тут, як і пізніше в новгородській та суздальській Русі, підкреслено протикняжі бунти і взагалі ця тенденція апогеозувати Булавиних, Пугачових та Разиних — єдине нове, чого не маємо в Іловайського. Не треба хіба писати про те, що є там про «зімєну» Мазепи і блискучі реформи Петра I — речі відомі і зі старих московських історій, про остаточне підкорення Гетьманщини і т. д. Дуже коротко згадано про Берестейський мир, майже промовчючи Україну, і ні слова не згадано про Петлюру і петлюрівство, хоч багато сказано про білих генералів. Книжка кінчиться відомою паперовою конституцією Стаїна, яка ніби то має починати нову епоху людства. Пес — і той сміявся б.

З ЛИСТІВ КОЦЮБІНСЬКОГО

...Роблю далі замітки в записній книжці, як бжола збирає мед із Капрі. Зробив уже 30 заміток, зладується. А, крім того, в голові і серці в мене цілий скарб. Зле бути письменником. Вічно почуваш якесь хвилювання, вічно тримаєш відкриті очі для спостережень, вічно натягаєш серце і настроюєш їх для мелодій природи. І все тобі мало, все видаєшся сам собі бідним, не досить тонким, охлялим, недбалим — завжди незадоволеним собою. Хотілось би обняти весь світ і замкнути в серце, зібрати всі барви і промені, і водночас із сумом почуваш, що ти невдалий апарат, недосконалий і не можеш доконати свого завдання.

З листу до О. Аплаксної, 16.VII. 1910.

ЗБІРКА ПРО АЛЬПІНІЗМ.

Поет М. Шеремет видав збірку поезій (Держлітвидав, 1938) на теми мандрівки по горах — на досить нову в нас тему. Деякі вірші формально не злі.

ЗЕЛЕНИЙ ВИНОГРАД

У „Вістнику“ ч. 5 за травень — рецензія на видані минулого року книжки Ю. Косача, яка нищить писання Косача, відмовляючи їм усякої вартості. Все, що він написав — „без дії“, „мольби і діяльги задвогі“, „мало цікаве“, „без глибшого змісту“, „легка лектура до подушки“, „мелодрама“ і т. п., крім цього, розуміється, в нього світогляд „хаотично-масонсько-большевицько-інтернаціоналістичний“ і „розпливчато малоросійсько-федеративний патріотизм“. Було б обидою для Косача обороняти його книжки, до рівня який безсилі піднятися у свому журналі автори рецензії. Вони, розуміється, воліли б, щоб Косач узагалі не писав; тоді й власна їх мізерія, з браку чого іншого, щось може й вартувала б, а так біда — треба підтягатися! Та не в тому річ. Ми цікаві, як зареагують інші співробітники „Вістника“ проти того рода особистих поракунків під покришкою літературної критики, в журналі, що на одній стороні устами Сяуреза осуджує атмосферу нікчемности, а на іншій дає її зразки.

ЧУЖИННА

ЩО ЧИТАЮТЬ У НІМЕЧЧИНІ?

Існує в нас погляд, вироблений головню під впливом жидівської преси, що сучасна німецька література нецікава, що по еміграції багатьох письменників, які не хотіли погодитись з гітлерівським режимом, не лишилось у Німецьчині великих талантів. До тих винятків зачисляють лиш Гауптмана. Але цей погляд не зовсім вірний; гітлерівська Німецьчина створила собі нову літературу і дещо інший критерій краси, який важко сприйняти тим, що виховані на старій з інтернаціональною закраскою, літературі. Обіч уже неживих поетів, Рільке та Георге, яких твори досі тішаються великим успіхом і сильно почитні, головню в прозі виступили нові видатні автори. До них належать Ганс Грім, автор кольосальної (на 1400 стор.) повісти „Нарід без простору“ (Фольк оне Раум) і Ганс Цеберляйн, автор „Віри в Німецьчину“ (досі 24 видання), книжки-антитези до відомої Ремаркової повісти.

До цього типу літератури належить і велика „Німецька Трилогія“ Отто Павста (том I: „Нарід в огні“, II. т. „Нарід у недолі“, III. т. „Країна у світлості“) та писання Вернера Боймелльбурга, молодого академіка на фотелі Т. Манна і Є. Є. Двінгера, автора м. ін. опису голуду в советах.

цукорки
чоколяди
андруги
солодке
печиво

ФОРТУНА НОВА

Львів

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

С. К. — Рад. На світі тільки цікавих справ, держави валяться, в повітрі висить нова світова війна, а в Вас є час і охота писати мініатюри про нещасного коня. Хочемо живих, актуальних тем!

М. В.—ий в С. Ми дуже нерадо містимо репортажі того типу, що Ви нам прислали: споглядального. Стоїте збоку речей, описує їх не втрально, а нам цікаве саме те, що Ви думаєте про все, ваш погляд на речі та події. Не піде.

А. К. Полеміки в тій справі не ведемо.

Г. М.—Ко, Прага. Використаємо. Деякі москалізми. Адреси діточих журналів: «Світ Дитини» — Львів, Зіморевича 2, «Двіночок» — Косцюшка 1а.

Ром. Б. в Ст.: Надіслане добре було б до якоїсь газети. Нам дискусія в тій справі небажана; вважаємо, що одні і другі — добрі українці. А ми в процентах не лічуємось.

В. Д. в В. Без ніякого сенсу, то не є ніяка поезія.

М. Гр. Прага: Дякуємо. Піде на весну, бо тепер ми переладовані актуальними українським матеріалом.

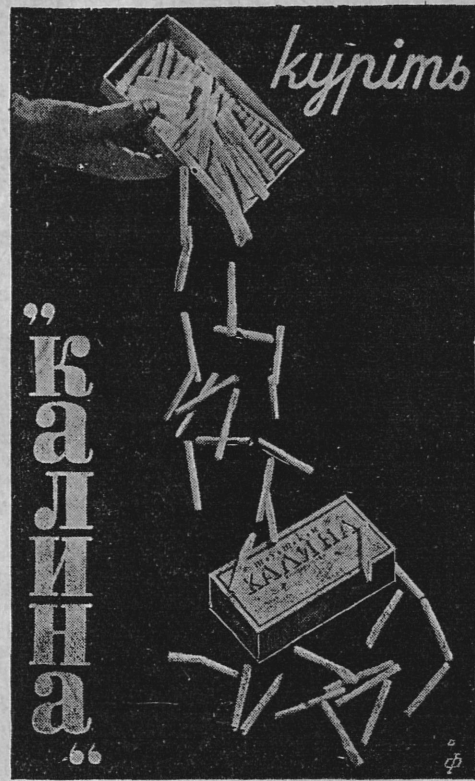
Б. Л.—ий. Прага. Ми просили б більшого вибору віршів.

Я. Х. в Ст. Надіслане нам не підходить. Без сюжету, філософічні роздумування і сентенції, навізування до Біблії і т. п. без відповідної філософічної освіти важко писати. Виходить за популярно. Крім цього треба більш самокритично ставитись до своїх писань, Ви про них за високої гадки.

Б. К. в Л. Пиште:

Україно, люблю тебе,
Твої сади вишневі...

— та, на жаль, Україна наголошується на ї, про що ви повинні знати; подруге — вишневі сади не є найприкметнішою оздобою України. Бельгійці під час німецької інвазії вирізували всі сади в цілій Бельгії, не лиш вишневі, а й яблуневі і грушкові, щоб ворог не мав де ховатись. Українські підуть туди само, — про що тоді будете писати?

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокое число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодинокое число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належності готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 10. Тел. 110-42.

„Nasoustrich“, Lwów Rynek 10. Pologne. — „Nasustritsch“, Lwów, Rynek 10. Polen.

Редагує Святослав Гординський.

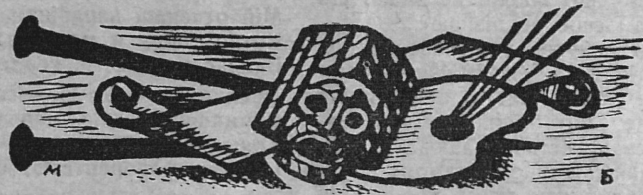
За редакцію відповідає АННА МУЧИ-БОДНАРОВИЧ

Контно ПК0 153.558 „СМОЛОСКИПИ“

Друкарня „Львівська“, Львів, 3-го Мая 8.

НАЗУСТРІЧ

ЛІТЕРАТУРА,
МИСТЕЦТВО,

НАУКА, ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ.

РІК ВИДАННЯ П'ЯТИЙ

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ Ч. 10 (106) 15 ЧЕРВНЯ 1938

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА.

Лист з Риму

Ніколи Рим не є такий вибагливий, принагідний своєю багатю природою, разом із своєю різномодною і різновіковою архітектурою, як на весну. Запахи свіжої землі, квітів, що їх час до часу покриває дощ, напуваються ясним сонцем, небом і творять дивний аромат, що ним сповняється увесь простір. І тоді — ходжу по Римі, як підмелений.

Ранки — чепурні, юнацькі сонцем, гасать по Монте Маріо, Монте Сакро, по всіх горбах Риму, а під полудне на Палатині зу-

Рим, Святиня Вести і Тибр.

пинаються і, задзвонивши на полудне в монастирі Бонавентури, на пальмах, на квітах, метеликами на акантах капітелів засипляють.

З Палатину випадає очима у старовезні колумни святині Вести, у кремезні капітелі Фортуни Вірлі; подивляється ширину чудової вулиці Імперії з її форумами; серцем і очима схиляється ген далеко, під ноги, в долину до атрію Весталок і там до розквітлих троянд припадає і слухає з ними бризків фонтан. А по другому боці трьома кольосальними абсидами, як ненаситними прірвами, базиліка Масенція про давнину говорить.

Рим безупину змінює своє обличчя на краще. І в цьому його вічність! Старовина тут оживає, нове повстає. Але такі справжні величчя — це останки старовинного Риму і палати, церкви ренесансу і ті нові палати, що в архітектурі оперлись на старовину: як базиліка Масенція, терми Діоклеціана, палати Тиберія і Калігулі, терми Каракалі.

Базиліка Петра збулась урешті старих палат і кам'яниць, що заступали їй погляд у далину, так, що виринула тільки частинно баня Мікельанджело. Сьогодні — фасад базилики і цілу баню бачите вже від замку Сант-

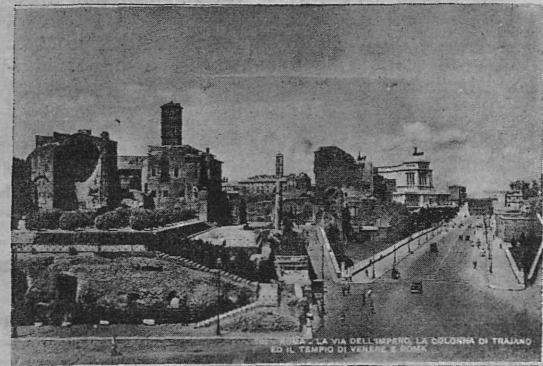
Рим, Новий вид на св. Петра.

анджельо — добрий кілометр. Досі розібрали тільки кам'яницю й палату, що стояли посередині перед Петром. Та як кинете оком на перспективу — Петро і Сантанджельо — то відразу догадаєтесь, що недалеким той час,

коли будуть розбирати і побічні кам'яниці, палати, церкви, щоб зовсім звільнити вид на цілу фасаду Петра і на колонаду Л. Берніні.

Частинно доведено до ладу терми Діоклеціана. Не така це легка справа, бо ці терми простягались у старовину на 10 км. квадрат. І тепер на тому просторі й у тих мурах містяться велитенська церква С. Марія делі Анджелі, Національний Музей, кіно, стація на тому просторі, та ще й інші дрібніші установи. Привертають до старовинної величі мавзолей імператора Августа. Тут кипить праця, скиглять важкі журавлі, падають кам'яниці. Хата, що в ній ви жили тут, думи думали, творили, мріяли — і сліду по ній немає. Ідуть роботи на широку скало на Палатині, де розкопують, очищують мурі, поли мозаїкові тощо імператорських палат — Северія, Доміціана та інших.

Ще є у Римі дві новини: з Абіссинії привезено великого бронзового Льва Юди з Аддіс Абеби і обеліск із Аксум. Лев із гордо піднесеною головою, у короні, стоїть у стій монументу поляглим італійцям у бою під Догаля в Абіссинії, в 1896 р., а обеліск, високий на яких 23 метри, пишастється там, де збігаються дві вулиці — Тріумфів і Чірко Масенція. Вечером, коли зорі протиріють свої очі, а молодик ліниво повзе по небі, парочки сидять на ступенях цього обеліску і воркотять. Скільки разів подивлюсь на ці дві абіссинські пам'ятки, стільки разів приходять на думку слова якогось старозавітного праотця: «...і жінка твоя і діти і все твоє добро стане власністю найзника, коли ти сам не остійся перед ним». Ну, але це вже така загальна традиція, що з переможених країн усякі пам'ятки

Рим, Віа дель Імперо.

забирають до себе, до краю. Так робили старі римляни, так робили папи. Ще більше і спритніше робили це венеціанці за догату, бо ж цілий Марко з Венеції із злупленого матеріалу. Так робив Бонапарте, який таки з самої Італії — з Риму, Міляна, Венеції — віз до Парижа, що тільки вдалось зарвати. Так роблять москвини з нашими пам'ятками і пам'ятниками в Україні: або рабують і везуть у Москву, або, як не можуть зрабувати, розбирають і нищать. Ве вісті!

Заходить сонце: так глибоко, так гомінко воно заходить! Тут приходять на думку М. Хвильового: «І пахне горизонтом». (Цей образ він подає на перекір усім міщанським душам). Римські заходи сонця завсіди хвилюватимуть серце і захоплювати людину. Небо насичується усіма колірами веселки. Віття ліній запалюється червоно. Чорні, повні очі італійки палають вогістію. У «Валле Джулія», у тій розлогі долині палат мистецтва, набрякають пупяні квіти мірту. Брязкоче фонтана, якої дрібні бризки сипляться на стопи Афродіти.

Рим, травень 1938.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ.

Розмова з уявним двійником

Так років буряний таран
Бив нас нестямний, ошалілий,
В крові щоденних наших ран
Ворожі напувались стріли
І кожен з нездобутих днів,
У вірш нескованих, як змора
Блукав за нами і поїв
Нас жалю чорного докором:
Шлях непротоптаний ніким
Тоді ще даліше даленів нам
І грим задиханий над ним
Нас накликав наказом гнівним,
І чуїно поривались ми —
Згучали збуджені простори
Поривним вигуком сурми:
Вгорі трагічно гасли зорі,
Імла тулилася до трав...
Так виростали ми, не в тузі,
Твердих навчаючи прав —
Добу стрічати криком мужнім.

Мов би пірвав їх бурелом,
Дні відплили, великі й марні,
Але серця нам обидвом
Вогнем ярилися бунтарним,
Бо заворожені вони
Були усім і все, без міри,
Щодня неслись, мов буруни,
На землі суму і ошоліри.
Коли ж їх відштовхало геть,
Запал, ти знаєш, не холонув:
Вони зривались — вперед!,
З новою силою розгону.
Волося вітер зісував
На скронь розпалену, мов гриву,
Ще непромовлені слова
На губах запікалися гнівом
І стиск сердитої руки
Шукав шерсткої рукояті,
Щоб рубом блискавки різким
Вузли прокляті перетяти.

Дивлюсь, як зір твій під чолом
Не вицвів, а палає дужче,
Щодня стрічаючись зі злом

І визираючи будуще,
Як на біде твоє лице
Лягли завзяття гострі риси,
Мов накарбовані мечем,
Що все при боці в тебе висить, —
Нехай лише в уяві — що ж,
Аби лиш вихор раз повіяв,
В обличчя бризнув град і дощ,
А здійснився залізна мрія,
Тобі при боці забряжчить,
Нешадний знак погуби й кари
Всім винним, і ніякий щит
Важких не стримає ударів.

Під крилами одних тривог
Ми зустрічати вчилися разом
Нечасту — радість перемог
І частий — біль гірких поразок;
Так життєва нам твердла міць
У грі невдач, боїв, довершень,
Тепер, коли чорніша ніч,
Ми в лаві виструнчили першій:
При нас нахмурено стоять
Недовірливі наші друзі,
А навкруги на полі чад
І ворог в чорнім харалюзі;
Ударом дужої стоїти
Дуднить об камінь, що-раз ближче,
Щоб межові свої ставчи
Вкопати в грань, на тому місці,
Де стоїмо тепер.

Щодня.

Так живемо, стягнувши ремінь,
З рукою на узді коня,
З ногою в вилетерому стремі,
(Про це я говорив уже:
Неважне, що вони уявні!)
І комонь порскає, ірже,
Звитяг вичікуючи славних,
Але даремно в сизий дим
Ми зір напружуємо до втоми —
Лиш чути: накликає Див
І дише глухо невідоме..

21. VII. 1937. р.

БОГДАН КЕНТРИНСЬКИЙ

А. Чайковський і юнацтво

Одного липневого ранку 1933 року, коли я сидів у соняшній черчанській відпочивальні, хтось із знайомих показав мені сивенького пана в лежачку напроти й урочисто закомунікував: Андрій Чайковський!

Хіба досить цих двох слів, щоб зелектризувати кожного українського юнака. Чайковський — щось таке близьке й відоме, щось таке безмежно тісно пов'язане з козацтвом, таке безпосереднє й рідне! Імя, що однакові асоціації викликає під кожною українською селянською стріхою й під кожним українським інтелігентським дахом. Імя, зв'язане так дуже з подихом степу, з козацькою пригодою, з ординим вільнолюбством...

Чайковський і юнацтво? Так, здається, наче б ці слова були нерозривно цілістю, нече б, думаючи про одне з них, годі не мати на увазі другого. Чи ж не вони — ті українські юнаки — вдихають з його повістей подих українського степу, черпають заподадливо описи свого дивного краю, зеленого й широкого, розлогого й буйного? Чи ж не затівають найфантастичніших дум після його оповідань сільські хлопці, ведучи гуртом наніч коні на випас, а чи ж не раз-то гімназійний учень, допавшись до Чайковського, шпурляє геть у кут свого Карла Мая без вагання промінуючи його повний розмахом стиль на не менше розмахисті «пригоди» на пригоду козацьку, одягнену в шату слів Чайковського? Не тому, що Чайковський близький йому своєю тематикою, а тому, що вмів говорити стилем для кожного, особливо юнака, найбільш приемливим і притягуючим...

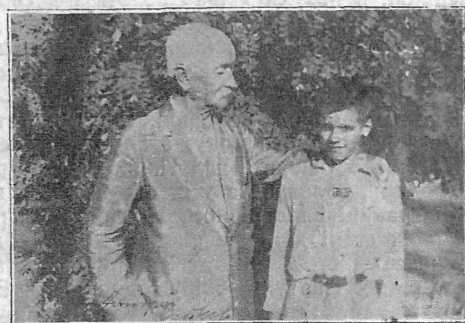
Значить постановлено: я мушу з ним принайменше раз поговорити! Що-ж це за пиха для волинського провінціала говорити з людиною, що до цієї пори інакше йому не уявлялася, як з замахистими вусами та довгим оселедцем. Дивно якось було його бачити тут у

Черчі, в борівні, закутаного в коци. А найбільше дивувало те, що він галичанин. Уява його імя так тісно зв'язала з Великою Україною, її степом, Запоріжжям та порогами, що мимоволі чоловік дивувався, не тільки зустрічаючи його над Дністром, але й довідуючись, що тут він родився.

Я мусів комбінувати. Знайомих, що могли б мене йому представити, не було, просто підійти я якось вагався. Треба було робити якусь «засідку». Йшло весілля з музикою, грали патріотичні пісні.

— «О, в нас весілля зовсім інакше»...

Взяло. — «А ти звідки, синку?» — З Волині». — Вистарчило. Починається довгий ряд соняшних і незабутніх днів, що пройшли мені на проходах, прогулях і розмовах з «Діду-

нем». Так уже й осталося: «дідунь і його волинський внучок, що зійшлися, за його словами, наче початок з кінцем». Що мене незмірно дивувало, це його надзвичайна бабьорість, свіжість і меткість. Рівномірним і скорим кроком, завжди щось оповідаючи, жартуючи або сердячись (попадав у гнів спеціальне, тоді, коли говорив про безладдя в нашому

Пресфонд „Назустріч“

ЗАГАЛЬНА ВИДАВНИЧА КРИЗА ВІДБИЛАСЯ І НА НАШОМУ ЖУРНАЛІ, ЯКИЙ І БЕЗ ТОГО ТРИМАЄТЬСЯ ВИКЛЮЧНО АМБІЦІЄЮ ТА БЕЗКОРИСНОЮ ПРАЦЕЮ КІЛЬКОХ ОДИНИЦЬ. ЗБЛИЖАЄТЬСЯ ВАЖКИЙ ДЛЯ КОЖНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА СЕЗОН — ЛІТНІЙ, І ДЕЯКІ З НИХ ПРОСТО ЗАСТАНОВИЛИ ВИДАВАННЯ. ДО ЦЬОГО НЕ МОЖЕМО МИ ДОПУСТИТИ І ПРОСИМО НАШИХ ПРИХИЛЬНИКІВ ТА ЧИ-

ТАЧІВ ПРИЙТИ З МАТЕРІАЛЬНОЮ ДОПОМОГОЮ ЄДИНОМУ ПІД ЦЮ ПОРУ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ЖУРНАЛОВІ МОЛОДОГО УКРАЇНСТВА. ЗІ СВОЇМ ЗАЗИВОМ ЗВЕРТАЄМОСЬ УПЕРШЕ, ОСМІЛЕНІ ТИМ, ЩО В ЧАС ЗАГАЛЬНОГО НАСТУПУ НА УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ НАДБАННЯ ЖУРНАЛ, ЯКИЙ РЕПРЕЗЕНТУЄ ТІ НАДБАННЯ, Є ТЕЖ СПРАВОЮ ЗАГАЛЬНО-НАЦІОНАЛЬНОЮ.

супільному-житті, при розмові про большевиків майже не стримувався від вибухів), проходив він зі мною цілі кілометри поза Черче, скакав через рови й перелазив через плоти та гримав на мене, коли я віддажувався запропонувати йому поміч, або обйти рів. Завжди в однаковому сірому убранні, солом'яним капелюсі та з невідступною палицею. Бадьорій живий, завжди з пригоршою дотепу, хоч не мав надто розмашистих вусів ані оселедця, мав проте в собі щось козацького й близького до своїх героїв.

Своїм живим і повним темпераменту оповідальним стилем впроваджував мене в круг своїх заінтересувань, часто своєї праці й планів: якто, після вдалої й нагородженої своєї повісті «Олюнька», остаточно здешедувався працювати на письменницькій ниві та як, через брак української історичної повісті, за покладливо кинувся спочатку до Сенкевича, а потім до джерельних студій нашої історії. Так, про Сенкевича говорив нерозумно, жалкуючи, що такого не мають українці. Як дуже був він завжди закурений, щоб ту велику прогалину виповнитися! Тоді літом плянував повість про роки науки Богдана Хмельницького в Єзуїтському кляшторі — рукопис її готовий, працював він над нею ще до останніх днів, як інформувала мене Родина Покійного. Крім того від літа 1933-го року (після виїзду з Черча), не зважаючи на тяжку недугу й операцію, видав поза побутовою повістю з життя ходячих шляхти «За живою», дві історичні: «Полковника Кричевського» та «Богданка». Це тільки для доказу, що чин його йшов у парі зі словом і що праця його була невинна, енергія до останніх днів невичерпана.

Коли, обійнявши мене, ішов стежками на полі, поміж повним налитим колоссям, ставав задуманий та сумний і, затискаючи пистуки та гнівно стукуючи палицею, говорив довго й боліло про катовані червоною звіркою простори, йому, що вилетіли їх у своїй творчості, так особливо близькі. Вийшовши на узгір'я, мовчки й довго дивився на величавий будинок рогатинської гімназії, де син його був колись директором... Та чи одна це тільки трагедія, яку довелось пережити старенькому письменникові! Тих кілька фрагментів з його життя, що їх повів він мені в Черчі, були для мене й так прикладом людини лицарської, міцної й завжди готової до найбільшої посвяти. Однак, чи оповідав про свою працю в Самборі (що припадала саме на 1914—1919 рр.), чи то про свою суспільно-громадську працю від дев'ятого року. В тій його праці завжди перше місце займають простотинність, безкомпромісність, безмежна витривалість і погорда до всякого слабого характеру. Та його бадьорість духа тримала його також фізично. Здоров'я й силу цінив надзвичайно і наказував усім його берегти, бо «Україні не треба калік, зробків», лиш здорових людей...

Його, здавалось би, дещо песимістичні нотки, що брели час від часу в деяких його листах до мене — в дитинстві ніколи песимістичні не були. Це тільки батьківська журба за дорослу Європу та за злочинні події, що бере її в свої руки. «Погана доля загнала нас усіх у сліпу вулицю, з котрої нема виходу» — писав він 6. IX. 1933. — Та нам старим не довго вже прийдесться на цей мерзений світ дивитись, лиш турбота у тому, що ви всі — молоде покоління — з тим робитимете і яку собі дасте раду. Я твердо вірю в те, що український народ не пропаде, що його чортові большевики не знищать, але докіль тої важкої муки ще буде? Вас усіх молодих жде ще багато терпіння. На поміч Європи не має що нам надіятися, вона чекає аж большевицька язва позалазить їм за сорочку і розієть їхне погане стерво. Та вже тоді буде за пізно...

В зв'язку з останніми словами, Дідуно не поминув ні одної нагоди, щоб не пригадати про шанування здоров'я. Україні треба власної сили, молоді повинні про це пам'ятати! Але здоров'я його самого почало тимчасом

піддажуватись. «Я нездужаю шлунком — писав він 7. I. 1934р. — щось моя внутрішня хемічна лабораторія від старости попувалася. Але ще тягнемо, поки змогає... Та вже кілька канадських днів пізніше він лежав у львівській санаторії по важкій операції шлунка. 2. II. писав, що його «вже минуло найгірше» і що за кілька днів він повертається додому. Однак довелось йому витерпіти ще кілька місяців. Відповідаючи на мою великодне привітання того самого 1934 року, жалувался Дідуно: «За час, як я вернувся до хати, я лиш раз і то коротко був у церкві. Такий у мене цього року був Великдень. Через те я такий подразнений нервово, що інколи не знаю, що з собою робити, сам себе не пізнаю...»

Однак в липні почував уже себе, видно, майже добре, бо навіть 28. VII. 1934 р. підкреслював: «Мені вже 79 рік життя, а що я ще й тепер держуся не зле, то лиш тому задріжати маю, що я все перестав працювати тоді, як почував змучення. В цьому самому листі жалувал, що не побачимось літом, «бо за рік хто й зна що воно буде...»

І за несповна рік «Діло» принесло мені сумний некролог. Для мене, що ніколи в житті не бачив свого діда, це була справжня втрата, тим більша, що цей прибраний Дідуно був не тільки близький і рідний, але був справді великий і незаступний.

Мій дорогий любий Дідуно! Так би хотілось цими словами, як звичайно започаткувати листа до Тебе і чекати потім на довгу, любов відповідь, писану Твоїм ривним, густим та чітким письмом. Вибирати зпоміж Твоїх слів ті цінні молодечі думки й запам'ятовувати їх назавжди! Так хотілось би ще колись почувати на плечах Твою теплу руку й йти так як тоді поміж житами, полем, попід високим хрестом, тим на якому повне ще й досі сідають чорні ворони та який нагадував завжди Тобі степ і козацьку могилу, попід стареньку церковку, ген аж до цілоного джерела — слухаючи Твоєї завжди живої й цікавої розмови. Відправдувати Тебе потім до Твоєї хатинки й цілувати на прощання Твої хороші руки. Не тільки для свого випадкового «волінського внука» став Ти «дідунем», став Ти ним для кожного українського юнака, дідунем правдивим, таким, якого молоді завжди найбільше люблять: оповідачем, а ще до того яким оповідачем! — славний бувальщина, пригоди українського лицарства. Довгий час ще розбуджуватимеш найгорячіші почуття неспокійних своїх тисяч «внуків», виховувати їх на реалізаторів тієї святої Ідеї, якій Ти посвятив ціле своє життя та неповодження якої так сильно Тебе боліло, ятрило Твої рани...

Н. Коваль: Дівчина.

ЮРІЙ КОСАЧ

Леопарді

Підводить з долонь лице — чисте —
Умбрії небо — о, дальня отчизно!
В порох шляхів я чолом припаду,
визорю в ніч срібноросі долини і мряки,
каміння твого, — камяного я прагну цілунку.

Небо чужинне важке. Хмари, як змії.
Мій отченаш карабінам, що кулі несуть.
Чотки горну я молитви: ненависти серцю,
Більше ненависти, гордості з краю, із ґрунту.
Предки за мною з могили підвелісь,
Сонмища предків, мрамур долонь їх чую.
Краю далекий, в сонеті душа палахкоче,
стилеті фльорентські, о, запале, тіні соборів,
очі похмури, Савонароле!...

Вимести сміття упадку, розніженість бити,
[Спокусу,

Пишність вимови, ті тисячі тисяч слів.
О, афектації — слово пусте і мізерне;
Отчизна, як прапор, висює в іскрах,
Отчизна — комета у рік Господній вигнання.
Вийди самотній блукати по площах Парижа.

САВА ГОЛОВАНІВСЬКИЙ

Амалія

Колись в дитинстві я тебе любив,
твоїм диханням зогрівався завше...
Як тіль від тучі, над простором нив
прошло дитинство, слова не сказавши.

Та все частіш воно приходить знов
стрімке, як птиця, і як сміх крилате,
і весь твій сміх примушує згадати,
і весь твій сум, і всю твою любов.

І все здається — ти пішла й тепер
не в дальній край прощання і розлуки,
що лиш на мить сумний твій сміх завмер
і жартома потиснули ми руки;

ОТТО ГОЙШЕЛЕ

Про поета й поезію

Повагу й міру поетичного майстерства визначає все мова, що нею пише поет.

Це помилка — говорити, що поет пише в цій, чи тій мові. Поет може писати тільки єдиною мовою, своєю. Та вона є не тільки дзеркалом його характеру й усієї його людської істоти, але це сам характер, сама істота. Та кож поет не може приймати твору, матеріялу, ідеї й опісля надавати їм постать у такий чи інший спосіб. Прийняття та оформлення поетичного твору є нероздільні одне від одного, і з другого боку знову вони зв'язані з поетом і його людською істотою, з його окремішністю. Відділити одне від другого — це не розуміти істоти поета й поезії.

При поетичній творчості праця рішає також. Хто не працює зразу над собою, опісля над своєю «технікою», тобто над спроможні-

Кров

Тут нецілінність, атомів розпад.
Стриманосте людська, хвала тобі.
На кордонах поезії вмирає життєва ніжність;
— перечудені снаби з жалоців, із нудьги,
інтелекти (симптоми смерку)
зідхають, розшарпані надміром спалених мар-

[но систем.
Іронічний посміх мудрця. А лица квадратні
довгоголових осадчих, зіпнені, впевнені лица,
вдвilenі в синь, де міражі пустель.
Віддиху тілу, заліза. Горстка людей тримає
хащу розбещених пристрастей, урвине бунту.
Сонмища предків, мрамур долонь їх чую.

[стороні нема.
Нема законів, ні скарг. Тайна лиш влади

[і крові.
О, найсвятіша рідино! Хто відгадає закон
впорснення в струми бючок легендарної сили

[Пана?
Довгоголовий приходить, вінчестер у руці,
сонце праворуч, на храмах аштеків, жовто-

[гаряче,
як леви Кортеза. Довгоголовий кидає наказ
коротко; слово «раби» — наче випал.
Словом же «пан» нарікають туземці Бога.

що ввесь ланцюг віків і поколінь
для того тільки й мали існувати,
щоб лиш мені небесна голубиць
твій сміх могла і говір пригадати!

Що ж сталося? — Куди поділась ти?
Як і колись, плывуть привіти грому,
мандрівні хмари линуць, як листи,
адресу переплутавши додому...

Як і колись, — шумить під вітром сад,
осінній свист, злітає пил навколо...
Приходить все. І лиш тебе ніколи,
тебе й дитинства не верну назад.
(«Рад. Література» I, 1938).

стю оформити в мові пережите, пізнає, перебуде, хто вкінці не працює над своїм твором. Той ледви створить щось велике. Справедливо говорять про надчлення, про поетовий надособовий наказ, називають його виразником народу, нації; це добре й гарно, і ми невтомно хочемо шанувати саме оте поетове післання, але виразником у такому розумінні може бути тільки той, хто навчився поводитися з мовою, як з матеріялом коштовним, та водночас і таким, що зобов'язує; отже для того, хто може справді говорити, це значить: важко висловити вічне та важке.

Поет не сміє зазнати втоми у вивчанню. А хто ж, питаєте, його вчителі? Найбільші майстри слова всіх народів, та передусім власного народу — вистаюють тут. Однак не тільки майстри слова, але також майстри життя, великі люди на всіх життєвих ділянках

МИХАЙЛО РОМАНИШИН

Відпуст у Яворині*)

Відпуст у Яворині, що відбувався щороку 24 липня грецького стилю, в день Івана Христинця, званого популярно на Лемківщині Іванком, належить чи не до першого після Паславської Кальварії відпусту в горах. Почаїв і Зарваниця, хоч знані кожному дорослому верховишчіві, були за далекі для піших лемківських ніг.

Вже кілька днів наперед, гори, вигорнувши з надвір, печер, хат і колиб худих, запряцьованих людей, оживали, як підчас революційного сподоху. Люди оживали. Вбирали святочні білі сорочки, газдині густо ріснені фартухи, вишивані і заполощю мерезані, вовняні хістянки, щойно зпід голки взяті, втискали у жмені товсті меринді, в пазухи кілька золотих, в серця покору та каяття — і пускалися в дорогу, на шляхи биті, високі полонини, вузькі доріжки, а також і наплав, куди коротше і небезпечніше.

Плив тоді народ, не йшов. Від Волосатого і Устерік з одного боку, а з другого чень аж від Нового Санча, з над Попраду, що гримотів водами, зблизья з усіх сторін світа, від чеської границі і від рівного Підгір'я то й поготів. Ішли старі діди з бабами — позгорбно, молоджав — струнко і регітно, бігли дівчата, материнні фартухів обіруч чіпівши. Було, що й немовлята, обнявши товстими ручками мамині груди, вже не хотіли ссати, а лиш дивилися цікаво, як довкруги курів шлях, валками котилися люде, зеленів ліс попри дорогу і вражало у вічка сонце.

Ішов наряд не лиш з Лемківщини просторої, йшли Бойки, повагом, не поспішаючись, оттак собі полегойки, а Гуцули, як котрий зда-

лека тут забрів, юрно кресали наперейми з високоногоми Лемками, дорого втинали, скорочували, щоб лише скорше на місце, до Яворини. Були Підгіряни у мистових черевках, купних споднях і в вишиваних сорочках. Були люди зблизья і здалека. Спішилися одні наперед других, щоб, дорого важку відбувши і покуту накладену сповнивши, гріх важкий, як камінь з грудей скинути, серце соблазну закаляне, обчистити.

Але був ще хтось, що скоріше, чим побожні валки людей, прийшов, а радше приїхав на призначний зарінок до Яворини, розбив шатра, розклав халабуди і ждав. Були то люди не лемківські, не гірські, а зайшли і вандрівні. Такі, що не любили ні сіяти ні орати, навіть жати не хотіли, а лиш готове поїсти страшенно собі подобали. А були то, як вам не тяжко відгадати, мандрівні крамарі. Вони вже тиждень наперед прикотили на місце гарніми возами, товстими кінми, з розмахом і самопевністю, якої не дошукатися у самих Лемків. Привезли зі собою все, чога прагла кострубата лемківська душа. Від кантичок, образків, медалічків, брязкальців, тендітного виробу почавши, вони понабирали дешевеньких, але приманливих сорочкати ми красками, хусток, барханів, штучного шовку, стязок, заполочі, вишивного ниття і ще й ще багато всякого краму, плохой тандити, обчисленої на зовнішній ефект і низьку ціну. То були девоналії і мануфактура.

Але довголітній досвід тих крамарів збагатився, а впарі з тим збагатився і їх привіз. Відпусту було всего три дні, а на три дні не вистарчала навіть найбільшнша Лемкова меринда. Вона скоро спорожнялася у його пушках, скоро пролазила кризь

його вовче горло і він тоді йшов купувати. Та хоч би навіть і його засохла меринця не спорожнилося, так що ж... Сир йому скоро приїється, а це як сир висохне на сонці, тоді не прокинеш, хіба у воді намочиш, щоб розглівив. Бульба також висохла, простила, ошипа не вгризеш. До того бути на відпусті і не скоштувати рум'яної ковбаси, дітям не купити червоного цукорка, то вже стид і ганьба. Така поведенція, і годі інакше. Підгледять і скажуть, що скниря, що дусигріш, полонину закупити збирається, собі й дитині дозволяла празничного жалку.

Знали добре все те старі досвідчені крамарі, тому й не забули запастися в дешеву ковбасу, фальшиві цукорки і, закрашену червоним папером, «содову» воду. Ту останню вели цілими бочками, а як вона підстоялася по дорозі і, розтеплівши, не хотіла пінитися у шклянні, тоді вони потайки кидали до бочки соди, і всякої біди, щоб лиш вода шумувала і бісилася.

Все те гарно на прилавках порозкладавши, накрили їх цельтами, щоб товар не блід на сонці і дивилися непохитно то в небо, чи не схоче воно спустити рясної зливи, то на валки людей, що звідусіль, всіми шляхами перли, то бігли, збиваючи копіт і куряву.

Де-не-де по кутах, а найбільш біля самої церкви, несміло роскинувши на столиках гарні образки, медаліки і ще дещо, стояли, потупивши несміло очі у вишиваних сорочках християнські крамарі. Було їх мало, а були то ті, що, бачивши світ, бачили все інакше від тих, що вік свій звикали в горах і носа поза село не показали. Вони бачили добре все і, хоч як кріпили їх слова декана Должицького і їх власний досвід, всеж таки важко їм було показатися публично зі своїм крамом. Бо то з віку у вік, з роду в рід, наряд привик лиш орати і волочити, а ремесло купецьке — нищота для нього була і ганьба. Жид був від того, не наш. І, хоч змінилися часи, прийшли нові люди і нові вимоги, то все ж

тут у горах було ще по-давньому, по-старо-свідськи.

Погідне око отця декана Должицького бачило все найкраще, боліло від того серце. Правда, міг він потішати себе тим, що все таки щось трохи змінилось від часу, коли він прийшов до Яворини на пароха. Міг навіть радити тим, що переламавши тупий опір села, змінивши застарілий погляд на низишть купецького ремесла, він зробив багато. Він неначе загатив гірський потік брилами каменю і змусив воду шукати собі іншого річища. Потік, правда, перескочив скелі і побіг давньою дорогою, але багато його води таки іншим поплило річищем. Тим річищем — його несмілі, поховані попід церковну орожу, крамарі. Але нехай вони тепер несмілі! То буває так завжди з людиною, як вона вперше денебудь прилюдно виступає. Та не минеться рік, два, три — і ти не оглянешся, як з отих несмілих баранчиків виростуть сміливі купецькі леви, тигри гостропазури. Інакші вони й вути не зможуть, якщо схохнуть встоятися.

Такі думки скрито леліав у серці отець декан Должицький, коли, ідучи в колі отців кондеканальних і здалека запрошених на празник, оглядав з горба людське море, що китлувало і кипіло, мерехтіло красками на сонці, рвалося на пасма і невгавно пляло. Він бачив очима своєюю духа той недалекий час, як у Яворині стоятимуть рядами свої крамничі, люде купуватимуть своє у своїх, як вовна, перероблена у своїй ткальні на добре й дешеве сукно, випре з села дешеву міську тандиту, а гарбарня, закладена он там над потоком, постачатиме на всі гори дешевий юхт на ходаки. Мед, воцина, гриби, бриндзя — підуть далеко у світ під етикеткою «мейд ін Верховина», без посередників і баришівників, із зиском і славою для своїх.

Знали про те отці кондеканальні, що довгими годинами просиджували на нарадах, кожний свідомий своєї важної місії на цій занедбаній землі. Йшли тоді всі, скупчені однією думкою, великим заміром, не відстаючи ні на один крок у своєму великому поході.

*) Уривок з повісті «Занедбана земля».

І передусім і все наново — невичерпана природа!

Годі подумати поета без обдарування-таланту, але й немає поета без праці. Обдарування, особливо й безумовне, вдержує тільки праця.

Поетичність — це не якість, не додаток і не окраса словесного твору, а це первісна, особлива, незрівняна сила, що передається читачеві, або слухачеві.

Становище поета в народі є нині дивним непорозумінням. Для багатьох є він усе ще відлюдком, непотрібним мрійником, що стоїть чужий супроти великих питань, які хвилюють націю. Виконавці доброго чи злого письменства для розривки їм ближчі. Тільки дехто знає, що справжній поет, — а тільки про нього говоримо тут, — є в суспільстві такий важний, як лікар та душпастир, офіцер та урядовець. Його уряд: оберігати та стерігти мову і тимсамим душу й серце. Він на сторожі найкращого народного добра, мови. На жаль, міняють поета все ще з півопетом, із письменником,¹⁾ що пише вірші чи прозу без дару-таланту та без надособового наказу. Звичайно й без строгості та міри, без почуття обов'язку та відповідальності і тому також без глибокого сенсу.

Не нарікаймо, що коли поетовий твір у кінцевій відповідальності виріс проти генія поезії та проти генія нації, має зразу тільки мало наслідників. Благородне — не для юрби, а те, що має справді перемінити та захопити, може на багатьох ділати тільки при допомозі гуртка вибраних заговорників.

Важче й поважніше, потрібніше й відповідальніше писати справжню поетичну прозу, ніж тільки бездоганні формою вірші. Без поважної людської строгості, без остаточного внутрішнього ладу творчої людини не повстане строга та поетично сформована проза.

Хто не вмів боротись за одне речення, за один рядок, як за блаженство свого життя, той не заслуговує на ім'я поета!

Поетове ім'я повинно бути в нації ім'ям почесним. Державні засоби того не дадуть, лише повага того, що самі поети творять.

Завданням поезії співпрацювати в утворенні нації, а вже утворену націю піддержати. Бо мова, що над нею сторожить поет, що він її сповняє новим життєвим віддихом, є найсильнішим і найважливішим лучником, що прив'язує одиницю до нації.

Трагізм поезії й поета новітніми часами в тому, що його міцять заєдно з письменником, що хоче забавляти та повчати, і що він сам так часто позбувається своєї поваги та забуває своє завдання. Поети й поезія мають підняти та глибоко зрізати, вони зобов'язують до остаточного зосередження та напруги, вони мають глибоко вирити в людині закон не словами, але ритмом.

Хто відриває поезію від життя, руйнує її. Поезія виходить від життя і змагає до життя.

¹⁾ По німецьки: Діхтер унд Поет.

тя. Це одна з найвищих життєвих форм. Так мусить поезія встоятись перед життям, але й життя перед поезією.

Ніколи не має поезія такого великого й відповідального завдання й посланництва, як у скрутну пору для народу.

В кого немає волі писати для безсмертності, в того й не буде покликання писати для даного часу.

Великі поети є все для нації таємними володарями, провідниками, виховниками та суддями.

Хто зневажає мову якогось народу, той зневажає його найсвятіше добро, і все ж таки зважуються на те так часто безкарно!

Найдивніша сила між земними силами — сила поетичного слова над людським серцем!

Історія поезії є внутрішньою історією народу, душевною історією. Полям бою у війні відповідають тут поля бою самотніх людських сердець та духа, що часто бореться в останній творчій самоті.

Найвище, до чого може змагати поет, це його життєвий твір, що до нього мусить причинитись кожний окремий твір. Однак цей твір цілого життя виявиться не сумою поодиноких, не пов'язаних із собою творів, а життєвим зусиллям людини-борця за життя з долею при тузі за сформуванням.

Як багато спокус ставить новіший час молодому поетові! Тут заманює його низьке бажання юрби, там успіх; тут слава чи грошева користь, там непокоїть його неспокій часу або власний неспокій чи зарозумість. Як то багатьох молодих поетів, що йшли в світ із чистою волею та чистою душею, похопили за скором такі чи інші принади та спокуси й відтягнули від їхнього шляху! Як мало зберегло свою поставу та полишилось слугами, що перед нічим іншим не відповідають, хіба перед вічним, та з найвищими вимогами, генієм і перед сумлінням нації.

Коли має повстати істотний поетичний твір, то він вимагає безумовної та витривалої жертви всього життя.

Ніщо так не безчестить поезії, як думка, що поезії є вислідом порожніх, зайвих годин. Це про творців і читачів.

Кожна справжня поезія є релігійна, вона коріниться в надособовому, в метафізичному. Поет говорить із доручення Бога та свого народу.

Кожна справжня поезія зв'язана з нацією глибоко, ніж цього можна б добитись свідомо та згори постановленою злуккою нації й поезії.

Стара помилка думати, що поет ставить проблеми; він формує життя й, наскільки життя повне загадок та проблем, ставить і він, розуміється, проблеми.

Також й для поета важна засада: більшим бути, ніж видаватись.

З «Ді Нойе Літератур» переклав М. Є—ий.

Ти теж можеш мати гарну церу

Чиста, гладка і гарна цера це конечно умова молодечого вигляду. Ніяка жінка не повинна зрікатися думки, що не осягне гарної церкви і молодечого вигляду, бо може їх запевнити собі постійно вживаючи косметичного засобу Пальмолів.

Рано і ввечір масуй лице, шию і рамена багатою і лагідною піною мила Пальмолів. До виробу мила Пальмолів уживаємо олійку маслинового, який вигладжує шкіру. Коли пожертвуєш зранку і ввечері 2 хвилини на косметичні заходи, дістанеш гарну і молодечу церу.

ШАМПУН ПАЛЬМОЛІВ ПЛЕКАЄ ВОЛОССЯ — ЯК МИЛО ПАЛЬМОЛІВ ЦЕРУ. Маслинові і пальмові олії, вживані до виробу цього знаменитого Шампуну, м'яко докладають і привертують волосся до природної краси та дозволяють укласти його хвилясто, в кожній копертці 2 торбинки Шампуну.

БІЛЬШЕ НІЖ МИЛО — ЗАСІБ КРАСИ

Мило Пальмолів можна дістати у всіх перфумеріях і дрогеріях та у крамницях Народної Торговлі, міських українських кооперативів і Центросоюзу.

Ю. ЛУЦЬКИЙ.

Краса змагу (З нагоди фільми „Олімпія“)

Останньою сенсацією столиці Німеччини сталась не якась політична подія, але тим разом мистецька. Саме тепер ставлять в найбільшій берлінській УФА — Палаті першу фільму з берлінської Олімпіади. Наголовок її «Олімпія — свято народів і красис». Авторка фільми: Лені Ріфенсталь. Вона поставила собі завдання увіковічити величню красу олімпійського змагу, з'ясувати в мистецьких образах олімпійську ідею і показати світові раз на все, що Олімпіада, це не боротьба за сантиметри чи секунди, а, в першу міру, це свято молоді цілого світу, молоді, що в своїх грудях криє іскру боротьби і в дружнім чи окремим зусиллі хоче осягнути античний ідеал олімпійського переможця.

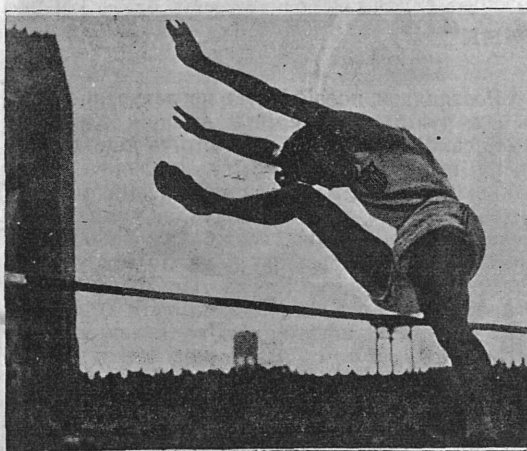
На початку фільми бачимо старинну Олімпію. Розвалений забутий стадіон, довкруги руїни. Одинокі свідки старинної, фізичної

Краса змагу, яку ми підчас змагань не завжди в силі заперімити і зловити. І ще раз немов потверджують ті світліни стару правду, що про перемогу не рідше тільки фізична справність, але в першу чергу спокій, опанування нервів і незломна воля. Тільки завдяки тим прикметам вінчає змагунів лавровий вінеш перемогі.

Перейшовши до оцінки мистецького виконання фільми, можна тут написати тільки найвищі похвали. Фільма ця — справжній вістун нової доби в німецькій, а то й в світовій кінематографії. Вона — не роблена в ателіє, в ній бачимо живу дійсність. Саме життя скоплене тут «на горячому» на фільмову стяжку. Підчас коли дотепер такі спроби фільмування на «вільному повітрі» мали характер тільки репортажів, «Олімпія», створена на тих самих умовах, переступає межі «образового звітлення» і стає дійсним мистецьким твором.

Одночасно «Олімпія» є знаменем нової Німеччини. Вона стає символом нинішнього виховання німецької молоді, яка в службі для держави плекає в собі духові і фізичні лицарські засади. Тільки той, що бачив зблизка життерадісну і загартовану в змагу молоді нинішньої Німеччини, може зрозуміти, чому вона здобула на останній Олімпіаді аж 33 золотих медалей!

Німеччина доказала, що переможцями на Всесвітніх Ігрищах стають не тренувані мисцями, винукані феномени, тільки одиниці, вибрані зпоміж тисячної маси своїх товаришів-співзмагунів. Тільки масова участь молоді в спорті дає, як найвищий свій осяг, олімпій-

культури, не статуї олімпійських переможців, що залишилися до нині. Камера задержується довше на славному «дискоболів» Мірона. І нараз заклятий у камінь змагун оживає, розмахує поволі дужим раменем диск і мече його ген високо під небо. Воскрес знову рух і ритм людського тіла. Бачимо знаменитий образ новонародженої тілесної краси. І ось на стару арену в Олімпії вбігає пружним кроком змагун. Він запалює до олімпійського огня свій смолоскип і біжить далі. Все далі і далі несеться неугасний огонь в руках молоді, через всі краї, аж до Берліна, місця останньої Олімпіади. Останній змагун вбігає на стадіон, бють дзвони, олімпійські ігрища почались!...

Годі тут описувати всі поодинокі змаги. Їх треба бачити або на самій Олімпіаді, або на фільмі. Гадаю, що краще на фільмі. Тут бачимо все. Чародійна камера підглядає все, заглядає в обличчя змагуна, читає в його очах постановову виграти, чи зневіру, показує останне напруження нервів і м'язів у рішальних хвилинах і інші безчисленні подробиці. А рівночасно поглядає вона на захоплену публіку, яка все куди більш, хоч інакше переживає, як самі змагуни. Вона, камера, заглядає до ложі Фірера, оглядає зблизка його напружене обличчя, коли то він підчас гінців 4 × 400 зривається з місця і голосно заохочує змагунів, або коли підчас нещасливої зміни в гінцях 4 × 100 жінок, переживає невдачу німок, що мали певну перемогу, але згубили паличку. Всемогуча камера все бачить. Вона вмє показати нам незвичайний скок Овенса (понад 8 м.) в повільному темпі, де можна докладно бачити лет цього чорного Аполлона і дає змогу оглядати зблизка обличчя учасників марафонського бігу в останньому 42-му кілометрі.

ського змагуна. І асло: «Спорт у масі витримало тут життєву пробу. Молодь, що є будучиною кожного народу, знайшла в спорті найкращу пробу своїх сил, тому піднесла його прапор високо, як ніколи.

З так вихованої молоді виростуть ще не тільки сотки нових олімпійських переможців, але передусім мільони найкращих синів батьківщини, в правдивому тому слова значінні.

Вистава мистців самоуків

Цікаву виставу, яку вже давно треба було улаштувати, відкрила Асоціація Незалежних Українських Мистців. Вистава ця, до речі, десята зчери; цього не можна не підкреслити спеціально, бо Асоціація стрічається з кожним своїм виступом з критиканством тих, хто сам неспроможний зорганізувати.

Вистава цікава тим, що подає талановитих, ще невідомих загалом самоуків, яких мистецькі надбання зовсім небанальні. У нас існує, щоправда, немало аматорів, що в принагідних вільних хвилинах малюють пейзажі і натюрморти, притримуючись звичайно фотографічної вірності, але мистецтва там ні якого, за дуже малими винятками, не має, бо ті аматори наслідують не природу, а твори інших мистців, до того формотворчий інстинкт у них зовсім не розвинутий. А саме це змагання до формотворчості спостерігаємо у примітивістів, які, не знаючи головних мистецьких засад поренесансового малярства, сприймають світ на світ лад і на світ лад передають його барвами і лініями. Їх примітивізм випливає не із невміння, бо вміння можна завоювати, а з тієї безпосередності, що відкриває світ, неперетворений ще свідомістю нашої цивілізації. Мистецтво має деяке право на це — воно ж узагалі сягає у підсвідоме, у примітивне, чи пак первісне людської душі; увесь чар полягає саме в незасованості, на відкриттям та вказуванні нових можливостей, нового світа, який ми сприймаємо завжди зглядно, залежно від наверхствування культури, історії, виховання і т. п.

У 20-их роках, коли мистецькі напрямки сильно пішли в бік надреалістичного трактування мистецтва, настала золота доба примітиву. Музеї відкрили його, так, як 18-ий вік готуку, до того часу уважану за мистецтво маловартне, другорядне. Було це переважно мистецтво народів на низькому рівні культури, головню африканських і полінезійських. Але й європейський «примітив» зумів виявити своє обличчя, хоч і завжди носив він якийсь тавро провінціалізму. Згадати б Анрі Русса чи Моріса Утрілля; тут ці мистці, уже справжні мистці, відбили багато із актуальних мистецьких шукань, де культуру заступила їм вели-

ка ширість і наївна безпосередність, з якою вони сприймали оточуючі явища.

Наша вистава, на якій участь узяли: Никифор, П. Микитка, Р. Глувко, Н. Коваль, Д. Терлецька, І. Пантелюк та І. Гарасевич має багато з того чару, який дає завжди новий і свій власний погляд на світ. Це спостерігаємо передусім у лемка Никифора, в якого формотворче змагання незвичайно сильно і що дає речі посередні між народним малярством на склі і, несвідомо, деякими напрямками сучасного надреалістичного малярства. Підкреслити б хоч спорідненість його в його урбаністичних циклях із малярем паризьких завулків Утрілльом. Зовсім інший Коваль, що виставив найбільші розмірами олійні картини. Його речі, у своїй простоті й колористичній насиченості, при всій точності, майже фотографічній, рисунку, стоять поза всякими школами і лише деякі речі своєю простотою нагадують здалека італійців раннього ренесансу. Дереворит Пантелюка має в собі багато з гуцульської демонічності, що пробивається навіть почерез нескладну ще форму і трудності її вистлоу. На інших уже більше позначився вплив школи, і тому вони може не такі «примітивно» безпосередні, як ось І. Гарасевич, уже із знанням деяких імпресіоністичних заложень.

Ціла вистава взагалі впроваджує нас у новий світ, дещо незвичний сучасній людині, вихованій на багатовікових здобутках мистецтва; одночасно та вистава, де певно найшла лиш мала горстка тих, яких варта виставити, вказує на ті талановиті і нерозбуждені сили, що їх повно в нашому народі.

М. Ч.

Коли дивлюся на малюнок, який малював Веляскез чи Рембрандт, ледви бачу риси обличчя на портреті, зате внутрішню відчуваю духовий образ тих мистців. Веляскез передусім королівський, Рембрандт, той чародій, передусім пророцький.

Гоген.

Спроба синтези в музиці

До творчості Ю. Пономаренка

Музика Ю. Пономаренка, композитора осілого в Парижі, характеризує як і творчість інших еміграційних мистців з інших царин, укрита жадоба викрити український стиль, у змісті й формі. Повз органічну конечність того явища (Ю. Пономаренко-херсонєць) вирішальним тут буде мабуть також велика культурність мистця, його музична ерудиція, теоретичне озброєння, здобуте в двох європейських столицях, моменти, що іноді вирішують і в протилежний бік: мистецтво національного знеосібнення. Особливо Париж, як культуртурний центр, загрожує — і то в деяких випадках надзвичайно сильно та трагічно — нашим мистцям, коли вони не дають належного відпору міцніше закладеним в них основами з традиції, походження, підсоння — тих головних первнів духової расовості. У Ю. Пономаренка, званого деінде і ціненого чужинцями мірдатними кругами талановитого композитора взагалі, українська особистість зву-

яснення. За клясичний зразок інтерпретації Ю. Пономаренко бере кобзарські експромти дум. Це — затримування й повторювання кількох музичних фраз, що творять очевидну провідну мелодію. Зі збірників Колесси, Гнатюка, Квітки композитор вибирає примітиви — нераз утворені кількома нотами і утворює романцу, дуже багату, дуже мелодійну і ефектну, затримуючи одну основну фразу, яка й подає творові окремий стиль. Все — поза цим, неповторним ні у кого народнім визначником, належить уже талантові, фантазії мистця. Наша пісня, що в сирівцевому вигляді була б недоступна для чужинця, нудна й безбарвна, вбога, осягає тут живий і яскравий стиль — вона синтезує глибину творчих ресурсів українського фольклору й працю композитора. Збір романц Ю. Пономаренка, винятковий у своєму роді, опрацьований з незвичайним, юнацьким запалом і замидуванням, становить подекуди справжній скарб.

Ілюстрацією може бути квінтет До—Соль, один із нечисленних випадів нашої культури, що повстав за ініціативою й під керівництвом Ю. Пономаренка, як показ його праці в царині фольклору. Квінтет До—Соль виступав неоднораз у паризькій консерваторії, в радіостанціях Парижу та по інших містах Франції з великим успіхом. Дещо з репертуару зафіксовано на плитах. Кваліфікований журнал «Комедія» (орган музичних французьких кругів) оцінював квінтет незвичайно прихильно, а аранжування Пономаренка уважають творчістю високої вартості. Це пісенки голяндські, нормандські, сицилійські, навіть мексиканські й гаїтянські, пісні вояцькі XVII і XVIII ст. («Мерк Ток Стерк» — співана голяндцями у час боротьби з еспанського кормигою, англійський «Миллер», бельгійський «Граміньон», французькі «бержет» і врешті українські «Жучок», «Ой паночку наш»...) — все це аранжував Ю. Пономаренко, нераз відроджуючи цілковито забуту, наївну пісеньку. Студії над фольклорним матеріалом, нашим і чужинцьким, композитор оформлює теж у своїй виготовлюваній книзі.

Без сумніву — праця Ю. Пономаренка завдяки своєму виїмковому характерові займе місце. Коли минуло століття було віком нашого енциклопедизму — добою старанного громадження капітальних цінностей українського народнього генія, то нинішня доба йде під знаком синтези: на підставі зібраного матеріалу мистці кристалізують творчість великого і нового стилю, адекватного європейським. Від джерел до творчості — істота завдань нової генерації мистців. Гадаємо, що Ю. Пономаренко це завдання збагнув.

(ч. к.)

Юрій Пономаренко
(фото З Безуглий, Париж).

чить дуже виразно і дуже своєрідно. Помічну роль відіграла тут робота над вивченням міжнароднього й українського фольклору та кількітні заходи біля стилізації народніх пісень, звідки повстала генеза Пономаренкових романц і «лідер», знаних загально серед українського й чужинцького суспільства. (Три концерти понад 60 творів, продюкованих в рр. 1933—37 у краіх концертних залах Парижу). Ця стилізація вимагає окремого по-

Поезії О. Бабія

Про «Пожнивя»

Старша генерація письменників почуває до літературної молоді якийсь жаль. Його вичути можна було хочби поміж рядками книжки Карманського про співців «Молодої Музи», де він з гіркістю говорить про сучасний Парнас, який не хоче признавати старих богів... Але, гадаємо, невільно думати, що молоді ставиться легковажно до попередніх надбань, з яких вона, так чи інакше, органічно сама виростає. Та вона не булаб справді «новою генерацією» колиб не заперечувала до деякої міри старих вартостей; на це вона має право і тільки так можна говорити про поступ.

З цього погляду й зрозуміло, що, заперечуючи деякі старі вартості в імя власного критерія нового мистецтва (неважко, що тому «новому» приїде на зміну колись ще новіший — це саме й є діалектична закономірність мистецького розвитку), сучасність не може і не хоче приймати безрозбірно все, що відбігає від її мистецьких позицій. Нехай навіть вони будуть собі незасовані, без програмових тез та теоретичного обоснування своєї відмінності — важний тут сам рух, прмування до нового розуміння життя і краси.

Розглядати поезії Бабія не легко, ще й до того з пункту критеріїв останніх здобутків української поезії. Бабій стоїть іще однією ногою на ґрунті того світу, що його зветьмо галицьким, з усіми відомими рисами тієї обмеженості, яку той світ накидає, вимагаючи, в силу своїх обставин, завжди служебної ролі мистецтва, пристосування його до своїх вузьких, провінціальних потреб. Це було те, що загризло Франка, що дуже рідко дозволяло йому випростувати крила до великих творчих летів, бо в тому галицькому світі мистецтво могло завжди існувати тільки як компроміс; будувати замки з коринтськими колоннами серед стріх та оборотів було справді нелогічно... Зрештою нині не багато змінилось. І саме Бабій надто часто йшов на той компроміс; при всій шляхетності задуму і високоцінності національної ідеї, його велика поема «Гуцульський курінь» ніякої позиції в історії літератури зайняти не зможе, бо тим своїм задумам та ідеям поет не знайшов адекватної форми, яка їх моглаб передати. Коли ми говоримо про Бабія-поета, можемо брати на увагу передусім вірші з двох його збірок — «Перехрестя» та «За щастя оманую», обі видані 1930 р., що дають циклі еротик та філософських, навіяних рефлексіями про вічну проблему людської долі і призначення, тем. У галицькій поезії минулого десятиріччя ті речі були значним досягненням, тематично і формально, хоч і нічого нового не давали у порівнянні з поезією Франка. Це все було в його поетичному колі — тієї самої рефлексійності «Книги Кааф» і стилізованої народньої пісенності другого циклу «Зівялого листя». Але цей Бабієвий шлях був зовсім правильний, не тому, що «великого Франка» годі було перескочити, а тому, що він на довгі роки визначив шляхи галицької — та й не лиш галицької, поезії. До тієї традиції вніс Бабій, зовсім у дусі свого часу, елементи символізму; правда, за Збручем він уже відцвів, — йому на зміну прийшов карбований ритм Зерова та реалістичні екскурсії неоромантиків, збогачених передусім «ізмами», — але в Галичині символізм був ще новиною і дань йому склали всі видатніші галицькі поети.

Останки цього символізму залишилися і в новій збірці. Ті всі таємничі «невідомі», «хтось», що нависають над людським життям і проти яких людина у своєму фаталізмі безсила, безперечно звідти. І це може саме те, що, обіч формальних засобів, творить найбільшу різницю між світовідчуванням Бабія і поетів новішої генерації. Почувається в нашого поета деяке небажання, а то й неспромога перейти в той наступ, що каже підкорювати собі жит-

тя, словом — брак ствердження примату життя, сильнішого від усіх незасованих сил фаталізму, що можуть нависати над людиною. Скажім це точніше — поет обмежується нпр. до голого ствердження, що «світ сповнений злом»; це зовсім у стилі символізму, що сприймав світ, як велику помилку, серед якої кидається майже безпомічна людина, — але водночас поет, стверджуючи факт, який може бути правдивий, не насичує достатньо свого вірша протестом проти даного стану і порядку речей. Поет через те стає співчасником подій, а не паном над ними, — він передавач, але не формувач.

З погляду тематичного (чи там мотивного у зрештою рідких у збірці безсюжетних ліричних віршах) усе збірка, як цілість, дуже неоднорідна. За найкращі речі ми визналиб перші вірші, з циклу «Світ і людина». Тут поет, маючи сам немаду філософську обізнаність, зумів надати своїм віршам відповідного поглиблення:

**Ніхто, ніхто колись світів не сотворив!
І світ, як вічний твір, вовіки не готовий;
Світ творить все знов, як вічний бунт і зрив,
І як нестримний чин, народжений з любови...**

Немов наперекір тому, що ми сказали вище про брак ствердження примату життя, тут знаходимо намагання його визначити:
**Іде нова доба, пора прийти порі,
Коли лише життя складає мете жертви...,**
— але це остенційне ствердження не зовсім підважує загальний тон збірки, де навіть спроби вирватись із фатального кола Долі вбиває холодна рефлексія:

**Щасливий і птах
У безмежних світах,
Де мандрує без краю і впину.
Пташка пташку мине,
Звіра звір не замкне,
А людина в тюрму шле людину...**

Майже всю решту збірки займають переважно національні мотиви — поеми про Базар, Мавіку, Крути, Петлюру і т. д. — всі вони в оповідному, «споглядальному» стилі. Можна сперечатися про те, чи всім їм місце у збірці; вражіння таке, що вони писані принагідно, у всякій національній роковині, зрештою деякі з

них так і були друковані в щоденній пресі, отже ж і дань популярності подекуди зрозуміла. Інша річ, що поет не завдав собі надто великого труду підняти якісь нові образи, мотиви, знайти свій пункт підходу до теми. Взагалі треба сказати, що писати на такі «високі» теми, де факти погрожують завжди привалити своїм вантажем мистецькі елементи творива, справа важка і складна. Загрозою цього типу поезії є те, що поет виходить від готової теми, отже, до деякої міри, розробляє тільки менш чи більш талановито віршеву задачу; поезію таких віршів можуть врятуватися тільки назвичайно високі поетичні засоби, взагалі якнайбільше розроблення форми, яке, у свою чергу, погрожує завести вірш у стилізаторство, як це бачимо навіть у таких майстрів, як Гюго, з його декоративністю і тавтологією.

З погляду формального можна б повгортити децю із статті, яку ми писали недавно про своєрідності галицької поезії. Можна ствердити, що ямб не завжди досить чистий та що поет часто надуживає слівцями службового характеру — злучниками типу «ось тут», «вжек» і т. п. (Ось так ми нині, уже від віків...)

Хотілося б у тій збірці, обіч віршів, за які поет може здобути популярність, побачити й інші, де булоб більше чуття й лірики, як у двох згадуваних збірках 1930-ого року. Тільки в деяких кінцевих віршах (ст. 78, 80, 85) поет зумів піднятися до давніх вершин ліризму — всю майже решту понадгризала рефлексія, часто прозового характеру, і вічне прокляття галицького поета — вимога писати якнайбільш «зрозуміло», себто згори підтинати крила творчої фантазії.

Вражіння з цілості таке, що поет пише забагато і за посліхом не встигає викінчувати своїх віршів. Це позначається на всьому; зовсім недопускательні рядки в роді «І сестри може Богу ся (!) помолить» (71) сигналізують усі небезпеки, що їх поет не хоче перемагати. Тому, що він не новик і що за ним усеж слава одного з чільних галицьких поетів минулого десятиріччя, тим більше слід на це звернути увагу.

с. гор.

ПОЛЬ КЛЬОДЕЛЬ

З п'яти великих од

Вітай, заграво століття, що починається!

Хай другі тебе клянуть, але я, я снагу свого співу тобі присвячу, снагу рівну отій, що Горацій віддав хорам юнок, як удруге Август клав підвалини Риму.

На місці давніх святинь, що обличчям попадали в землю:

(колись я бачив в одному безбожному місті, Бургоні, збиту статую Матері Божої, я бачив її, як, упавши лицем у сніг, вона молилася за злочини люду свого).

І на місці, де впав безвладно джиган, не знаючи, що йому далі чинити, ось знову дім для нас, щоб у ньому молитись,

храм новий, де ніколи Діявол ляпад не запалить, ні обітниць не складе кривавих.

О, бране! О, чудесна ловле! О, тисячі зір, пійманих у наші сіті!

Як велитенська здобич риб, ледви видобута з моря, грає луска її срібна в сяйві рибальських смолоскипів.

Ми, завоювали світ, ми рішили, що світотворіння скінчене.

І нехай Недосконалий не найде місця біля нашої Довершенности, хай нічого не зможе докинути ува — ані одного числа до Числа Єдності.

Як колись Колумб і Магеллян, обднанавши дві частини землі, здивували, збентежили всі почвари на давніх картах,

ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК.

Збляклий слід

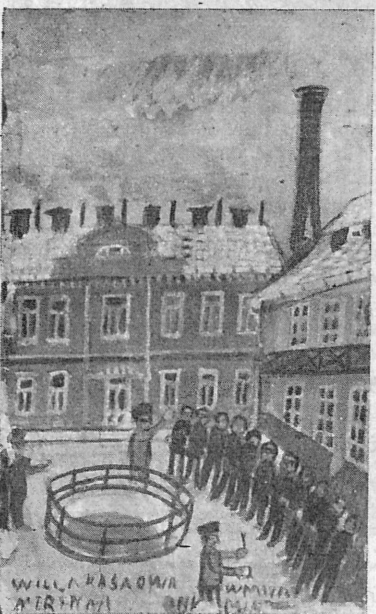
О, тонкий гаморе будинків камяних!
Дзвінка кринице спраг кришталевих!
Де з стелі силпється вапнистий тинк
На сні, що йдуть навшпиньки в обрій дальній
На ранах оочів слів збляклих слід,
Навколо овороті моєї голови.
Чийсь рука дерев'яне на столі
На книзі жаг, на обгорті провни.

Синій дощ

Каміння і імена,
Земля й душа зелена
І пахне синій дощ
Над рівним плащем площ.
Але нема примішень
Для шумів вірних, віщих
Веселих мас наймень,
Що квітнуть кожен день.

Никифор: Малюнок
(До вистави самоуків).

Никифор: Місто.

Огляди й рецензії

Юрій Липа: Призначення України. В-во «Хортиця», Львів 1938. Ст. 308. Ціна 3.50 зл.

«Ад фонтеск!» — так можна б характеризувати коротко словами відомої збірки М. Зерова, найкращого сучасного українського критика-синтетика, найновішу книжку Юрія Липи. До джерел — або ще краще: від джерел, від того, що дає органічні права і закони сучасному українцеві в його національній самосвідомості, на те, щоб він не блукав безгрунтовим розгубленцем та історичним кошовиком, а, знаючи своє призначення, міг тим вірніше прямувати до вищих форм національного життя, куди ведуть його генеральні українські ідеї — ідеї, зумовлені всією самобутністю та окремішністю української людини в цілому.

У протиставленні іншим теоретикам українського націоналізму, що сягають звичайно недалеко в минуле (давніш у козачину, в новітніх часах теж у княжі часи), Липа сягає в самі підстави українського існування. Призначення України зумовлює йому не така чи інша доктрина сучасності, а сама раса в собі, на своїй території і в своєму специфічному тисячелітньому розвою. Всі ті сучасні «ідеї» (демократизми, комунізми, соціалізми, волонтаризми і т. д.), що намагаються влити націю в себе, пристосувати до своїх форм, — тільки окис на поверхні українських сил; з Липиною книжка бачимо це виразно. Великої української ідеї не можна пристосувати до побічних форм, коли не виходити з неї самої, завжди буде неорганічність.

Першою рисою Липиною книжки є синтетичність. Те, що різні автори громадили цілими десятками років, Липа посортував і зібрав разом елементи, потрібні до його побудови «генеральних ідей». Автор використав коловсальний матеріал, передусім з географії, археології та історії. Цей широкий діапазон потребував би знавців поодиноких ділянок, нпр. археології, які єдині компетентні ствердити наскільки критично підійшов автор до свого матеріалу. Бо Липа бере нпр. твердження В. Щербаківського (якого погляди і досліди для ширшого загальнобуду справжньою ревелюцією!) і, з другого боку, без застереження цитує теорії С. Шелухіна, які той сам В. Щербаківський визнає зовсім безкритичними. Але, кажемо, автор синтетик і не його річ надто аналізувати та перевірявати поодинокі факти. Навіть, коли б дещо знайшлося спірного, то це в сумі нічому не підважить образу тієї органічної української тяглості, що її вивів автор. Автм Липине довіря і натиск на археологію зовсім оправдані. «Динамік археології» відчув та усвідомив собі ще на переломі нашого віку М. Грушевський, сам фанатик лінгвістичних та історичних фактів, що, видаючи друге видання своєї історії України, переробив і поширив основно саме розділи про початки українського існування.

Щоб представити підложжя своїх «генеральних ідей», Липа дає три (на 4) розділи, широко умотивовані, які, як це він сам у передмові називає, є «спробою синтези первинних призначення України». Свої три перші частини автор характеризує так:

— Перша частина: це спроба вяснити гру головних сид, що діють в Європі... Чи український світ займе між ними своє місце? Чи є до того підстави в самій Україні?

— Друга частина: опера переважно на українських працях, про Україну, як вузол важних торговельних доріг. З синтези тих праць виникає поняття геополітичних ознак української території.

— В частині третій: синтеза української раси.

Зміст тих трьох частин можна б характеризувати загально так: українська культура, одна з найстарших в Європі, сучасна мікенської та етрусської, виринає в часи коло 3000 р. до н. Х. як культура типово хліборобсько-осла, що, не зважаючи на всі впливи й переміни, затримала досі свій власний первень. Це пра-українська, т. зв. трипільська культура, дає глибокі границі сучасним українцям, а кількатисячелітня безперервна традиція Пра-України дає доказ непорушності володіння своєю землею упродовж тисячеліть.

По цій синтезі у трьох перших частинах іде четверта, що вяснює «генеральні ідеї» українського призначення. Частина ця може найцікавіша, бо хоч і тут автор використовує багато чужих праць, але подає й більш думок суб'єктивних, цікавих саме з початку сучасності. Отже передусім що це ті «генеральні ідеї»? — Як їх вибрати, питається автор, — які є найстійкіші, найменш залежні від чужинства, найбільш українські? І він відповідає: українські генеральні ідеї — це більш чи менш глибокі вияви українського расового «я». Можна їх узяти в тій чи в іншій гієрархії, підвищувати чи понижувати їх, але вони завжди існуватимуть в характері раси. Бо цей характер є так само органічний, як і інші явища природи.

Межі тим «генеральним ідеям» дає їх культурне підложжя: українська родина, культура, суспільство, військовість, українські міти; підставою українського характеру (як це й випливає з попередніх розділів) є: геленськість і готизм на ґрунті трипільства. До цих ідей-підложжя належить теж «відчуття серединності» — віра в свою расу і расова гордість. Тій вірі протиставляється пораженство, головною з боку інтелектуалістів; тут і «триєдність» Костомарова, і Кулішевське «прекраснодушє», і демо-лібералізм, і окреслення українського організму як народу-бастарда.

Усвідомлення «генеральних ідей», багаті скількисно і різноманітні, як і різноманітні, є український характер і духовність, дає передусім такі вартости, як одність організації, одність історії та одність погляду на будучину, виробляє солідаризм раси, що себе не зраджує. Одність, власна релігія, власна висока мораль і відвічні геополітичні підстави це, каже Липа, — величезні заповіді. Заповіді ці є в самій українській крові: щораз

сильніші й жорстокіші труси тільки дозволяють на виразніше відчування тих заповітів усіма українцями, як призначення України.

Важко в короткому огляді переовісти напрямні думки автора, повних живих, несподіваних ідей, висловлених нераз уперше з такою звязкістю. Та це не значить, щоб деякі думки автора не були дискусійні. Нпр. гадаємо, що твердження про те, що українцеві характеристичний не чистий індивідуалізм, а українська асоціативна група, громада, артіль, з їх традицією в чумацтві, старій і новій Січі, в кооперації — може бути спірне; в українській звичайно бездержавній дійсності це було просто найперші організаційні форми, тоді, коли інші народи могли жититися в повних державних формах, — отже ледви чи це характерне виключно для українців. Не скрізь можна погодитись і з надто притушованою характеристикою українського соціалізму. Не заперечуючи йому динамічних вартостей у минулому (з нього ж вийшло все творче минулого періоду!), годі приписувати йому будь-яких вартостей для майбутнього, бо соціалізм, як такий, перейшов уже на позиції міщанські і консервативні (Скандинавія!). Абстрагуючи від індивідуальної вартости одиниць, треба сказати, що в майбутньому український соціалізм може бути тільки гальмою; для кожного, хто хоч трохи застанеться над справою, майбутня Україна мислима, тільки як держава мілітарна, військового типу, бо годі спускати на якусь чудо, в роді трясення землі чи джуми, які вигублять найпачерливіших ворогів... Таких спірних, дискусійних питань, можна б знайти ще декілька. Все це випливає безперечно з авторового бажання охопити всі українські сили, згідно з мотом із Салаяра: «Найважливішим політичним завданням є зорганізувати народ, як натуральний організм, в державних рамках із пошануванням добровільних груп».

Та це все справи побічні. Найважливіше тут — знайти як найширший круг людей української крові, показати їм з перспективи минулого ті шляхи, що ведуть націю, як органічний організм, у майбутнє. «У сучасному, як і в минулому, іде похід рас. Упадають і підносяться велетенські культури, державні системи, могутні заміри. Український світ з його свідомістю минулого і характером людей є в тім поході...» — пише Липа.

Расам, між ними й українській, призначені окремі дороги до їх величі — так кінчить свою книжку Липа.

Між книжками, що, по великому розгromi в останніх десятиліттях намагаються горячково оформити національні ідеї, знайти глибші підстави українства, не лиш короткотривалі спалахи, — книжці Юрія Липи належить одно з перших місць. Вона наскрізь українська, велика книга віри в українське призначення, дана з тим сильним і розумним спокоєм гелена, якого первні в українській культурі автор у своїй праці так славить.

ий.

Від редакції: Книжка Липи приносить стільки живих і цікавих проблем, що до неї доведеться нам ще нераз повернутись.

Максим Рильський: Україна. Поезії. Держлітвидав, Київ 1938.

Повна здача позицій, яка позначилась в Рильського від його збірки «Знак терезів», почерез «Київ» та «Літо», у цій новій збірці доходить до свого завершення. Ми вже деінде мали змогу зазначити, що із здачею позицій ідеологічних (ми не входимо тут в обставини — стверджуємо факти, що випливають із самих творів) прийшло й повне культурне заломання. Залишилось яке-такое ремесло, засвоєне давніше, яке використовується до писання віршів на завданні теми; таких віршів можна писати денно 6—10 штук, без будь-якого схвалення, просто добираючи риму до рими й використовуючи перші ліпші, що попадуть на гадку, порівняння й образи. Саме ця легкість писання (ще й до того «напевний» тон) доказують, що поет, ратуючи себе фізично, свиснув на поезію, бо щоб він сам уважав свої терпінні писання поезією, важко припустити.

Як і майже все, що появляється тепер на підсоветській Україні (з дуже малими винятками, головню в прозі) такі писання, як Рильського, зовсім ніяка література. Проблема їх. — проблема советської літератури, і от тут виринає питання чи вона, не уважаючи на численні книжки, існує? Нещодавно один з російських еміграційних письменників, Адамовіч, зробивши гирке зауваження, що російської літератури нема, на єдину потіху міг подати хіба те, що не має теж і советської літератури, бо там усе «оболонка, а в середині — майже нічого. А найважливіше — немає

там ніякої «стойкості» обороняти свою свободу — прикмети скрізь тепер важніші, ніж сам талант. Комплетна віддача позиції, блаженне поринання в калабані, яку вважається океаном...»

Думаємо, що це завваження можна прикласти так само добре й до української підсоветської літератури в наші дні; в минулому десятиріччя було трохи краще, було трохи тієї «стойкості» — згадати б імена Івченка, Хвильового, Яновського, Косинки та інших. Нині залишилися тільки покалічені Рильські і напівздіотілі Тичини.

Єдиною може новиною в збірці Рильського є хіба сильніший як деінде вплив Пушкіна і ця втеча в Пушкіна дуже характерна. Рильський в останніх роках багато і непогано перекладав з Пушкіна, як і всі інші видатніші українські поети, яких у сторіччя смерті російського поета запрягли ударно до перекладів.

Встане навести хочби такі рядки з поеми «Іван Голота» (І. Голота протиставлений тут згідно з офіційним курсом Шестакова, Хмельницькому, що змовляється проти козаків з Яном Казіміром...):

Тимчасом, скривджений панами,
Хоча і сам не з бідаків,
Хмельницький утіка степами
До запорізьких козаків.

У їхне «лукомор'я» вольне
Вслухається народ бездолний —
Гримить у Січі грим новий —
Коронний гетьман, гетьман польний
Іеремія камянний

Віч-на-віч стануть незабаром
Перед розбурханим погаром,
Як супротивна течія —
Та гору ж то візьме чия?...

Не диво, що в збірці єдиний поетичний і справді гарний вірш — про Пушкіна:

На балю кокетлива Мадонна
Ветсь безрозумна, як мотиль,
А земля така навколо сонна,
А такий у серці темний біль...

Збірка ніяких поетичних рефлексій не залишає, хіба непоетичні. Здається, що поет почуває часом сам своє кумедне становище, і тоді пише власні невеселі рефлексії (з поеми «І. Голота»):

Ласкава пані Катерина
Росію правила. Бенкет
Змінявсь бенкетом... і поет,
В лакейську вдягнений ліврею,
Клонив коліна перед нею
І прославляв громами од
За ушасливлений народ...

С.

ЛУКА ЛУЦІВ: Зах. український літературний доріг. «Слявіше Рундшав», І., 1938 (по німецьки): Є теж окрема відбитка.

Огляди української літератури в чужинних журналах щось не мають щастя; далеко краще поставили цю справу мистці-пластики, згадати б хоч статті Січинського чи Ковжуна. Стаття Луцева зовсім не є кроком уперед. Звичайно, не можна вимагати, щоб у малій кількосторічній статтєчці охоплено весь матеріал, але саме потреба лядідарності і узагальнювання вимагає б іншого підходу до теми, як це зробив автор. Уже сам поділ поетів на три групи — націоналістичну, ліберальну і католицьку, може довести необнаіомленого читача-чужинця, для якого в першу чергу стаття призначена, до невпевненого погляду на сучасну цьогобічну поезію; знаємо, що ніяких різниць між вичисленими автором поетами майже нема і всі вони творять одну групу цьогобічної національної літератури. Розмежувати їх на основі не їх власних писань, а ідеології журналістів, в яких вони нераз зовсім випадково співпрацювали, показує на мало критичний підхід автора до сьогочасної літератури і невміння схопити справжню суть цьогобічної поезії.

Бо який, напр., ліберальний письменник із Косача? Автор статті висунув його чомусь на передове місце між «лібералами», хоч не міг не знати, що вже в першій збірці того поета католицька критика прихильно відмітила християнські мотиви. І що подумає собі чужинний читач, коли довідається, що ліберали пишуть у нас на теми героїчній про Кортеза, хрестоносців, Ігоря, Наполеона і інш. (які Л. Луців сам вичисляє)? Коли ж справа у співпраці в пресі, яка зве себе націоналістичною, то той сам Косач стоїть у процентівій гієрархії бодая на 200 відсотків вище від вичислених авторів, — співпрацюючи від літ у націоналістичній закордонній пресі найскрайніших напрямів. Це лиш один з прикладів.

Візьмим напр. Єндика, автора порнографічних новел. Розуміється, що на безрибі і ракриба, але що його писання, типового порнографічного збоченця, мають спільного з націоналізмом, то таємниця і загадка, за розв'язку якої варту розписати конкурс з нагородами: годинником і повною збіркою книжок Єндика.

Але й щодо чистоінформативного боку не все подано точно. Чому нпр. промовчано журнал «Ми»? Коли вже вичислено католицьких письменників з «Логосу», (що до «доросту» вже давно не належать!) то чому не згадано про їх сучасників — Бобинського, Бабя, Купчинського і інш.? Бачимо, як потреба заповнити кожну шухлядку змушує автора брати й матеріал, що до теми не належить, чого не було б, коли б автор брав під увагу українську поезію одноціло.

Вкінці означення Закарпаття, як Карпато-руслянд викликую запит, чи то термін авторовий, чи редакційний Коли те останнє, то чому автор проти цього не застерігся в українській пресі?

Все ж було б несправедливим, коли б ми, застерігшись проти методи класифікації збоку Л. Луцева, заперечили його добру волю підійти, як на «вістниківця» винятково чесно, до оцінки поодиноких творчих явищ цьогобічної літератури — з погляду загальнолітературного, а не лиш із перспективи вузького подвірячка та особистих анімізій.

скріптор.

КРАПКА НАД

В ідеології українського націоналізму починаємо спостерігати з кожним днем щораз-то більше зрізничування. Та це було б іще півбіди. Але, разом із потрібним та коначним розробленням його ідеологічних підстав, його духовної структури і світогляду, разом із розвитком програмовости, яка хоче перевести дотеперішню боротьбу переважно за духовість — також на боротьбу за опанування матеріального світа — спостерігаємо, як ростуть групи, групки, каплички, з менш чи більш місійними претенсіями голосити єдину і виключно правду, яка, розуміється, є лише в них. Тут властиво не булоб також нічого надто загрозливого: і французький соціалізм та націоналізм, і молодий польський рух (який біс серед нього розізнається?) дають масу розгалужень та відтінів, масу взаємних суперечностей, що кажуть їм гризти одне одного. Але над ними існує один надрядний чинник: держава. В нас та атомізація викликає великий знак запиту. Тут не йде про еклєктичне згуртування всіх в одну отару, під один ідейний мундур — іде про те, що люди, запалені однією ідеєю — готові пожертви себе разом з костюмами і копитами. Не будь над ними чужого надрядного чинника, все те полізло б собі з ножами до горла, під тими ж самими прапорами, з тими самими знаками на шапках і з тими самими піснями. Одним словом — український націоналізм починає переживати добу, мов би скопійовану з теперішньої большевицької: доби самопожирання.

Справи зійшли на речі зовсім другорядні. Коли подивимось на Марсове поле українського націоналізму — бачимо звичайні подвірячко з ганделесами. Конкурентційні бійки, галас проповідників, що викливають на саме дно печла своїх учорашніх і найширших одномудців та однокашників, гам, брязк, лемент, карузеля і ярмарок ідей. Ідейні обарітки, пофарбовані рожевою аніліною патріотизму, продають в кожному заулку. Магіки перед своїми будами виголошують формули таємних цитат та закліть, і, сівши при касі, продають праворічним білеті вступу у свій храм-буду. Людина, що стоїть від ранку на одній нозі, викликає загальний подив і признання за силу характеру і рекорд... Націоналістичні католики, євангеліки, православні і т. д. розпродують ніклеві медаліки зі своїми святими і молитовники своїх прав. Що Бог є — всі погоджуються. Але ніхто не вважає суперника гідним Його почитати!

Один стоїть на голові, другий ковтає вогонь, третій з піднятою рукою — в кого істина?

У цьому галасі сама Ідея відіхнута в кут і витирає там порохи. Транспаренти двадцяти виключних прав закрили її зовсім і вона залпугалася у своїй ході в їх шматтю. І виринає мимохіть питання; чи, — коли вона, як у 1917 р., стане знов у якусь буремну ніч в окопах, вдівляючись зіпд чорного каску у тривожну пітьму, де чається ворог — стане хто біля Неї праворуч і ліворуч? Ця єдина правда якась дивно загубилася. Та й як мають стати обабіч Неї ті, що звуть самі себе ворогами?

НЕ-ФІЛЬСОФ.

Міліон для Вильна

ЩАСТЯ ВСМІХНУЛОСЯ ДО БІДНИХ.

Шіснаятий з черги, а перший після нового поділу льосів на п'ять частин, міліон золотих, упав в останні дні тягнення четвертої класи сорок першої Клясової Льотерії на число 128215 у Вильні.

Не раз читаємо про труднощі, в яких живе Виленщина, тому теж цей міліон буде мати зокрема спеціальне значіння для місцевого господарства та причиниться у великій мірі до піднесення добробуту населення цієї частини країни. Повстануть нові варстаті праці, які багатом родинам безробітних запевнять змогу заробітку.

Не маємо ще докладних вісток щодо осіб, яких так щедро наділила Фор-

туна. Покищо відоме тільки те, що це люди бідні, яким цей капітал принесе великі зміни в дотеперішнім способі життя. На п'ять осіб виграли три пані. Це знаменна ознака, бо теж підчас минулого тягнення пані тішилися спеціальною ласкою долі.

Нині кожний з тих, що виграли має 160.000 золотих завдяки тому, що поділили льос на п'ять частин. Будучність належить до них, як теж до тих, які виграють у сорок другій Льотерії, яка саме пічнетесь.

Треба тільки поспішитися і засобитися льосом до першої класи, бо тягнення починається 22. червня ц. р.

ХРОНІКА

УКРАЇНЬСЬКА

ПАМ'ЯТІ Б. І. АНТОНІЧА

На книгарських полицях появились дві помертні збірки поезії цього талановитого поета: «Зелена Євангелія» та «Ротації». Деякі з віршів, поміщених у тих збірках, наші читачі мали вже змогу читати на сторінках «Назустріч», — зрештою покійний поет надто добре вже відомий, щоб ми потребували рекомендувати його вірші.

Зважаючи, що з початком липня припадає річниця смерті поета, редакція «Назустріч» постановила видати спеціальне число, присвячене його пам'яті, як людині й поетові. На число складуться спеціально написані статті про поетичну творчість Антоніча, спомини його друзів, фрагменти недрукованих іще творів, м. і. опери «Довбуш», листування, а окремо його життєпис і бібліографія, так, що число буде своєрідною монографією поета. Крім цього у текст увійдуть цікаві знімки.

Усіх, хто має будь-які матеріали щодо особи й творчості Б. І. Антоніча, прохатимемо визначити нам їх до використання, надсилаючи нам матеріал не пізніше 25 червня.

ВИСТАВА СОНІ ЛЕВИЦЬКОЇ

Померла минулого року Соня Левицька була добре відома в Парижі і його мистецьких кругах здобула собі велике признание та популярність. Саме в травні ц. р. відбулася вистава її дереворитів та акварель у галерії Ле Гаррек-Саго, яку відкрив генеральний Директор Мистецтва Жорж Гюйсман.

Цікаво тут зазначити, що в Парижі існує спеціальне товариство «Друзів Соні Левицької» під головуванням таких відомих імен, як Еміль Бернар, Жан Маршан, Вальдо-Барбей. Виданий тим кружком бюлетен приносить цікаві голоси критиків з різних часів про творчість нашої малайки, де підкреслено «поезію, яку вона принесла з її рідної української землі». Між голосами тих, чі книжки вона ілюструвала, цікаві нотки Поля Валері та Емілія Вергарна.

Речі С. Левицької бачали ми на виставі у Львові тому кілька літ і головню її акварелі здобули загальне признание критики. Українські мистці в Парижі, яким вона завдяки своїм зв'язкам не раз приходила з поміччю, згадують покійну з великим жалем.

МАЛОВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МИСТЕЦЬ

З кінцем квітня відкрито в салоні Еспланада-готель в С. Павльо (Бразилія) виставку картин Д. Ізмайловича, що виставляв разом з відомим уже скульптором А. Коршем. З репродукцій бачимо, що Ізмайлович це автор малюнків на індійські сюжети. Бразилійська преса прийняла виставку прихильно.

Вістку цю беремо з сан-павльської газети «Зоря», що сама собою уявляє куріоз. На першій сторінці виписане гасло: «За самостійність, соборність демократію!», а далі стрічаємо портрет Митрополита Шептицького — і відомо статтю В. Винниченка «Щастя і конкордизм» (доклад її свого часу висвістано в Празі), де він пише, що першим пунктом конкордизму є — боротьба з релігією. Щось тут не до ладу — або одно, або друге!

Але треба зазначити, що таке становище, крайню дивовижне, впливає не з якихось «людовофронтівських» симпатій, як це дехто

хотівби в нас бачити, а з простіського собі «хуторянства». Редактор «Зорі» (б. старшина, голосний був свого часу його виступ у каліській «Веселці» проти збільшеного Тютюника) в імя саме свого хуторянства поборює однаково і комунізм і фашизм, як крайности, яких не терпить його ідеологія: «моя хата з краю». Тому Винниченко зі своїм «щастям» для нього — як вареник у сметану.

УКРАЇНЬСЬКА ПОЕЗІЯ ПО ЖИДІВСЬКІ

У Коломиї появилася «Майн Україншер Альбом» др. Авраама Кляйна, що дає збірку перекладів з українських пісень, фрагменти «Слова о полку» та вірші деяких старших і молодших поетів — Шевченка, Франка, Тичини, Маланюка, Липи, Дригинича. Збірка цікава тим, що в Галичині досі сучасних українських поетів на жидівську мову майже не перекладали — інакше є на Придніпрянщині, де советська влада намагається популяризувати по жидівськи (і на виворіт) писання деяких своїх урядових письменників. До речі «Слово о полку», над перекладом цілоти, якого працює др. Кляйн, перекладають тепер, як довідуємося, на жидівське теж поети Гофштайн і Ферер.

На зразок, щоб наші читачі могли виробити собі погляд, як по жидівськи звучить український вірш, подаємо одну строфу з Е. Маланюка:

Ой, фінстер фін ляйт'і із мір,
Ец корчен зіх одерн фін мі.
Фарнайт і а зак майн гебайн,
Дертрунт ес, ві кайнмал гевайнт...

»Я — СИН ТРУДОВОГО НАРОДА.«

Ці перші слова присяги новобранців червоної армії взяв за наголовок Валентін Катаєв, один із дуже обмежених талантом і культурою, але офіційний бард сталінської Росії. Ця плоска, дубочна повість цікава для нас тим, що її акція проходить на Україні в часах 1918 року. (Епілог через 20 літ на черв. площаді в Москві, коли Семен, вірний малорос, а в часи революції борець із Скоропадським, німцями і ін. стає директором заводу...). Цікава теж мова, якою говорять герої: українська, часів «Салдацького потрету», або драм Гаркуна-Заднаїського. Мета повісти — «оборонна». Україна, як і в 1918, дасть відсіч інтервенціоністам, і на це складає присягу новобранець — син Семена, активіста і директора. Типова агітка, яка в советах уважається літературою.

НОВИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖУРНАЛ

З останнього числа «Рідної Мови», органу І. Огієнка, довідуємося, що «Рідна Мова» переходить на журнал літературний. Це гарно і з цього можна тільки радіти. Але оповіщаючи про це, редакція непотрібно пише, що в нас нема ніякого літературного журналу. Це невірне. Те, що літературні журнали в нас «необективні», як це закидає їм «Рідна Мова», зовсім не дискваліфікує їх літературної вартости. А й сама «Рідна Мова», звертаючи увагу лиш на мовний бік творів і підносячи всякі мірности до рівня літературних творів, чи ж не дає зразків яскравої необективности?

КОМУ ЯСНО, КОМУ НІ?

«Нова Зоря» (в ч. з 5. VI. ц. р.) в одній статті пише, що «Назустріч» є «неясна». Чому б католицькій газеті не висловитися ясніше щодо цієї неясности? Про що саме йде? Бо «Назустріч» ані не реферує з набожністю Троцького, ані не містить графа Люся, ані не пише дитирамбів Петрові І, ані не хвалить царіцу Катерину ІІ за те, що знищила рештки козацтва — так, як це робить «Нова Зоря». Отже що не ясно?

»ТЕАТР«

Так зовється новий театральний журнал, орган «Управління в справах мистецтва» підсоветської України. В першому числі за 1938 р. з українського театру — тільки руїна. На окладці портрет Леніна, а в середині кілька його портретів з пес, граних тепер на Україні («Правда» Корнійчука та «На березу Невви» К. Треньова в постанові київського театру). Поза одним Бучмою, відомим з агітфільми «Шевченко», майже самі москалі і жида, назви пес також російські — всякі «Землі», «Сімі Овадіси» Переца Маркіша і т. п.

ВІРШОВИЙ РОМАН ТЕРЕНЯ МАСЕНКА

В «Літературному Журналі» розпочав Терен Масенко друк свого роману п. т. «Степ», на тему:

Супокійні, задумані води
Степової ріки — Ташлика
Напували історію роду
Родовитого вкрай юнака...

В поемі непогані ліричні місця і цікаві з побутового боку дитячі спомини, нпр. про Великдень:

На великдень в селі фарбували
Сотні тисяч (?) усяких яєць:
У степах — крашанками їх звали,
В кожній хаті був хемік-митець;
Мати брала пахучого сіна,
Що зросло на твердій цілині,
Фіолетове брала насіння
І варила усе в казані.
Накладала пшеничну полову,
Мов пісок золоту і сипку,
І, не знаючи з хемі й слова,
Кипятила полову в горшку.
А, зваривши ті трунки численні,
Викладала у глечик тонкий
Фіолетові, жовті, зелені,
Як трава польова, крашанка.

Поема дуже характеристична тим, що вона, із зразками інших того типу поем, показує зворот сучасної української поезії до більшших форм, до епіки.

ПОЕМА ІГОРЯ МУРАТОВА

Зразком змагання до великих форм є й поема Ігоря Муратова «Остан Горбань», якої початок надруковано в І кн. за 1938 р. «Рад. Літературі». Зразок стилю поеми:

...Вона була, як порцеляна
між сильних бронзових жінок
старого, рибного лиману;
її легкий дівочий крок
пташиним шелестом здався
у скрині кованих чобіт, —
та їй ніколи не ввижалося
ні став, ні тин, ні шепіт віт
святково вбраної черешні,
ані полтавської солов'ї —
і тільки співи нетутешні
до сліз бентежили її,
коли увечері на ганку
співала мати... Все ж дочка
була найсправжній задніпряк,
рибальська дівчина гнучка...

СВОЇ МІЖ СОБОЮ

Маємо спектакель гідний богів! Одна газета закинула «Новий Зорі», що вона большевицька, людовофронтівська; «Нова Зоря» у свою чергу пише явно про те, що «Вістник», а властиво його редактор — моральний справник і духовий батько убивців та інших млодців, що, стріляючи під церквами з ключів, не дають побожному редакторові «Нової Зорі» у скупченні молитися... «Вістник» репетує про денунціцію і називає редактора «Нової Зорі» хамом. «Нова Зоря» окремо в передовиці обурюється на те, що молоді люди сміють її називати большевицькою... Слово стралило зовсім свою вартість, ніхто з них не числиться. У запалі дискусії панове з обох боків, до речі — рідні собі духом, як два браття сімські, пускаються, як бачимо, на все: денунціцією до поліції, образу «гонору» і,

цукорки
чоколяди
ангрукти
солодке
печиво

ФОРТУНА НОВА

в найкращому випадку, на звичайну лайку, в якій вони оба майстри.

Можна б дивитися з негодуванням на таку полеміку й обезцінення слова. Та ні одних, ні других немає чого жаліти: Це ж обидва ті журнали самі причинилися до цього стану спроститування слова, що його тепер бачимо. Вони тепер збирають лиш ті квітки, які самі насадили. Чи ж не писала колись «Нова Зоря», нині сама названа большевицькою, що «Назустріч» — большевицька, бо вважає, що в філософії Бергзона є елементи католицькі? Коли Бергзон кілька місяців пізніше офіційно став на католицькій позиції, то «Нова Зоря», набрала води в рот! А «Вістник» чи ж не обороняв одного свого чільного співробітника, який не маючи ніяких аргументів мистецького характеру, писав (у «Самостійній Думці»), що «Назустріч» виходить за гроші польської поліції?? Чи це не була денунціція, хоч би перед власним громадянством?? І коли нині обидва згадані журнали в святому обуренні протестують проти «денунціції», ми можемо тільки підсміятися із співчуттям: пороса само мішок дере та ще й квичить!

На маргінесі цієї полеміки, про яку нам справді прикро писати, тому, що участь у ній беруть люди, які звуть себе націоналістами і католиками, годі не звернути уваги на становище «Нового Часу», а властиво його «Літ. наук. додатку». Там Л. Нигрицький дуже обурюється на гострий тон відомої книжки С. Доленги (в якій С. Доленга нищить др. Донцова його ж власною метою), але водночас не застерігається проти того гострого тону у др. Донцова; відомий його недавній випадок проти Ю. Косача. Зрештою ми не мали б претенсій до «Н. Часу», коли б: «Н. Час» не видав свого часу книжки Ю. Косача і не реклімував її як рівну талантом Лесі Українці і — коли б сам Л. Нигрицький нещодавно не писав похвальних рецензій на Косачеві книжки. Погано з критикою, яка не хоче (чи не осмілюється) обороняти своїх поглядів!

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодинокі числа 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодинокі числа 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГолошень:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміються за одношпальтовий рядок (шир 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГолошення по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належності готівкою або поштовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 10. Тел. 110-42.

„Nasoustritch“, Lwów Rynok 10. Pologne. — „Nasustritch“, Lwów, Rynok 10. Polen.